

IUDOCCI CLICH-

TOVEI NEOPORTVENSIS, DOCTO-
ris thelogi, Antilutherus; tres libros continens. Quorū pri-
mus, libertatem Christianam, quam astruit Lutherus;
euertit. ecclesiasticaq; leges recte constitutas esse;
& cuiq; obseruandas, edocet.

¶ Quid Christianæ libertatis nomine, itidem & ec-
clesiasticæ; designatur apud Lutherum, &
affectatores eius,

Caput I.

N HOC OPERE, TRIPLI-
cem impietatis Lutheranae assertionem
adiutore deo oppugnaturi, tanquā muni-
tionem trifidam, contra sanctā dei eccle-
siam (ut præfati sumus) erectam; primum
libertatis, non Christianæ (quemadmodū
appellat Lutherus) sed penitus antichri-
stianæ, funestam arcem adoriamur oportet:

quod ex ea, tela uenenata iaculetur hostis improbus in quod-
uis hominū genus, & quālibet uitæ conditionem professos: ut po-
te in laicos, in sacerdotes, & in religiosos. cum pestiferis suis suasio-
nibus inducere cunctos molitur in hanc sententiā: ut tanq̄ pullos
onagri, se liberos natos putent, nullisq; regulis ecclesiasticis subie-
ctos. non satis memor uerborū beati Petri apostoli, admonētis sa-
lubriter in deū credentes: q; uiuant quasi liberi, & nō quasi uelamē
habentes malitiæ, libertatē: sed sicut serui dei, quandoquidē Lu-
therana libertas (uti sequens ostendet sermo) magnū est malitiæ
uelamē & adumbratio: sub pietatis prætextu in omnē prorūpens
scelerate agēdi audaciā. Quod ut paulo dilucidius euadat: quid no-
mine libertatis suæ Christianæ insinuare uelit aduersarius noster,
in ipsa præsentis libri fronte ante omnia adaperiendū est. ¶ Itaq; li-
bertatē Christianā uocat Lutherus; laxiorē uiuendi, sine cōstitu-
tionū ecclesiasticarū obseruatiōe: licentiā. q; eas dura seruitute po-
pulū Christianū premere causetur, & graui iugo indigne onera-
re: præter Christi legislatoris nostri institutū. A quo qdē iugo ut
nos eximat (uti ait) Lutherus; libertatem hanc, quæ descripta est,

Iob 11.

1. Petri, 2.

a altifona

LIBER PRIMVS

altifona tuba prædicat, amplectendâq; proponit. Similiter euāgelicam libertatē appellat; effrenatā uitæ conditionē, cū sola eorū obferuatione quæ sacrū euangeliū aperte continet; ceterorūq; omniū ab antiquis patribus institutorū repudiatiōe, q; hæc omnia dicitur, euangelicā illā libertatē in feruitutē detrudere: & dulcius

- Mat. 11. go Christi (ad quod super nos tollendū: dulciter ab eo inuitamur)
- II. prorsus aduersari. ¶ Verū sub nominibus istis speciosis, pulchrisque uocabulis (libertate inquā Christiana, & euāgelica) Luther⁹ tetrū occultat uit⁹, letaleq; toxicū. ut eorū imagine ac pulchritudine capti; inuitentur ad iurandū in uerba ipsius, incautiq; inescētur hamo in capturam iacto, & hauriāt exitiale uenenū. Haud aliter q̄ qui rebellionē excitare molunt in bonū ac legitimū principem, aliosq; ad defectionē sollicitare: se, p̄ libertate populī, iniqua (ut aiunt) principis dominatione oppressi decertare iactitant, suocq; molimine bonū reipublicæ curare. ut hac specie uirtutis & umbra (libertatis scilicet popularis, & boni publici) inducant aliorum animos in suas partes; & in suæ factionis consortiū pelliciāt. Eodē plane astu Lutherus, capitalis ecclesiæ & infensissimus hostis, seditionem exuscitare parās discessionem totius populī christiani à regula & obseruatione ecclesiastica, ut multos alliciat in suarū partium cōmunionē: suam improbitatē obuelat sub dolos ac adūbrat nomine libertatis christianæ nec non & euangelicæ, ut audito libertatis (quod ab omnibus optari solet bonū: summo opereq; expeti) nomine: confluant certatim omnes ad ipsius uexilla, & ascribātur eiusdem militiæ. ¶ Nimirū per similes Hieroboā regi Israel, hoc in opere uideſ Lutherus, qui ut sui regni populū auerteret à ueri dei cultu, in templo Hierosolymitano secundū diuinā sanctionē exhibendo: constituit duos uitulos aureos in regni sui finibus, unum in Bethel, & alterum in Dan, ad quos adorandos: prætermisso deo, confluere populū Israëliticus. Certe libertas christiana Lutheri & euangelica, modo descripta: duo sunt idola, & uituli aurei, ab eodem ad decipiendū orbem christianū erecti, speciē quidem honesti in propatulo præferentes; sed intus teterrimā occultantes animarum pestem. Quandoquidem libertas ipsius christiana, quam tātō opere prædicat: nihil reuera aliud est, q̄ durissima sub iugo peccati seruitus, ex inobedientia in deū & ecclesiā enascens. Eiusdem

quorū

quoque libertas euangelica, uero nomine captiuitas Babylonica debet appellari. quod per eam abducantur homines captiui in ciuitate diabolicae confusionis: carceremque peccati. ¶ **V**fus identidem uidetur eodem **IIII** in negotio Lutherus homo uersutissimus, eodem uasamento: quod Mahumetes ille Arabs & pseudopropheta, ad seducendum totum orbem iam olim excogitauerat. Ille siquidem, ut permultos haberet suae legis (cuius se latorẽ a deo missum: impudentissime est ementi) sectatores, carnaliũ uoluptatũ illecebras (quod ad eas propensius aguntur omnes, ferunturque praecipites) permisit illis, ut puta uxorũ multitudinẽ, arbitrariã earum repudiationẽ & repudiatarũ recõciationẽ: & denique paradysum post huius uitae incolatũ cum Cherinto, quaecumque corporis uoluptatẽ subministrant, affatim suggerentẽ. Haud dissimili ingenio, eodemque satanico spiritu ac patre mendacij afflatus Lutherus, quaecumque in ecclesiasticis cõstitutionib⁹ grauiã uidentur ac dura, quaecumque secundũ carnẽ ambulantes abhorret prorsus sub titulo libertatis christianae sustollit. ut pote ieiuniorum obseruantia, abstinentia ab esu carniũ statis determinatisque diebus, confessionem sacramentalem ac satisfactionem, dierum festorum celebrationem, caelibatum sacerdotum, monasticorum uotorum stabilitatem, & caetera id genus, ut ita laxatis per indulgentiam habentibus: quod plurimos impellat in suae factionis approbationẽ & sententiam, qui secum ab ecclesiae signis desciscant. ¶ **N**on itaque persuadeat sibi quispiã, Lutherum ipsum, esse Danielẽ alterũ: cuius dominus suscitauerit spiritum ad totius ecclesiae directionem, & rectam diuinarũ scripturarũ interpretationẽ, ut partium eius studiosi de ipso confingunt: & passim inuulgant, quemadmodũ quondam suscitasse legitur dominus spiritum pueri iunioris, cui nomẽ Daniel: ad detegendã seniorũ iudicũ calumniam in Susannã innoxia & ad ipsam a morte immerita liberandã. Fuit namque hic Daniel antiquus, uerus domini propheta, sanctitate uitae eximius, diuinisque reuelationibus mirifice illustratus: atque a deo missus ad synagogae Iudeorum in captiuitate detentorum consolationẽ ac confortationẽ. **N**ouus autem iste (ut sui uocant) Daniel, uidelicet Lutherus: omnino ex opposito pugnat cum priore. quod totis uiribus enititur sanctam dei ecclesiam subuertere: & leges omnes ecclesiasticas, suscitata graui contumacitate, rescindere. ¶ **P**ro suorum igitur morũ **VI.**

LIBER PRIMVS

qualitate, nō Daniel nouus denominari debet Lutherus; sed potius alter Hismael. q̄ consentanea est uitæ eius ac studiorū conditio, ihs quæ angelus domini denūciauit Agar matri Hismaelis; cū necdū æditus esset in lucem. Hic (inquit) erit ferus homo. manus eius contra omnes, & manus omniū contra eū: & è regiōe uniuersorū fratrum suorū figet tabernacula. Quanta nēpe sit Lutheri feritas atq; ferocitas: liquido patefacit grauiſſima perturbatio, quā p̄ impia sua dogmata suscitauit in ecclesiā dei. Manus itidē eius; contra omnes ecclesiæ præfides, sanctos patres, & scriptores ecclesiasticos (quos arrogāter aspernatur) est erecta. & manus omniū, de ecclesiasticis institutis recte sententiū; merito contra eū extendit. Deniq; idē è regiōe uniuersorū fratrum suorū christianorū fixit tabernacula hæreticæ prauitatis; cū suæ impietatis uexillū erexit in medio nationis Christianæ, & peruersitatis suæ castra palā fixit; in quibus militet cōtra populū dñi. Demū sicut prior Hismael percussus est Isaac filiū Abraæ, ex repromissione natū: ita & hic secūdus Hismael insectatur inimiciter populū dei, secundū spiritū atq; ex regeneratiōe prognatū. quē admodū res ipsa satis superq; indicat: neq; aptiore indiget testimonio. Quocirca cauere sibi debent omnes: ne in illi⁹ tabernaculis deliteāt, aut signa eiusdē funesta sequantur. ¶ Verūtātmē hic noster Hismael: patrem Abraam nō habet, cuius syncerā fidem imitetur. longe alia ei est generatio: si morū illius qualitātē attendas. Nā ut proauos illius & atauos taceamus: auus illi est Ioannes Viclefus, pater; Ioannes Hus, & frater germanusq; Hieronymus Pragēsis, q̄ in exuscitādis dogmatibus hæreticis; horū triū sit propemodū æmulus & affectator. Nēpe sicut ex Viclefo, uiperina propagine surrexit Ioannes Hus; pestilētem illius doctrinā pene sopitam reuocans in auras. ut ex conciliū Constantiensis octaua sessione & decima quinta; necnō ex Martini quinti, summi pōtificis decreto apostolico, utriusq; horū cōdē natorio, liquido constat. ita ex Hussitana hæresi, primū Hieronymus Pragenſis, in 21. eiusdem conciliū sessione damnatus prodijt; ut infausta soboles. & demū nostra tēpestate Martin⁹ Lutherus, infelix foetura, ex eodē processit Hussitanæ impietatis ouo, mores omnino paternos referens, eademq; oris lineamenta. Sed hæc progenies est uiperarū; generatioq; praua & adultera. Viclefus, Hus

Gene. 15.

Gala. 4.

VII.

Ioannes Viclefus.
Ioannes hus

Hieronym⁹ Pragenſis.
Martinus Lutherus.

Hus, Luther^o: auus, pater, nepos: cuiq; fideliū summo pe fugiēda.

¶ Nonnulla Lutheri dicta: quibus suam astruit libertatem Christianā, in hoc libro improbanda. Ca. II.

Erunt ne gratis & citra rationem, hæc de Lutero modo adducta dixisse uideamur: opere precium est in præsentia afferre aliquas eius assertiones & uerba, quæ de promunt illā suam libertatē Christianā, quam tantopere extollit: ut ea demum à nobis com modius refutentur, ne quis etiam fortasse nos insimulet calumnie & falsæ in eum criminationis: quodq; ascripserimus illi infandos errores, quos nūquā ipse asseuerauerit aut disseminauerit. ¶ Itaq; I. in libro suo, de libertate Christiana inscripto, in primis sentit Lutherus, pontifices & primarios ecclesiæ pastores nullā habere auctoritatē cōstituendi sanctiōes ecclesiasticas: à populo Christiano obseruandas, illasq; prorsus abiici debere: tanq̄ leges tyrānicas, humeris subditorum impositas. Eius uerba sunt hæc. Fortiter resistē dum est magistris traditionū, & leges pontificū acriter uituperanda: quibus in populū dei grassant, & laqueis suarū traditionū eos captiuant: immo impij illi tyranni suis legibus illū tenēt captiuū: qui tamen nihil iuris habent condendieas leges, hæc ille. ¶ In sup, II illorū quæ ecclesia suis constitutiōibus fieri iubet, obseruationē: nihil ad iustitiam homini prodesse, astruit Lutherus, neq; illorū prætermissionem: inducere reatum peccati aut dispēdiū salutis. Et id quidem, hoc uerborū schemate. Constat nullā prorsus rerum extermarū (quocunq; censeātur nomine) aliquid habere momēti ad iustitiā aut libertatem christianā: sicut nec ad iniustitiā aut seruitutem parādā. Nihil profuerit: si corpus sacris uestibus more sacrorū ornatur, aut locis sacris uersetur, aut officijs sacris occupetur, aut oret, ieiunet, abstineat certis cibis, & faciat quodcunq; per corpus & in corpore fieri potest. Longe alia re opus erit ad iustitiā & libertatem animæ. cū ea quæ dicta sunt, geri possint à quouis impio, nec his studijs aliq̄ hypocritæ euadāt. E diuerso nihil oberit animæ, si corpus uestatur prophanis, edat, bibat communiter, nō oret uoce, omittatq; omnia quæ superius dicta fieri poterunt. hæc ille. ¶ Rursum, idem ea quæ in euangelio continentur aperte, sola esse III Christiano populo ad salutē necessaria ac sufficiētia subinsinuat.

LIBER PRIMVS

nihilq; credendū esse aut agendū à quopiā: quod in euangelio nō
 » exprimat. Quā quidem sententiā: his subindicat uerbis. Vna re,
 » eaq; sola opus est: ad uitā, iustitiā, & libettatē Christianā. Ea est sa
 oan. II » cro sanctum uerbū dei: euangeliū Christi, sicut dicitur Ioannis II.
 » Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me: etiā si mortuus fue
 » rit, uiuet. & omnis qui uiuit & credit in me: non morietur in æter-
 » num. Et Matthæi 4. Non in solo pane uiuit homo: sed in omni
 » uerbo quod procedit de ore dei. Certū ergo habeamus & firmiter
 » positū: animā posse omnibus rebus carere, excepto uerbo dei, sine
 III » quo non est salus, hæc ibi. ¶ Insuper astruit idē, nullā legē aut re-
 » gulam ecclesiasticam homini esse necessariā ad salutē: sed per solā
 » fidem etiam Christianū sine operibus esse liberū ab omni lege,
 » atq; constitutione per ecclesiā ordinata. Hāc autem quicquid lu-
 » ber agēdi licentiā, solutio rēq; uiuendi cōditionē, his insinuat uer-
 » bis. Cum opera neminem iustificēt, & hominem oporteat esse iu-
 » stum anteq; operetur bonum: manifestissimum est solā fidē esse, q̄
 » ex mera dei misericordia per Christum in uerbo eius personā di-
 » gne & sufficienter iustificet & saluet, & nullo opere, nulla lege:
 » Christiano homini opus esse ad salutem. cum per fidē liber sit ab
 » omni lege: & ex mera libertate omnia gratuito faciat, quæcūq; fa-
 » cit. hæc ille. ¶ Preterea, summorū pontificum pastorumq; ecclesia-
 » sticorum mandata, faciēda permittit: non tanq̄ ad iustitiā aut
 » salutem necessaria, sed duntaxat ad aliorum exemplum & rectā
 » institutionem. Ita enim ait. Quæ papa, episcopi, & pastores man-
 » dant, liber Christianus facit: non tanq̄ illa ad iustitiā aut salutem
 » sint necessaria, sed ad aliorum exemplum. Et uocāt illa præcepta
 » ecclesiæ: cum sint nihil minus. Et paulo post. Quodcūq; (inquit)
 » opus non fit ad castigandū corpus, uel ad proximi obsequium: nō
 » est bonum nec Christianum. Et rursus. Oratio, ieiunia, fundatio-
 » nes, fieri non debent, ut quis sibi aliquid cōmodi tēporalis aut eter-
 » ni cōparet: sed ad proximorum obsequiū. Hæc ille. In quibus uer-
 » bis adiecit consulto, opus bonū fieri debere ad castigandū corpus:
 » quoniam sentit, opera bona corpus afflictantia (ut ieiunia, discipli-
 » nas, labores) eo tantum animi proposito fieri debere: ut per ea cor-
 » pus nostrū castigetur. Vnde de huiusmodi operib; loquēs, homi-
 » ni necessarijs ad subdendam carnem spiritui: ait. Verum ea opera
 » oportet

oportet non ea fieri opinione: quo per ipsa, coram deo iustificetur
 quisq̄. Hanc enim falsam opinionē, fides nō feret: quæ sola est iu-
 stitia corā deo. sed solum ea opinione: ut corpus in seruitutē redi-
 gatur. & purificetur à concupiscentiis suis malis, ita ut oculū non
 uertat: nisi ad concupiscentiās expurgandas. Hæc ibi. Sed q̄ aliena
 sint ista à ueritate: sequens noster ostēdet sermo. ¶ Rursum, absti-
 nentiā à carnibus & ieiuniorū obseruationē admittit Luther⁹ fie-
 ri debere: ad euitandū scandalū infirmorum ac pusillorū. Illo autē
 excluso, & coram ijs qui contendunt illa fieri debere ex ui consti-
 tutionis ecclesiasticæ: expedite dicit, q̄ infringantur ac soluantur.
 Quod hisce uerbis adaperit. Corā pusillis & infirmis, propter scā-
 dalum expedit obseruare ieiunia, & abstinere à carnibus: ne detur
 impedimentū salutis eorū. Sed coram alijs qui uolūt pertinaciter
 & rigide præcepta ecclesiæ seruari: expedit illa soluere & infringe-
 re. Et rursum. Beata uirgo (inquit) secundum legē Moyse purifi-
 cari uoluit, non quia indigebat: sed ne alios scandalizaret, aut legē
 uideretur contēnere. Et Paulus Timotheū circūcidit, nō quia o-
 pus illierat circuncisione: sed ne quenq̄ offenderet. Sed & Chri-
 stus soluit didrachma: ne scandalizaret alios. Ita & omniū aliorum
 opera (ait) sunt libera: non ad iustitiā necessaria, sed tantū ad alijs
 exemplum & obsequium facta, hæc ille. ¶ Postremo, ritus ac ceri-
 monias, in officio ecclesiastico institutas ac obseruari solitas, tan-
 tū instrumenta dicit esse paruulorum & imperfectorū: quibus ad
 perfectiorem animi statum tanq̄ adminiculis subuehantur. Cum
 uero iam prouecti fuerint ad altiorē perfectionis gradum: ipsa rituum
 ecclesiasticorum genera, tanq̄ superuacua perhibet esse reijci-
 enda, neq̄ amplius in usum accommodanda. Quod his innuit uer-
 bis. Cerimonias, in uita Christiana, alio loco non sunt habende: q̄
 apud fabros & artifices illa præparamēta, ad ædificandū & opē
 dū disposita: quæ peractō ædificio nō manent, ita imperfectis: ceri-
 moniæ sunt in usum ad tempus. cū autem euaserint perfecti: sunt
 reijciendæ. hæc ibi. ¶ Sunt præterea eodem in libro alia nōnulla,
 eiusdē oīno fatinē, placita Lutherana: nō minus absurda & ipia, q̄
 hæc ipsa q̄ modo citata sunt. Sed uisum est, hæc septē tantūmodo di-
 cta, sparsim ex eo collecta opusculo: in præsentia præferre (quib⁹ cir-
 ca finem huius libri, à uicesimo quarto capite ad calcē usq̄: singu-
 latim

VI

Lucæ 2.

Actu. 15.

Mat. 17.

VII.

LIBER PRIMVS

latim adhibebitur responsio) ut ex illis explorata haberetur ipsius de Christiana libertate (quã prædicat) sententia: sequentibus in locis diffuse conuellenda. ¶ Audistis itaq; ò cãdidi lectores bestia ipsam: sua uerba resonantẽ, nõ quidẽ ut illis fides habeatur, aut deferatur aut horitas: sed ut liberiore frõte à nobis ipsa dehinc refellantur. Audistis & horrifonã Lutheri tubã, magno buccinãtẽ clãgore: & ad libertatis beneficiũ, omnes alto classico passim uocantem. Et tanto quidem proposito bono ac præmio, inescari possent facile multi, cateruatim; ad hunc feralem tubæ Lutheranæ sonitũ accurrere: nisi latentis sub melle ueneni occultæq; fraudis eẽnt ante admoniti. Cãterũ quisquis suæ saluti recte consultum uoluerit; non præcipitet gressum, nec statim accurrat ad huiusce buccinæ crepitum. Intelligat ante ex ijs quæ dicturi sumus, propositã libertatis conditionem: & tunc demũ ueritatis iter amplectatur.

¶ Præter ea quæ sacrum continet euangelium; tempore apostolorum fuisse pleraq; constituta, ad rectã totius ecclesiæ moderationem.

Cap. III.

VT autem solida basi nostrum nitatur ædificium, id ante omnia occurrit monstrandum: ab ipsa ecclesia & pastoribus eius recte constitui posse leges & regulas in christiana professione uiuendi, haudquaquẽ in euãgelico contextu aperte positas. ad quas obseruandas, omnes fidei sacris initiati obstringantur tam arcto uinculo: ut earum transgressores, peccati mortalis incurrãt reatum. Nempe in ipso nascentis ecclesiæ exordio, & cum adhuc in prima exurgeret, ut lactens, infantia: id ipsum à sanctis apostolis (quando ecclesiasticæ fabricæ prima iecerunt fundamenta) factitatum comperimus. ¶ Non meminit siquidem euangelium neq; sancit manifeste: abrogandã esse circuncisionẽ, nec cãrimonias Mosaicæ legis sustollendas. cum de seipso contestetur Christus: quod non uenerit soluere legem aut prophetas, sed adimplere. Attamẽ beatus Paulus, euangelica tuba altum personans; Galatis ex gentilitate ad Christum conuersis scribit. Si circuncidimini; Christus uobis nihil proderit. Et ne quis eum id proprio sensu dixisse causetur: audiat ipsum in fronte illius epistolæ aperte contestantem, se nõ ab homine accepisse nec didicisse quod illis euãgelizauerit uitã institutũ, sed per

Mat. 5.
Gala. 5.

Gala. 1.

sed per reuelationem Iesu Christi. In eadē quoq; epistola, & multis aliarū suarum epistolarū locis: plane denunciat, antique legis ritus ac cærimonias, illucescēte iā ueritate euāgelica, abolēdas esse.

Quod etiam non suo arbitratu sed Christi auctoritate haud dubie fecit: de quo ueraciter ait. An experimētū quæritis eius, qui in me loquitur Christus? ¶ Rursum in actis apostolicis cum agitur controuersia: essent ne conuersis ex gentilitio ritu ad Christū imponenda ueteris legis onera: decreuerunt conuocato super ea q̄ stione cōcilio apostoli, tale iugū nequaq; imponi debere humeris fratrum in Christo renatorū. sed præscribendā eis tantū esse legē: ut abstinerent ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato & fornicatione. Et nemini dubium est: eam constitutionē à spiritu sancto sancitam, obstrinxisse singulos ad ipsam integre obseruandā. At si totam percurreris paginā euangelicā: nequaq; offendes id præceptū in ipsa conscriptū eē, quod à suffocato & sanguine sit abstineandū. Quis igitur non uidet, circa principiū tenellæ adhuc ecclesię nonnulla à sanctis apostolis esse constituta: quę manifeste nō continet euangeliū? ¶ Insuper, beatus Paulus in suis epistolis nōnullas exprimit sanctiones, ad dei cultum & ecclesię regimen spectantes: quas nō habet codex euangelicus. Ut uiros nudo capite in ecclesia orare debere: mulieres autē uelato. oportere episcopum esse unius uxoris uirum: cum cæteris eius conditionibus, ad morum honestatē attinentibus. uiduam nō minori etate quā sexagenariā eligi debere, quæ facultatibus alatur ecclesię. & cæteras id genus constitutiones: sparsim in suis epistolis occurrentes. Quæ manifesto sunt argumento: in ipsius ecclesię exordio multa fuisse ordinata auctoritate ac traditione apostolorum, euāgelico cōtextu minime cōprehensa. ¶ Ad hæc. Conferendi baptismi formā Christus dominus noster in euāgelio expressit: cū ascensus in cælum præcepit discipulis suis. Ite, docete omnes gentes: baptizātes eos in noīe patris, & filij, & spiritus sc̄ti. Apostoli uero, à spiritu sancto id edocti: circa primæuæ ecclesiæ tempora baptizarunt credentes in Christum, in nomine Iesu Christi. & ita ad tempus baptizādos esse fideles tradiderūt: ut nomē ipsum domini nostri augustissimum & sacratissimum, quod Iudæis ac gētibus tum erat odiosum ac inuisum: eo ipso redderetur celebrius & honora-

Gala. 4.
Philip. 3.
Colloffen. 2.

2. Corin. 13.

Actu. 15.

1. Corin. 11.

1. Timo. 3.

1. Timo. 5.

Mat. 28.

LIBER PRIMVS

tius, quemadmodū ex octauo capite actū apostolorū, & 10. simi-
liter & 19. ac alijs eiusdē libri locis: apertissime cōstat. Si igitur eam
quæ in euāgelio expresse proposita est, baptizādi formā: in alium
uerborū tenorem ad tēpus permutare potuerūt apostoli, & id spi-
ritu sancto suggerēte factitarunt: nōne potiore iure ualuerūt & a-
liud quippiā agendū cōstituere, quod in ipsius euāgelij ambitu nō
continetur, neq; cōtētis in eo refragatur? Esto enim q; in sanctissi-
mo Christi nomine, tres, summæ ac superdiuinæ trinitatis, perso-
næ quodā modo implicētur ac insinuentur: ut pote pater unges, fi-

Psal. 44

lius unctus, & spiritus sanctus, oleum lætitiæ quo unctus est. alte-
ra tamē est baptizādi forma: in nomine patris, & filij, & spirit^o san-
cti. & altera in nomine Iesu Christi. Vt hinc dilucide cōstet, illum
uerborum tenorem ac cōtextum in euāgelio expressum: ex ordi-
natione apostolorū nō sine spiritus sancti instinctu, in aliam uer-
borum formā fuisse ad tempus permutatum. ¶ Preterea, peragra-
tionem multarum regionū ad annunciandū dei uerbum, à beato

v.

Paulo factā, enarrās sanctus Lucas in actibus apostolorum: refert
inter cætera circa finem decimiquinti capitis, q; Paulus assumpto

Actuū. 15.

Sila comite, perambulabat Syriam & Ciliciam: confirmans eccle-
siam & præcipiēs custodire præcepta apostolorum & seniorum.
Quæ autem dicēda sunt apostolorum ac seniorum præcepta: nisi
traditiones apostolicæ, ultra ea quæ cōplectitur euangeliū, ad ec-
clesiæ gubernationē ordinatæ? Non enim quæ euāgelica cōpre-
hendit pagina, domini mādata: ibidem à Paulo dicūtur præcepta
apostolorum ac seniorum, cū potius ea sint appellanda præcepta
euāgelica, aut domini præcepta. Supra ea igitur quæ in euangeli-
co codice continentur, fuerūt peculiaria apostolorū decreta ac sta-
tuta, ab eis ordinata: quas traditiōes apostolorū nominare solent,
ad totius ecclesiæ moderationem plurimū faciētia & ab omnibus
obseruanda. Quod etiam manifeste conuincitur per idipsum: qd
paulo post subiungit beatus Lucas circa principium decimifexti
capitis eiusdem libri, loquens de sancto Paulo & comitibus eius.

Actu. 16.

erat

Cum autem (inquit) pertransirent ciuitates: tradebant eis custodi-
re dogmata, quæ erāt decreta ab apostolis & senioribus qui erant
Hierosolymis. Huiusmodi autem dogmata: erant instituta & re-

VI.

gula, traditione apostolorum ordinatæ. ¶ Cæterū hic insistet qd
piam

piam, & prædictis rationibus adimere robur attentabit: dicens, cū præter euangelium ponūt nōnulli regulam legemq; uiuendi aliā in primæua ecclesia non fuisse: eos euangelium accipere pro tota librorum noui testamenti pagina. quæ cū sacra quatuor scribarum cælestium hystoria, euangeliorū nomine peculiariter appellata: cōplectatur & epistolas omnes apostolicas, & acta apostolorū, & sacram apocalypsin. contendetq; hoc querens effugiū, nō fuisse apostolorū tēpore regulā aliquā legēq; uiuendi latam: quæ sacrorū illorū librorum ad nouæ legis integritatem pertinentiū complexu nō comprehendatur. ¶ Cui adhibenda est responsio. etsi tam diffusā euangelij ratio atq; significatio, quā proponit hoc utēs subterfugio: infrequens sit apud scriptores ecclesiasticos, raroq; in usu uerferetur. q; potius euangelij nomen accōmodēt solum ad quatuor illa sanctorum euangelistarū uolumina: secundū protritū uulgatumq; loquēdi usum. quoniam tamē non oportet hominē esse morosum aut contentiosum ad ipsam uocabulorum acceptionē, esto, ita ut proponit obiectans, sumatur euangelium: ut puta pro toto noui testamenti codice, libros omnes nouæ legis complectēte. adhuc tamē prōptum est ostēdere: in ipsius ecclesiæ exordio ab apostolis factas esse constitutiones, ad totius populi statum attinentes: quæ in nullo librorum noui testamenti aperte continentur.

¶ Enim uero in ipso protinus initio ecclesiæ sancitum est: diem sabbatum Iudæorū, in diem dominicum Christianorum esse cōmutādum, qui hebdomadatim festus agatur. propter sacratissima dominicæ resurrectionis & aduentus spiritus sancti in Christi discipulos, mysteria: eo die peracta. quandoquidē dilectus Christo discipulus apostolus & euangelista, eum nominat diem: cum in sacra sua apocalypsi dicit circa principium. Ego Ioannes frater uester, & particeps in tribulatione & regno & patientia, in Iesu Christo: fui in insula quæ appellatur Pathmos, propter uerbum dei & testimonium Iesu Christi. fui in spiritu: in dominica die. Quo quidem postremo uerbo aperte indicat: dominicum diem in ecclesia sancta tum fuisse institutum, singula quaque hebdomada celebrandum, loco sabbati legis antiquæ. Nullus tamen librorum noui testamenti, continet id præceptum: diem dominicū octauo q; die esse à populo Christiano uenerandū, pro sabbato Iudæorum.

VII.

*Quare dies dominicus in
primis sit et sabbatum
mutatus.*

Apoca. i.

LIBER PRIMVS

Ricardus
de sancto
Victore.

Gregorius
Gene. 12.
Gene. 1.
Gene. 19
3. Regum. 3

¶ At uero nomine diei dominicæ, in prædicto sancti Ioannis uerbo eū intelligi diē, qui apud Christianos hebdomadatim pro sabbatismo Iudæorū festus est; plane perhibet uenerabilis pater Ricardus de sancto Victore, nō ignobilis nec protritū inter sacros scriptores author: ita in suis super apocalypsin commētarijs eundē locū exponēs. Fui in spiritu, id est spirituali uisiōe: in dominica die. Solet rerum qualitas (sicut testatur Gregorius) tēpore denotari. ut Abraam uidit angelū in meridie: quia fide feruebat. Adam uidit eum in persona dei post meridiem: quia à calore dilectionis intimæ deciderat. Loth, perditionē Sodome, uespere: quia cito futura erat. Salomon accepit sapientiā nocte: quia in ea minime per seueratur⁹ erat. In dominica die: ac si patēter dicat. Sicut persona, locus, causa, cōmēdāt ueritatem sacre dilectionis: sic & qualitas tēporis, quia quanto dies sanctior: tātō diuinæ reuelationi cōuenientior. & quātō trāquillior per exteriorum laborū cessationē: tātō p̄ requiem aptior ad internam cōtemplationē. In causa itaq; & tēpore nobis innuitur: quod qui propter deum persecutionē didicerunt sustinere, & à seruilibus peccatorū operibus seruari: ipsi cælestia secreta merentur agnoscere. Hæc Ricardus. Quis autem dies est in ipso dierum circulo cæteris sanctior, & trāquillus per exteriorū laborū cessationem, & in quo seriādū sit à seruilibus operibus: nisi dies ipse dominicus, tēporariæ reuolutiōis principiū, sabbatismo Iudæorū apud nouæ legis cultores succedēs, & qui singula quaq; hebdomada solēnis agitur? Perspicuū est igitur, tā ex nominis ipsius in litera expressi affinitate, q̄ ex qualitatibus atq; cōditionibus à Ricardo assignatis ipsi diei, de quo sermo proponitur: nomine diei dominicæ in supradictō Ioānis uerbo eum debere diē intelligi, qui hebdomodaria circulatione proxime sabbatū sequēs, apud Christiāos celebris habetur. ¶ Præterea. Planum est in usu fuisse ex institutiōe apostolorum, apud populū fidelem: statim ab ipso ecclesiæ primordio, sanctæ crucis signaculū, quod ad sui munitionem cōtra spirituales nequitias; fronti imprimere tum docebātur omnes atq; efformare. quod etiā in sacris benedictionibus & sacramētorum distributiōibus adhibebatur ex ritu apostolico: ab ipsis factorum administratoribus. Et merito quidem. nam uiuificum illud est signum; per quod nostram salutem operatus est Christus.

viii.

Christus, ecclesie catholice fundator pariter & fundamentum. Et ergo efficacissimum est contra hostiles insultus munimentum: frequenterque in usum assumendum, ut quod Iudaeis scandalum erat, & gentibus stultitia: creditibus in Christum tanto esset honoratius, quanto crebrius efformaretur. Quis tamen in toto librorum noui testamenti complexu id expressum inueniat: quod crucis signaculo uti debeant Christi cultores ad sui tuitionem aut sacram benedictionem?

¶ Sanctorum patrum testimonio, id etiam ostendi: quod multa circa ecclesie primitiue exordium fuerunt constituta: quae non sunt in euangelio aperte conscripta.

Ca. III

Ræter hæc, quod adorantes dominum deum nostrum, ad orientem nos conuertamus: & non ad plagam caeli occidentalem, ut fecere Iudaei, aut aliam quamuis mundi partem: quis ambigat in ipso legis euangelice exordio constitutum esse: & quidem rationabiliter: ut preclare demonstrat Damascenus, libri quarti de fide orthodoxa capite 13. dicens. Quia deus est lux intelligibilis, & sol iustitiae & oriens in scripturis nominatur Christus: dedicandus illi oriens est ad adorationem. Nam omnem præstatum magisque bonum, illi offerendum: à quo omne bonum benigne largitur. Sic ille. Attamen in toto noui testamenti codice, nondum in aliquo quatuor euangeliorum, conscriptum illum adorandum: minime est inuenire. Quod & ipse testatur Damascenus: in prædicti capitis calce subnectens, Non scripta est autem hæc (de adoratione scilicet ad orientem) apostolorum traditio, nam multarum sine scripto nobis tradita sunt. Sic ille. Quo quidem testimonio: quod aperte, aut nobis congruentius dari queat: ¶ Astipulatur eidem Origenes, in homelia quinta super librum Numeri dicens. In ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quae omnibus qui de facere necesse est: nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod (uerbigratia) genua flectimus orantes, & quod ex omnibus caeli plagis ad solam orientis partem conuersi orationem fundimus: non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed & eucharistiae siue percipiendae, siue eo ritu quo geritur explicandae, uel eorum quae geruntur in baptismo uerborum gestorumque & ordinum, atque interrogationum ac responsionum: quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc

Damascenus

II
Origenes

LIBER PRIMVS

opera & uelata, portamus super humeros nostros: cum ita imple-
 musea & exequimur, ut à magno pontifice atq; eius filijs tradita
 & commendata suscepimus. ¶ Consonat illi & Augustinus hac
 sententia: quæ in uolumine Decretorū, *distinctione* 11. cap. eccle-
 siasticarum, adducitur. Si (inquit) attenderimus consuetudines ec-
 clesie non per scripturas à patribus traditas, nihil æstimare: quan-
 tum religio detrimenti sit latura, intentiue inspicientibus liquido
 constabit. Que enim (ut inde exordiamur) scriptura; salutiferę cru-
 cis signaculo fideles docuit insigniri: uel quæ, trifariam digesta su-
 per panem & calicem, proluxæ orationis uel consecrationis uerba
 commendauit: Nam nō modo quod in euāgelio cōtinetur uel ab
 apostolo quolibet, est insertum secretis diuinis: sed & alia plura ad-
 hucimus, magnam quasi uim cōmendantia mysterijs. Quæ orientē
 uersus: nos literarū orare forma docuit: Benedicimus fontem ba-
 ptismatis: oleo unctiōis. Huic accedit: q̄ ter oleo inungimus quos
 baptizamus. uerbis abrenunciare satanæ & angelis eius: informa-
 mur. Vnde & hæc & alia in hunc modum nō pauca: nisi tacita ac
 mystica traditione, à patribus ecclesiastico more ac reuerentiori di-
 ligentia sunt in ministerijs obseruata magis silētio: q̄ publicata scri-
 pto. Hæc ille. ¶ Et plane sentiendū est, non modo ab apostolis, sed
 & à Christo nōnulla esse instituta ut ab omnibus obseruētur: quę
 literarū monumentis mandata non sunt, sed solo uerbo tradita: at
 que per apostolos eorūq; successores, ad nos usq; propagata. Quod
 ex eo Ioānis uerbo haud difficile colligitur: circa euangeliū sui cal-
 cem subiuncto. Multa quidē & alia signa fecit Iesus in conspectu
 discipulorum suorū: quæ non sunt scripta in libro hoc. Et paulo
 post. Sunt autem & alia multa: quæ fecit Iesus, quæ si scribantur
 per singula: nec ipsum arbitror mūdū capere posse eos qui scriben-
 di sunt libros. Si enim nō sunt scripta signa omnia quæ fecit Iesus
 coram discipulis suis: haud dubiū est & id recte colligi, non esse e-
 tiā scripta uerba omnia quæ eis dixit, attinentia ad tuturā eccle-
 siæ directionē. Et cum post gloriosam resurrectionē suam dñs no-
 ster seipsum præbuit discipulis suis uiuum in multis argumentis: p̄
 quadraginta dies apparens eis, & loquens de regno dei, quod locu-
 tus quidem fuerit eis de regno dei: scriptum est, quid autem fuerit
 locutus: non est scriptum. Et sentiunt nōnulli graues authores: tū
 de eccle-

III
distinctione
 Augustinus.

III

Ioan. 20.

Ioan. 21.

A. 20.

de ecclesiæ suæ (quæ nomine regni dei, septennero in scriptura
 noui testamenti insinuatur) moderatione, ad discipulos suos (quos
 paulo post erat relictur⁹) ipsum uerba fecisse: quæ tamē scripto nō
 sunt tradita. Proinde cōplura obseruat ecclesia catholica in sacra-
 mētorum administrationibus & diuino cultu: quæ nō obseruaret,
 nisi ita ab apostolis fuisset instructa, & apostoli talia ritū ac obser-
 uantiarum genera non attentassent ordinare: nisi à Christo aut à
 spiritu sancto fuissent ad id faciendū edocti. ¶ Vnde Innocētius
 tertius in epistolis decretalibus, titulo de celebratiōe missarū, cap.
 cum Marthe. ait. Sane multa tam de uerbis q̄ de factis dominicis,
 inuenim⁹ ab euāgelistis omiſsa: quæ apostoli uel suppleuisse uerbo,
 uel facto expressisse leguntur. Hæc ibi. Cuius quidem memorabi-
 lis sententiæ: unū ex multis hic afferamus exēplū huiusmodi. Scri-
 bit utiq; beatus Marcus de apostolis à Christo ante suam passio-
 nem ad prædicandum missis: quod exeuntes prædicabāt ut pœni-
 tentiam agerent, & dæmonia multa eijciebant: & ungebant oleo
 multos ægros, & sanabantur. Id ipsum autem, oleo inquam ægro-
 tos inungere ad instaurandam sanitatem: nunq̄ attentassent apo-
 stoli, neq; fuissent aggressi (ut q̄ ab omni præsumptiōe erant lōge
 alieni) nisi familiari colloquio atq; secreto accepissent à Christo, id
 esse agendum. Nihilō secius nullus euāgelistarū scripto prodidit,
 Christū suis præcepisse apostolis: quod oleo sancto perungerent
 lāguidos ad incolumitatē recuperandā. Illud igitur domini uerbū,
 inter colloquia familiaria cū suis discipulis habita, ab ipso dictum:
 ab euāgelistis est prætermisum. quod facto, à beato Marco (ut
 uidimus) expresso: suppleuerūt & explicuerūt apostoli. ¶ Idē quo
 que q̄d paulo ante est propositū, ab apostolis scilicet multa in prin-
 cipio legis euāgelicę esse ordinata, quæ non sunt conscripta in euā-
 gelio: comprobatur autoritate Damasceni: ita in quarti libri de
 fide orthodoxa capite decimo septimo dicentis de ritu ueneratiōis
 imaginum. Est autem hæc traditio: non scripta, perinde ac adora-
 tionis ad orientem: adorare scilicet crucem & alia plurima, ijs quæ
 dicta sunt similia. Quod autē plurima sancti apostoli tradiderint
 sine scripto: scribit Paulus gentium apostolus. Ergo fratres state
 & tenete traditiones nostras quas edocti estis: siue per sermonem,
 siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios. Laudo autem

V

Innocentius
tertius.

Marci, 6

VI

Damascenus

2. Theff. 2

1. Corin. 11.

uos fra-

LIBER PRIMVS

uos fratres: quia per omnia mei meministis. & sicut tradidi uobis traditiones tenetis. Hæc Damascenus. Quis autem non uidet ex priore Pauli uerbo, Thessalonicenses (ad quos scribit) edoctos fuisse aliquas traditiones apostolicas ministerio uerbi: quas epistola sancti apostoli illis cõscripta nõ cõtinebat: & p̄inde aliquas fuisse sanctas tradiciones: tum scripto minime commendatas: ¶ Sed quid tã

VII.

tum huic loco immoramur ac insistimus, operoso nimium studio: ad ostendẽdũ, in principio nascẽtis ecclesiæ nonnulla ab apostolis fuisse instituta: quæ in toto sacri euãgelij uolumine haudquaquã cõtinentur: Non ne ex 16. distinctione libri Decretorum, cap. sexaginta. & sequẽtib; cõpertum habetur: cõscriptos esse aliquot canones apostolorum, eosdemq; à sanctis patribus synodali aucto-

Damascenus

ritate robur accepisse: Quos & Damascenus in quarti libri suarũ sententiarum cap. decimo octauo: post sacros noui testamẽti libros reponit. cum nominata apocalypsi sancti Ioãnis euãgelistæ: subnectit. Canones sanctorum apostolorum: per Clementẽ. Quid autem eos canones aliud esse censuerimus: q̄ regulas & constitutiones, ab apostolis ad totius ecclesiæ ædificationẽ ordinatas, præter

VIII.

Dionysius.
Areopagita.

ea quæ sonat euãgelij: ¶ Postremum beatus pater Dionysius Areopagita, à beato Paulo ad uerã fidei agnitionem cõuersus, & apostolis synchronus atq; cõtemporaneus: in suo de ecclesiastica hierarchia libro diuersos describit ritus ac cærimonias, quib; in sacramentorum nouæ legis administratione, in consecratione pontificum, aliorumq; ecclesiæ ministrorũ, necnõ in tumultu eorũ qui pie in Christo quiescunt: tum utebatur ecclesia, quas tamẽ cõtutitiones: nec codex euangelicus nec ulla librorũ noui testamẽti pagina continet. Qui autem id facere potuisset: nisi tunc ecclesia sancta certas habuisset leges cærimoniarũ, non ex libris canonicis nouæ legis de promptas, sed apostolica auctoritate institutas: Eua sit igitur illud manifestũ: quod in hoc & præcedẽte capite est propositum.

¶ Beatum Dionysium Areopagitam, à sancto Paulo conuersum; esse eorum sacrorum operum, quæ uulgo ipsi ascribuntur, auctoritatem.

Cap. V
Verum

¶ Erum hanc postremam ratiōem in calce proximi capitis adductā calumniari quispiam posset & infirmate: cōtēdēs librū de ecclesiastica hierarchia modo citatū, & alia opera quæ beato attribuūtur Dionysio: non esse Dionysij Areopagite, à sancto Paulo ad Christum (ut scribit beatus Lucas) conuersi. quæ admodū uulgata est pene omniū sentētia: ex titulo quem præferūt illi libri, potissimum inducta. sed ea ipsa opera esse alterius cuiuspiā authoris, apostolorū tēpora lōgo interuallo subsequuti: ut Apollinaris cuiusdam, aut Dionysij Corinthiorum episcopi, sicut nonnulli, insigni eruditionis ad rhetoricā & artem eloquētiae potissimum spectantis, nomine celebrati: nō solum senserunt, sed & scripto posteritati tradiderūt. Quod si ita existeret: nullum prorsus haberet robur ultima ratio præcedentis capitis. quoniam illæ cærimoniarū leges et obseruatiōes, in libro de ecclesiastica hierarchia nuncupato explicatæ: non apostolorū tempore (ut prætendit ea raticionatio) fuissent institutæ: sed longo post apostolica tēpora, annorum curriculo.

¶ Huic autē cauillatiōi, ut plenius occurramus: hoc loco plane cōmonstrare moliemur, ea oīa opa, quæ à beato Dionysio Areopagita uulgo dicuntur ædita, & nominis eius titulū præ se ferunt: eē ipsius Dionysij Areopagite, ut ueri & solius post deū, eorū authoris. neq; alteri cuiquā authori, tempora apostolorum subsequuto: ea uere attribui posse. Illa ipsa autem opera sunt: liber de cælesti hierarchia, de ecclesiastica hierarchia, de diuinis nominibus, de mystica theologia, & undecim epistolæ. Porro ad istud oportune conficiendum: opus erit (fateor) aliquāta digressione, à materia in principio proposita: non tamē inutili nec incongrua, quādoquidem ubi patefactum fuerit ac corroboratum, quod molimur: longe firmiore præsidio suffultum erit ac stabilietur, quod præcipue in toto hoc libro exquisimus. ¶ Sit itaq; ad cōprobādum, Dionysiana ex titulo opera, ipsius esse Dionysij Areopagite: hæc primo ratio. In sexto capite libri de cælesti hierarchia, dicit libri illius author: de cælestibus substantijs loquēs. Has eximius præceptor noster: in ternas tertio repetitas distinctiones, ad sanctæ trinitatis diuisit imaginem. Vbi secundum omnes expositores, per eximium ipsius authoris præceptorem, insinuatur beatus Paulus: qui in ter-

LIBER PRIMVS

2. Corin. 2. tium raptus celum audiuit arcana uerba, quæ nō licet homini loqui, didicitq; miro quodam modo angelicarum hierarchiarum distinctiones & ordines. quos etiam in suis epistolis digessit aperti^o, ac nominatim expressit exactius quàm quicumq; alij, illius tempestatis sacri scriptores. At cuius (oro) Dionysii præceptor fuit beatus Paulus: quàm Dionysii Areopagite, quem ad Christi legem sua prædicatione adduxit: Nunquid dicere uere possumus, Paulum fuisse præceptorem Dionysii Corinthiorum episcopi: qui centum fere annis mortem Pauli secutus est: aut quem dabimus Dionysii Corinthij, alterius uel cuiuspiam Dionysii, aut Apollinaris præceptorem: qui angelicas exacte distinxit substantias, & de illis differuit? Planum est igitur: authorem libri de cælesti hierarchia, fuisse Dionysium Areopagitam, à Paulo edoctum. ¶ Secunda. In nono eiusdem libri capite, dicit author ipsius operis: se ipsum ex gentilitate ad ueram fidei agnitionem diuina benignitate conuersum, his uerbis. Nempe enim & alijs gentibus (ex quibus, & nos ad immensum & infinitum diuini luminis pelagus; ex præteriti erroris cæcitate respirauimus) nunquam præfuerunt alieni aliqui dij. Dionysium autem Areopagitam: ex sacrarum literarum testimonio cognoscimus ad fidem orthodoxam conuersum, per beati Pauli in Areopago prædicationem. De Dionysio autem Corinthiorum aut alio quopiam, id nequaquam constat: quod ex tenebris gentilitatis ad lucem ueritatis emerferit. quin potius crediderim Dionysium Corinthiū, ab infantia fuisse sacris fidei documentis institutum, aut saltem desideratur probatus author: qui illud de eo aut Apollinare asserat. Sunt autem certa, dubijs præferenda: & probata incertis. ¶ Tertia ratio. Author libri de ecclesiastica hierarchia itidem & de mystica theologia, utrunq; dictorum operum conscribit ad beatum Timotheum, Ephesium episcopum: qui sancti Pauli fuit discipulus. ut constat ex decimo sexto capite actuum apostolorum: & ad quem, duæ Pauli extant epistolæ. Siquidem in principio ecclesiasticæ hierarchiæ: ait. Sacerdotij quidem nostri functionem, sanctissime fili Timothee: augustioris esse ac diuinæ, & diuinitus indultæ scientiæ, actionisq; & perfectionis. Circa principium uero libri de mystica theologia: ait. Hæc interim paucis orauerim, Tu uero Timothee charissime, intentissima contuendis spectacul

Etaculis mysticis exercitatione : & sensus linque & intellectuales
 operationes, & sensibilia & intelligibilia omnia. Fuit igitur author
 utriusq; prædictorum librorum; Timotheo Pauli discipulo contē
 poraneus, quod Dionysio Areopagitæ nequaquam disconuenit.
 Dionysio autē Corinthio, omnino id repugnat: quippe qui centū
 fere annis Timotheo successit. Et hæc ratio etiam militat de libro
 cælestis hierarchiæ ac diuinorum nominum; quoniam uterq; eo-
 rum, ad eundem quoq; Timotheū est conscriptus. ¶ Quarta. Au-
 thor libri de diuinis nominibus; plane profitetur se beatum Paulū
 habuisse primariū ac p̄cipuū præceptorē. cū de Hierothæo, altero
 suo in diuinis literis præceptore, loquens: ait in tertio capite eiusdē
 libri. Præterea magistrum nostrum & amicum uiolasse merito cō
 uinceremur: si nos post beatum Paulū illius eloquijs instructi atq;
 instituti, ipsius celeberrimam & intelligentiam & expositionē no-
 bisipsis applicare studeam⁹. Sed quis (obsecro) dabitur Dionysius,
 à beato Paulo institutus: nisi Dionysius Areopagita? Nescio certe
 quem alium confingent aduersarij: aut quem dabunt Apollina-
 rem, sancto Paulo præceptore usum. ¶ Quinta ratio, Author eius-
 dē libri de diuinis nominibus, in eodē quoq; tertio capite perhibet
 se cum sanctis fratribus conuenisse ad contuendum corp⁹ illud (sa-
 cro sanctæ scilicet uirginis Mariæ: in felici eius obdormitiōe) quod
 authorem uitę deumq; ceperat. Vbi aderat (inquit) & Iacobus fra-
 ter domini: & Petrus, supremum decus & antiquissimum theolo-
 gorum columen. Contestatur itaque his uerbis author: se & Pe-
 trum in carne uidisse & Iacobum, ceterosq; discipulos domini: qui
 placidæ resolutioni deiparæ uirginis interfuerunt. Sed quis nisi
 mente captus, hæc attribuat Dionysio Corinthio: qui apostolis o-
 mnibus, tempore fuit longe posterior? aut quem dabunt aduersa-
 rij alterum illius tempestatis Dionysium, aut Apollinatem: qui
 tam præclara ædiderit opera, & apostolis tanta familiaritatis ne-
 cessitudine fuetit coniunctus? Reliquum igitur est: Dionysi-
 um Areopagitam (qui omnium confessione, & scripturæ testi-
 monio: claruit apostolorum temporibus) esse operum illorum au-
 thorem. ¶ Sexta, Eiusdem libri de diuinis nominibus author: in
 septimo eius capite ait. Intellexit hæc mirabiliter profecto diuinus
 uir: communis noster, nostriq; præceptoris sol. qui stultum dei: sa-

IIII

V

VI

1. Corin. 1.

LIBER PRIMVS

piētius hominibus dixit. Quod quidē dictum: in primo capite epistolę primę beati Pauli ad Corinthios legitur. Vnde manifestū est: eundē authorē, ibidē de sancto Paulo apostolo uerba facere. quē uocat cōmunem pręceptorē: q̄ & ipsius, & Hierothæi alterius sui pręceptoris, fuerit in diuinis eloquijs institutor. Non autē dederis Dionysium aliquē à Paulo institutū: nisi Dionysium Areopagitam. Nam Dionysius Corinthius, Paulum in carne uidere nō potuit: ut iam dictum est, & in sequenti capite amplius dicitur. Neq; alter assignari posset Dionysius aut Apollinaris quispiā: qui Paulo fuerit usus pręceptore, eiq; conuixerit: sicut Dionysius Areopagita, qui talia de se dixit. ¶ Septima ratio. In septima suarum epistolarū, scribit supra dictorū author operum, ad Polycarpum Smyrneorū episcopū & beati Ioannis euangelistę discipulum: quod defectum illum solis qui tempore passionis dominicę factus est, ipse tum apud Heliopolin urbem Aegypti consistens, uiderit. Quod etiam repetit in undecima suarū epistolarū: ad Apollophanē, suum in studio philosophiæ prius socium ac cōmilitonem scribens, commemoransq; se tēpore illius deliquij solaris: fere ætatis quinq; & uiginti annorū: tempus expleuisse. At hæc omnia, Dionysio Areopagitę apte conueniunt: qui circa hæc tempora floruit. Dionysio autē Corinthio: nequaq; ob manifestam temporis discrepantiā. neq; alteri cuiquam Dionysio: aut Apollinari. cum nullus talium: memoretur ab authoribus tum claruisse. ¶ Octaua. Idem author nonam suarū epistolarū scribit ad Titum, Cretensem episcopum, beati Pauli discipulum: & ad quem, Pauli extat epistola. Decimam uero suarū epistolarū scribit ad beatum Ioannem euangelistā in Pathmos insulam à Domitiano Cæsare relegatum, ob euāgelij prædicationem. Cui etiam in eadem prædicit epistola: q̄ ab eo exilij loco tandem reuocandus sit, & ecclesię suę cum honore restituentus. quod utiq; post mortem Domitiani: sub Nerua imperatore completum fuisse legitur. Fuit igitur illarū epistolarū pariter & operum author: & Tito & Ioanni euangelistę coæuus atq; contēporaneus, quod soli Dionysio Areopagitę, uere conuenit: & non alteri cuiquam Dionysio aut Apollinari, qui ab authoribus celebratur. Quocirca planum est, Dionysium Areopagitam, illarū undecim epistolarum esse scriptorem: pariter & illorum quatuor diuinorum

VIII
Titus.

Ioannes euā-
gelista.
Domitianus.

Nerua.

noꝝ operum, quæ ei ascribuntur, authorem. Qui autem oppositas
tutantur partes: uidentur prædicta opera & epistolas (de quibus
suum ferunt iudicium: quod Dionysio Areopagita falso attribuã
tur) aut non satis exacte perspexisse: aut prædictos in eis locos nõ
accurate annotasse, qui manifeste suum loquuntur ac prodūt au-
thorem, conuincuntq; eum non alium quempiam fuisse: q̄ Diony-
sium Areopagitam.

¶ Authoritate Damasceni & alioꝝ sanctoꝝ patrũ:
idem quod modo ostensum est, cõprobari. eminentiãq;
diuinæ Dionysij doctrinæ: contra Lutheri obtrecta-
tionem, eorundẽ testimonio commonstrari. Cap. VI.

Rædictis & id accedit in solidiorem corroboratio-
nem: q; Ioãnes Damascenus, sacratissimæ & in pri-
mis diuinæ theologiæ beati patris Dionysij admo-
dum studiosus & affectator (ut argumento sunt cõ-
plures sententiæ: secundum eundem pene uerboꝝ
tenorem ex Dionysij operibus in suo de fide orthodoxa quadrisi-
do libro adductæ) plane sentit in suo iam nominato opere, libros
de cælesti & ecclesiastica hierarchia, itidem & de diuinis nomi-
bus, cum reliquis eiusdem authoris literarijs monumentis: esse cõ-
fectos à beato Dionysio Areopagita, ut solo & uero authore.

¶ Em̄ uero in primi mō dicti libri capite decimoquinto: ita ait Da-
mascenus. Hæc igitur ex sacris edocemur eloquijs (ut diuinus Di-
onysius Areopagita dicit) q; deus omnium est causa & principiũ.
eorum quæ sunt: substantia. uiuentium uita, eorum quæ ratione u-
tuntur: ratio, utentium intellectu: intellectus. Et ita de reliquis diui-
nis denominationibus: suo ordine inibi consequentibus. Has au-
tem omnes denominationes: author libri de diuinis nominibus eo-
dem fere ordine recenset in primo illius operis capite. perhibens
de deo, q; sit totius illuminationis principium. omnium causa & ini-
tium, & substantia & uita, eos qui ab illa cadunt: reuocans atq; eri-
gens. Et cætera per ordinem consequentia: eo quidem uerborum
conrextu, ut si quis illum Damasceni locum, ad eum qui ex libro
de diuinis nominibus citatus est, contulerit: plane perpendet illum
ex isto esse de promptum. At qui has denominationes diuinas: asse-
rit Damascenus, à Dionysio Areopagita esse acceptas. Insinuat

I.
Damascenus

LIBER PRIMVS

igitur his uerbis, Dionysium Areopagitam fuisse aut horem libri de diuinis nominibus: ex quo, denominationes illas in sacra scriptura deo attributas, desumpsit. ¶ Præterea, in eiusdem primi libri de orthodoxa, duodecimo capite: inquit Damascenus. Quemadmodum autem sanctus ait Dionysius: primarium dei nomen est, bonum. Non enim primum est dicendum de deo, esse: sed ipsum bonum. Illud autem de nomine dei dictum, ex Dionysio sumptum: depromitur ex secundo capite libri de diuinis nominibus, ubi ait author eius operis, Diuinam totam substantiam (quicquid illa est) ipsa bonitas diffinire atq; aperire: à sacris eloquijs dicitur. Tertio quoq; eiusdē operis de diuinis nominibus capite: idem ait. Ac primum quidem perfectissimam, omniumq; dei processuum interpretem, boni appellationem: intueamur. Deniq; idem: capite quarto eiusdem libri, age ergo: ad ipsam iam boni appellationem pergamus explicandam. quam theologi peculiariter summæ deitati ex omnibus applicant: ipsam (ut reor) substantiam diuinam, bonitatē appellantes, et quia eo ipso quod est bonum: ut substantiale bonū, in omnia quæ sunt pertendit bonitatem. Testatur itaq; Damascenus superioribus uerbis, Dionysium esse authorem libri de diuinis nominibus: ex quo citatam deprompsit sententiam, nō Apollinarem quendam. Præcedens autem ratio ostendit, Damascenum aperte insinuare: Dionysium Areopagitam, non alium quēlibet, prædictum librum de diuinis nominibus composuisse. Adminiculo igitur uerborum, in superiore ratione ex Damasceno adductorum: constat eundem, & in hoc loco, presenti rationi inserto, loqui de Dionysio Areopagita: & non de alio quolibet, eiusdem nominis authore. ¶ Rursum, Damascenus in eiusdem operis sui libro Coloss. 2. tertio & capite sexto: de beato Paulo uerba faciens. inquit. Ait enim diuinus apostolus: quod in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, hoc est in carne eius. Deinde continuo subdit. Et eius discipulus deifer & circa diuina plurimus, Dionysius Areopagita: ait q; penitus nobis in una sui ipsius communicauit hypostaseon. Atqui hæc sententia, Dionysio ascripta: explicatur in secundo capite libri de diuinis nominibus, Vbi ait operis illius author. Est præterea discreta: Iesu ex nobis sumpta, perfecta immutabilisq; substantia, & quæq; sunt assumptæ carnis substantialia sacramenta.

ra. Et rursum paulo post eodē loco. Discretum est autem à diuinis operibus in nos benigne manantibus: q̄ secundum nos atq; ex nobis integre & uere substantiam sumpsit supersubstantiale uerbū. eaque pertulit & gessit: quæ sunt humanæ ipsius assumptionis electa atq; præcipua. His enim, neq; pater neq; spiritus ulla ratione communicat: nisi forte quis asserat, benignitate clementiaq; & communionē uoluntatis. hæc ibi. Sentit igitur ac subindicat supra dictis suis uerbis Damascenus: beatum Dionysium Areopagitam sancti Pauli discipulum (quem egregijs inibi titulis honorat) auctorem esse libri de diuinis nominibus; ex quo, citatam sententiā (quā Dionysio attribuit) ipse depromsit. Porro nullus diffitetur, eundē esse auctorem libri de diuinis nominibus: & reliquorum operum eodem uolumine comprehensorum, atq; Dionysio ascribi solitorum. Est igitur beatus Dionysius Areopagita, etiam auctor libri de celesti & ecclesiastica hierarchia, necnon de mystica theologia: quod nostra colligere molitur decertatio. ¶ Demum in eiusdem opis de fide orthodoxa, libro tertio & capite decimonono; ait Damascenus. Beatus Dionysius nouam quandam theandricam dei uiramq; actionem CHRISTVM nobis administrasse dicens, non auferens naturales actiones: unam actionem ex diuina & humana factam dicit. Quæ quidem Dionysii sententiā: ex quarta eius epistola (quæ scribitur ad Caium) est deprompta. Vbi de domino nostro IESU CHRISTO: sic ait illius auctor epistolæ. Namq; (ut breuiter dixerim) neq; homo, ille erat: non quasi non homo, humanæq; conditionis exors. sed ueluti ex hominibus ultra homines: ac supra hominem homo ueraciter factus. Iam quoq; neq; diuina ut deus: neq; ut homo humana perficiēs, sed deo homine facto, nouā quandā ac inusitatā ex diuinitate atq; humanitate permixtā operationē: nobiscū quidē conuersatus ostēdens. Hæc ibi. Quā sententiā cū Damascenus in loco iā citato, attribuat Dionysio Areopagitæ (aliū em̄ neminē noīe Dionysii, q̄ Areopagitā: solet Damascen⁹ designare) eo ipso insinuat Dionysiu Areopagitā, illi⁹ epistolæ ex qua desumpsit adductā in hac ratione sententiā: esse auctorem, quare & reliquar; etiam epistolarum. quandoquidē nullus inficiat, eas omnes epistolas quæ uulgo dicunt esse Dionysii: ex eodem profus auctore prodisse. Relinquit igitur multiplici uenerabilis pa.

IIII.

LIBER PRIMVS

lis patris Damasceni testimonio id sufficienter approbatum: be-
tum patrem Dionysium Areopagitam, eorum operū quæ nomi-
ni eius ascribuntur, esse uerum & unicū authorem. ¶ Subscribunt

V
Polycarpus.
Dionysius
Corinthius
Methodius.
Athanasius
Gregorius.
Fortunatus
Ambrosius

etiam eidē sententię, eximij doctrina ac sanctitate uiri: Polycarp⁹
Smyrneorum antistes, Dionysius Corinthiorum episcopus. Me-
thodius, Athanasius, Gregorius Turonēsis, Fortunatus, & Am-
brosius Camaldulensis, necnon & alij authores per celebres. Qui-
bus probatissimis testibus habendā potius fidē putarim: q̄ uni aut
ad summum duobus, oppositā defensantibus sententiā. ¶ Porro

VI

iam nominatim citati authores, nō modo de operibus prædictis, q̄
à Dionysio Areopagita conscripta sint, fidem faciunt: uerū etiā
eius admirandam sapientiam in eis abstrusam, atq; de dextra sedē
tis super thronum acceptam, summis extollūt laudibus, & insigni
commendatione prædicant. Enim uero sanctus Ioannes Chryso-
stomus, altitudine doctrinæ beati Dionysii Areopagitæ prope-
modum attonitus: eum uolucrem cæli nominat. Damascenus au-
tem, eundem; diuinum Areopagitam, Pauli discipulū, sacerdotiū
& deiloquentissimum (ut paulo ante est dictū) appellat. Alij; ma-
gnum diuinæ sapientiæ antistitem, illum uocitant. Hi uero: præci-
puum sacrorum interpretem. Hi deniq; angelum, eundem nun-
cupant. ¶ Quocirca haudquāq̄ æquo animo ferenda est Lutheri

Chryso-
stomus.
Damascen⁹

VII.

impudentissima temeritas, & intolerabilis arrogantia: qui in suo
de captiuitate Babylonica libro, tot pene erroribus impijs quot in
eo sententię sunt, scatente: hoc de tanti patris operibus fert iudici-
um. In Dionysio (inquit) qui scripsit de celesti hierarchia: nihil fer-
me est solide eruditionis. & omnia sunt illius meditata, in illo libro:
ac somnijs prope simillima. In theologia autem mystica, pernicio-
sissimus est: Platonizās magis q̄ Christianizās. In ecclesiastica ue-
ro hierarchia ludit allegorij; quod est ociosorum hominū studi-
um. hæc Lutherus. Qui deinde tumida inflataq; bucca, eodem in
loco iactitat: se, ubi id animo sederet, potiora & meliora q̄ scripse-
rit Dionysius; cōscripturū. Sed quantū rei ex stolidi illa & temera-
ria promissiōe exhibuerit: ostēdit totus ferme Christianus orbis, q̄
opera Lutherana impiorum dogmatū referatissima: censuit ultrici-
bus flāmis exurenda. Insurrexit & incluta Gallia, in tutelaris sui
patroni (Dionysium dico Areopagitā) obrectatorem, ac Zoilum
morda.

mordacissimū: illiusq; libros ferales & funestos, sinibus suis procul exegit. Nec minus & ipsa Lutetia Parisiorum, in sanctissimi patris sui (à quo, lumine fidei primum illustrata est: & ad Christum adducta) exurrexit defensionem. illiusq; calumniatorem improbissimum publica damnauit censura: exterminandumq; curauit. Deum sacra theologorū Parisiensū facultas, hanc ipsam propositionē Lutherana, in Dionysiu & opera eius obtreptoria: inter ceteras censoria quoq; uirga notauit, & debitis signauit titulis.

¶ Dionysiu etiā Areopagitam, in Galliam ad Christū illi annunciandum uenisse: & apud Lutetiam Parisiorū, gloriosum consummasse suū martyriū. Cap. VII.

Ed & hic forsitan obstrepet quispiā importunus; abnegabitq; Dionysiu Areopagitam esse Gallorū apostolū, & Parisiis Christi fidē primū annunciasse, ut in proximi capitis calce à nobis affirmatū est.

Aliquorū enim (qui tamen rari sunt) dictis innitēs, contendet improbus cauillator: Dionysiu illum qui in Galliam uenit, & ueræ fidei lumen Parisianis primus attulit, apud quos etiam insigni coronatus est martyrio: non fuisse Dionysium Areopagitam à beato Paulo cōuersum, ut meminit Lucas. sed alterū quēpiā Dionysium ab illo: nescio qua terræ regiōe deductū, aut quo in signitū cognomento. ¶ Cæterū ut & huic occurramus cauillo: apertis his demonstramus argumentis, quantū suppetent uires, beatū patre Dionysiu Areopagitā, Pauli apostoli in fide Christiana alumnū, & factorū operū (quæ ipsius præferunt titulū) authorē, & non aliū quempiam eiusdem nomenclaturæ Dionysium: in Galliam, directore sancto Clemente sedem apostolicā tum moderāte, profectum esse, Lutetiamq; Parisiorum sua prædicatione primum ad ueri dei agnitionem conuertisse: ac ibidem suum consummasse martyrium. Quod sequentibus annitemur rationibus asseuerare.

¶ In primis, Dionysius ille qui in Galliam uenit, & apud Parisios primus Christum annunciauit (supponimus enim cum aduersarijs aliquem fuisse talem, & illius nominis; quisquis is fuerit) à beato Clemente tum summo pontifice illuc directus legitur: & à Fescennino Sisinnino Domitiani Cæsaris præfecto, iussu illius, multis & grauib; afflictus tormentis, tandem Parisiis glorioso cond summatus

Actuū 17.

LIBER PRIMVS

summatus esse martyrio, quemadmodum refert uite ipsius & mortis historia: ex hypothesi, hic supponeda. Cui si quis fidē detrahat: nescio qua uia contra eum in hac materia (quæ iam olim transacti temporis factum disquirat) sit agendū, & relinquendum illum potius esse censerē: ut parum in sanctos pium ac religiosum, quoque receptissimas negat historias: quā diutius cum illo disceptadū. Hæc autem omnia iam dicta, & in huius rationis initio assumpta: Dionysio Areopagitæ congruenter ascribuntur, quæ usque ad tēpora Domitiani cæsaris peruenisse: paulo ante ostēdimus, quoniam ad sanctum Ioannem apostolum & euangelistā, à Domitiano in Pathmos insulam exilio relegatum (ut supra dictum est) epistolam scripsit. Enim uero cū aliquot annos ipse Dionysius Areopagita Athenensem (cuius à beato Paulo fuerat ordinatus episcopus) rexisset ecclesiam: cōmissa alteri illius moderationis prouincia, Romā relicta Athenis uenisse narratur: nō sine interna diuinæ dispensationis (ut credere dignū est) uocatione, quæ immensa sua bonitate uoluit occiduas orbis partes tam lucidi solis splendore illustrari. Cū autē Romā uenisset: beatum Clementē apostolicæ sedi præsidem offendit. A quo in Galliam transmissus fuisse dicitur: & apud Lutetiam Parisiorum martyrio coronatus. At uero Dionysius Corinthiorum episcopus: nequaquā ista iam dicta attribui uere possunt, quod tempore Domitiani nequaquā floruisse dinoscitur: sed sub imperatoribus Marco Antonio Vero, & Aurelio Commodo, summo autē pontifice Sotero: circa annum ab incarnatione dominica ceterisimū septuagesimū quartū, ut phibet Eusebius cæsariē, in suo chronico. Quare inter Dionysium Areopagitam & Dionysium Corinthium: interstres est ad minimum, octoginta annorum spacium. Adde quod Dionysius Corinthiorum episcopus, in sua ad Athenienses epistola: Dionysii Areopagitæ meminit, scribitque eundem, à Paulo apostolo, post sui in actibus apostolicis narratam cōuersionem: apud Athenas ordinatum esse episcopū, ut refert Eusebius in sua historia ecclesiastica: libri quarti capite uicesimo secūdo. Ex quo ualidum sumitur argumentum: Dionysium Corinthium, Dionysio Areopagita longe fuisse posteriorem. Dionysius igitur qui in Galliam uenit & Parisios claro fidei lumine illustrauit: fuit reuera Dionysius Areopagita, cum nullus alter Dionysius: circa tēpa Domitiant.

Dionysius
Corinthio-
rum episco-
pus.

Eusebius;

Actuū, 17.

tiani felici martyrio claruisse dicatur. ¶ Rursum ætatis quoq; Dionysii Areopagitæ ratio recte quadrat huic assertioni. Nam ipse quintum & uicesimum agebat ætatis annū tēpore passionis Christi: ut de se scribit in undecima sua epistola, & nonagenarius mortem pertulit pro Christo (ut astruit Trithemius in suo de scriptoribus ecclesiasticis libro) circa annum ab incarnatione dominica nonagesimum sextum: & post passionem Christi anno sexagesimo tertio, aut circiter. Ea autem temporis conditio atque supputatio, conuenienter respondet ac quadrat Domitiani imperio: ad annū usque centesimum post domini in carnem aduentum, fere extento, secundum Eusebii Cæsariensis ratiocinium: in suo chronico annotatum, sub quo quidem Domitiano (ut dictum iam est) mortē sustinuit Dionysius ille: qui Parisiorum Lutetiam primum clarissimo fidei lumine, & demū suo precioso sanguine decorauit. Qui & ab impio Sifinnio præfecto, senex nefandus per ignominiam in quæstione fidei appellatus est: & de quo sancta canit ecclesia. Seniore celebrante missam, turba circumstante: adest Christus, comitate cælesti militia. Ex quo non irrationabiliter colligere licet: Dionysium illum apud Parisios passum mortem pro confessiōe fidei: fuisse Dionysium Areopagitam, quod eadem huic & illi respondeat senilis ætas. ¶ Ad hæc. Nullus ab Eusebio Cæsariensi & alijs authoribus celebratur alter Dionysius: qui passus sit martyriū sub Domitiano (quod Parisiis passo Dionysio conuenisse: ex historia supponitur) quàm Dionysius Areopagites, qui primam persecutionem Christianorum à Nerone suscitatum prætergressus est: & usq; ad tertiam ecclesiæ persecutionem à Traiano excitatam nequaquam peruenit. Nā ratio tēporis & ætatis Dionysii Areopagitæ: id ipsum nō patitur. cū debuisset tūc amplius q̄ cētū annos habuisse ætatē: quando gloriosa morte sua deum clarificauit, quod historiæ eius, nonaginta tantum annos illi ascribenti: nequaquam consonat. Ergo in secūda ecclesiæ persecutiōe, sub Domitiano facta: Dionysius Areopagita cursum martyrii expleuit. Cōsequēs estigit, Dionysium Areopagitam, eum ipsum esse: qui Galliarū apostolus est ac patronus, Parisiorūq; sacer antistes, & splēdidus illustrator. ¶ Ad hæc etiam rem corroborandam, non parum faciūt antiqua monumenta: in hunc usq; diē asseruata, sacri scilicet cineres & reliquie be-

II

III

IIII

corroborandā

LIBER PRIMVS

ti Dionysii Areopagitæ, & sociorū eius tam in euangelij prædicatione q̄ martyrij agone, Rustici & Eleutherij: cū magna ueneratione ad quartū à Parisiis lapidem, in templo admodū magnifico illis dicato repositæ, atq; honoratæ. Enim uero cū post felicē illorum trium athletarū in domino obdormitionē, corpora eorū cryptis subterraneis fuissent abstrusa, & ibidē diutius sine debito honore delitissent: post annos triginta & quadringentos à passione ipsorum,

Dagobertus. Dagobertus rex Francorū per uisum in somno cælitus admonit⁹: sacra ipsorū ossa ac cineres sancto terra effossos honoratiore collocauit mausoleo, ac ornatiore conditorio sublimi in loco uenerandos exhibuit: extructo in sanctissimi Dionysii honorem magnifico templo: & amplissimis dotato prouentibus in ministrorū eius sustentationē. Deinde circa annū ab aduentu dñi in carnē, uicesimū quartū supra octingentesimū, legati Michaelis imperatoris Cōstantinopolitani, ad Ludouicū Piū Caroli Magnificiū Francorū regē ac

Ludouicus Pius.

Romanorū imperatorē profecti: inter cætera illi pro dono singulari detulerunt libros Dionysii Areopagitæ, de cælesti hierarchia inscriptos. Qui sane libri (ut Sigibertus in suo chronico author est) ad

Sigibertus

Parisios à Ludouico missi: in ipso die, sancto martyri Dionysio dicato, suscepti sunt cū ingēti gaudio, quod beati Christi martyris uirtus, mirifice tū in beneficijs sanitatū spectata, adauxit: unde uiginti ægrotis ac uario morborū genere languidis, proxima nocte diuinit⁹ curatis. Quod si quis in dubiū reuocare pergat, sint ne sacræ illæ exuuiæ ac reliquiæ, sancti Dionysii Areopagitæ: ut dicunt, an alterius cuiuspiā Dionysii: potius ob tantā impietatē pcena mulcand⁹ est & uinculis coercendus, q̄ ratione aliqua reuincendus. q̄ id in quæstionē uocet, ac trahat in ambiguū: quod ex tot annorū intervallo, publico populi consensu ac tantis approbationibus ratū haberi debet & maxime persuasum. Sufficit enim ipsa temporis antiquitas ac indubitata totius populi sententia, diuturno ac firmo ro-

v. borata consensu: autoritatē huic rei inducere. ¶ Postremo, officium ecclesiasticum quod in die festo sanctissimi martyris ac sociorū eius per omnes legitur ecclesiæ antiquissimo approbatū usu manifeste etiā testificatur, Dionysii ipsum, qui Galliā circa euāgelicæ legis exortū inuisit, ac Lutetiā splendore fidei Christianæ primū illustrauit, Parisiorūq; fuit episcopus: fuisse Dionysii Areopagitam.

ecclesiæ

gitā, à beato Paulo adductū ad Christū, diuināq; uocationē è Græcia, ad Gallias splendore nouo fidei claritateq; lucis euangelicæ perfundendas, accitū. Et potissimū prosa illa præclara & elegans: in missæ diei illius officio, modulatissima cōcinnitate solita cōcini. Gaude prole Græcia: gloriæ Gallia, patre Dionysio. Et sane fati⁹ est hac in re cū tota sentire ecclesia, illiusq; sequi grauissimā sententiā, publico oīm consensu & antiquo probatā usu q̄ nōnullos, eisdemq; paucos, nouitatū studiosos, paradoxoꝝq; sectatores. Quorum studiū in hoc potissimū uersatur: ut quæ ab omnibus recepta sunt & approbata, euertant & refigant. ut etiā nouas inducāt opiniones: & sectas exuscitēt. ut deniq; quippiā afferant in cōtentionē: quod ab oīm diffidet sententia usuq; cōmuni, cōtendentes, ea ratione, singulari doctrina præditi uideri, & plus omnibus sapere: si contra q̄ cæteri omnes, sentiant. si improbent, quæ à cæteris probantur omnibus: aut ea approbent, quæ à reliquis omnib⁹ dārant. Verū qui secundū apostoli monitū non plus sapere uolunt q̄ oportet, sed sapere ad sobrietatē (uelle aut debent omnes) non debent facile aures patefacere nouis istis placitis & assertiōibus, à cōmuni & probata omnibus sententia abhorrentibus: sed uia regiā ac plana incedere. quā tenentes: nullo trahētur errore malo, nec ferent per deuiā.

Roman. 12.

¶ Dissolutio rationū aduersæ partis: cōuincere nitētū, opera quæ Dionysii noie sunt annotata, nō esse Dionysii Areopagitæ: sed alterius cuiuspiā authoris.

Cap. VIII.

Vnc autem reliquū est pro nostro officio: ut rationibus aduersarioꝝ, & qui oppositas iā dictis tutantur partes, pro uirili nostra occurramus. Inter quos in primis se offert Erasmus Roterodamus: qui in epistola, secundo tomo operum beati Hieronymi à se recognitorum præfixa recensens multa opera alienis authoribus falso ascripta: inter cætera ait. Et hierarchiaꝝ libros Dionysio tribuimus Areopagitæ, & eundem putamus esse: quē iuxta Lutetiam Parisioꝝ urbē, martyrio coronatū accepimus, è tribus (ni fallor) unum facientes. hæc ille. Sed exhibeat (oro) Erasmus uel unū Dionysiu, præter Dionysiu Areopagitā: qui tēpore apostolorum (quo opera illa quatuor, Dionysio ascripta, simul & epistolas, cōpositas esse: manifestis cōuincit argumentis) doctrina regē sacraꝝ ha-

Erasmus.

d 3 bitus

LIBER PRIMVS

bitus sit insignis, quē possimus dicere illorū operū & epistolarum auctorem: & tunc illi ingenue palmā concedimus. Dicit quidem in loco iam citato Erasmus: nos ex tribus Dionysiis unum facere. sed quinam sint hi tres Dionysii: & qua ratione dinoscantur esse diuersi, operibusq; & tempore distincti, & quo pacto opera eorū triū uni soli ascribamus: nō affert in mediū, neq; latius explicat. Deuisset certe (ne gratis aliorū sententiam refutare uideretur: & sine ratione loqui) accuratius id expromere: uulgatūq; (si quis esset in hoc articulo) errorē clarius enodare. Nimirū coniectare cuiq; licet: Erasmus ex tribus suis Dionysiis primū facere eū: qui à beato Paulo cōuersus, Areopagita denominatus est. Secundū uero eū: qui opera Dionysii nomine inscripta composuit: omnino à primo diuersum. Tertiū uero, à duobus iam dictis etiā aliū: qui in Galliam Christū annunciaturus peruenit, & apud Lutetiam martyrii corona laureatus est. Sed facile erit cuiuis, hoc modo pro suo arbitratu: quos cōmunis hominū sententia facit eosdem, disseccare ab inuicē atq; astruere esse diuersos: nulla ad id asserendum ratione adducta. Nos uero supra, satis superq; (quātū putamus) ostendimus: unū eū dēq; esse Dionysiu, cui illa tria cōpetunt officia. & ipsum re ipsa atq; secundum substantiā: unicū esse. secundū tria autē illa opera, ratione triformē. ¶ Idem quoq; Roterodamus in annotationibus suis super nouum testamentum, circa decimū septimū caput actuum apostolorum, recenset sententiam & rationes Laurentij Valensis: quibus in eiusdem loci actorum apostolicorum annotationibus ipse Valla refellit eorū (certe nobiscū sentiētū) opinionē: qui putant Dionysiu Areopagitā, ibidē à Luca nominatū, fuisse aucthorē eorū librorū qui inscribuntur de hierarchiis, cælesti & ecclesiastica, & de diuinis nominibus. eundemq; esse: qui apud Parisios agonē sui martyrii expleuerit. Verū rationibus illis: suo ordine respondendū ē. ¶ Primū quidē id obiecat Valla. Areopagite iudices erāt: nō philosophi. At isti sentiētes (scilicet uni cū fuisse Dionysiu, cui tria p̄dicta conueniunt officia) Dionysiu, summū faciūt philosophum: qui ex eclipsi solis, deprehenderit periclitari totā naturam. ¶ Cui adhibenda est responsio. alia quidem ratione Areopagitas dici: alia philosophos. Areopagitas enim: quia in Areopago uico Atheniensi, ex Solonis Salamini, unius ex septē Græciæ sapientis.

Laurentius
Valensis.

I.
Areopagite.

pietibus prima institutio, iudices erant constituti. Philosophos uero: quia sapientiae studium amore prosequerentur, illique penitus instabant. Haud tamen repugnat, eundem & Areopagitam esse & philosophum: cum geminae illae rationes haudquam inter se pugnant, unum & eidem probe conuenire possint. Enim uero philosophia diffinitur: esse diuinae humanaeque rebus cognitio, & philosophus is esse dicitur: qui diuina humanaque callet, omnemque bene uiuendi rationem animo est complexus. Quis autem aptior est ad iustitiae moderationem, iudiciariaque functionem: quam is qui tam insigni rebus omnium peritia est instructus; cum dicat Plato beatas tum fore respublicas. cum eas philosophi regerent, aut earum rectores, sapientiae studere contingeret. Cum itidem compertum sit, praeterosque philosophorum fuisse legum latore: quid uetat eosdem constitui in arduis causis disquirendis & iudices? Itaque Laurentius ex eo quod Dionysium fate mur fuisse summum philosophum: perperam colligit eundem a nobis non posse dici Areopagitam, & curiae Atheniensis iudicem. Perinde atque: ita neceret argumentum. Dionysius, eximius fuit theologus, non igitur ecclesiae Atheniensis primum & deinde Parisiensis fuit episcopus. Episcopi namque (diceret Valla) rectores ecclesiarum sunt, at theologus quatenus huiusmodi, moderationem non habet ecclesiasticam, diuersique sunt: theologus & episcopus. Certe inualida esset ista collectio: cum possit idem ob diuersas rationes, episcopus esse & theologus. ¶ Porro quod subnectit Laurentius: Dionysium ob insignem philosophiam deprehendisse ex eclipsi solis tempore dominicae passionis (secundum eos quod Areopagitam sentiunt eorum operum quae Dionysio attribuunt esse auctorem) quod natura tum periclitaretur, id reor ab eo esse adiectum propter eorum placita, qui tradunt ipsum Dionysium Areopagitam ipso die passionis Christi fuisse Athenis: & uiso deliqui solaris praeter naturae legem ostentato, attonitum exclamasse. Aut deus naturae patitur: aut tota mundi machina dissoluitur. Quod inter caeteros, auctor libri de sphaera: in fine illius sui operis etiam perhibet. Verum id dictum, ipsius quae de seipso scribit Dionysius: aduersatur potissimum quantum ad ipsius loci in quotalia dixisse refertur, assignationem. In septima nempe suarum epistolarum, quae est ad Polycarpum, & in undecima, quae ad Apolloniam in scribit: tradit se Dionysius tempore illius insolitae defectionis solis, fuisse in Heliopoli ciuitate Aegypti: & ibidem philosophiae studio operam

Plato.

LIBER PRIMVS

operam nauasse. nō autē fuisse Athenis, ciuitate Græciæ: magna locorū intercapedine ab Heliopoli, distāte. Et hac in re, poti⁹ Dionysio de se testimoniū perhibenti credendū censuerim: q̄ alijs oppositū referentibus. Vtrū autē in hanc eruperit uocē: qua deum naturæ pati, aut naturā totā periclitari significarit: ex eius dictis ne qua q̄ cōstat. cum ipse mirū illud defectus solis spectaculū narrās: id de se nō scribat. Itaq; ali⁹ ab illo quæredus est probatus author: qui illud, ipsum dixisse, sufficienter astruat. Quāq; id nihil ad rē facit præsentē: dixerit ea uerba nec ne, cum satis sine hoc cōstet, ipsum ante sui ad Christū conuersionē: egregiū fuisse philosophiæ professorē, ¶ Secundo insistit Laurentius, Dionysiū Areopagitā Athenis uix bene percipere potuisse tenebras, tēpore suffixionis Christi in cruce, obortas: ut aiunt n̄, quos refellere amittitur. cū cōsentaneū (inquit) nō sit: eas tenebras, Athenas usq; peruenisse. Nā quod ait euangelista, tenebras factas super uniuersam terrā: eius regionis terrā intellexit, assentiente & diuo Hieronymo: & assuerante Origene in homelijs quas scripsit in Matthæū. Vbi plane negat: eas tenebras è solis accidisse deliquio, sed aut nubibus intercedentibus: aut alioqui aëris densitate coacta. Quod si hęc tenebrę tanto spacio cōtigissent per uniuersum orbē: aliquis certe seu Latinus seu Græcus scriptor, eius rei meminisset. Iā epistolā sup hac re, uelut Dionysii nomine confictā: deridet Laurentius. Hęc ex Laurentio Erasmus. ¶ Verū reddēda est Vallæ respōsio, nos & id admittere, q̄ horribilas illas tenebras, quarū mētionē faciūt euāgelistæ: Dionysi⁹ Athenis nō pceperit. cū tūc (ut suo ipsius cōstat testimonio) uersaretur in Heliopoli urbe Aegypti. Proinde siue ad Athenas usq; puenerint illæ tenebræ, siue nō: nihil refert ad p̄sens negociū. Crediderim tamē poti⁹, etiā Athenis eas tenebras perceptas: sicut & in Heliopoli deprehēsas ipsas esse, scribit Dionysius, cū non minus Heliopolis q̄ Athenæ: extra Iudæā & Syriam regionisq; illi⁹ fines, sit cōstituta. Neq; defunt scriptores, minime proletarij: qui arā illā Atheniensem, cui uulnus erat inscriptus, ignoto deo (quē admodū meminit beat⁹ Paul⁹: in oratiōe sua ad Athenienses) primū fuisse erectā referūt, occasione illarū tenebrarū etiā Athenis perceptarū. Quas cū ex ratiōe astronomica deprehēderint tū philosophi fuisse præter cōsuetū naturæ cursum: eas oc

cu ti

Matth. 27.

II

Act. 17

culti cuiusdā numinis uirtuti ascripserūt, illiq; licet ignoto, arā dicarūt. Quinimmo & terrificā illā obtenebrationē, magis simile uero est, per uniuersam terrā habitabilē esse expāsam: q̄ per solā Iudææ ac Pales̄tinę terrā, ut cōtendit Laurētius, quādoquidē idip̄m potius sonare uidētur triū euāgelistarū Matthæi Marci & Lucę uerba, & uoluerit insuetis illis tenebris deus, Christi passionem ac mortē iniustā toti insinuare mūdo, ut existimare fas est: que p̄ totius mūdi salute, non Iudæorū tantū, ab eo in cruce perferebatur.

Matth. 27
Marci. 15.
Lucę 23.

¶ Ad Hieronymū autē dicere non iniuria possumus, ipsum nō tā suam de tenebris illis expressisse sententiā: q̄ aliorū placita & opiniōnē recensuisse, ex qua alienæ sententię enarratiōe; nihil solidi testimoniū habet, ad cōuincendū quod molitur Laurētius. Verūtamen Hieronymus illū Matthæi locū, qui de tenebris tēpore dominicę passionis obortis narrationē cōtexit, explanās: nequaquā dicit eas p̄ solā Iudææ regionē fuisse diffusas, quin potius subindicare uide f̄: easdē toti orbi incubuisse: cōmūesq; apparuisse. Ita enim ait. Et ne forsitan uideretur umbra terræ, uel orbis lunæ soli oppositus, breues & ferrugineas fecisse tenebras: triū horarū spaciū ponitur, ut omnis caufantiū occasio tollerē. Et hoc factū reor: ut cōpleatur prophetiā dicēs, Occūbet sol meridie: & cōtenebrabitur sup̄ terrā in die lux. Et in alio loco. Occubuit sol: cū adhuc media eēt dies.

Hieronym⁹

Videturq; mihi clarissimū lumen mūdi, hoc est luminare mai⁹, retraxisse radios suos: ne aut pēdentē uideret dominū, aut impij blasphemantes sua luce fruerentur. Hęc Hieronymus. At quomodo geminū illud oraculū propheticū tunc est cōpletū: si in sola terrā Iudæorū plaga subortæ fuerint illæ tenebræ, & reliqua tota pars orbis claro solis lumine illustrata refulserit? Nūquid particulares illæ & uni tantū regioni incubātestenebræ: dicentur inducere solis occubitū: qui cū per occasum sublatus fuerit: totus ip̄e mūdus atra tenebrarū caligine horret offusus. Quoniā igit Hieronymus sentit duo illa prophetarū uaticinia, quæ præ nunciarunt solē in ipso meridie occubiturum, in hora passionis dom̄ni fuisse completæ: eo ipso subinsinuat, tenebras illas in totū orbē terrarū fuisse diffusas, & non in solam Iudæorum terrā. Pręterea, si sol suos retraxit radios, subduxitq; suam terrę claritatē, ut hic perhibet Hieronymus: quomodo destituta beneficio radiorum solariū terra re

Amos. 8.
Hier. 15

e liqua

LIBER PRIMVS

liqua præter Iudæam potuit Phœbæo splendore illustrari, diurno
 ue perfundi lumine: Neq; enim recte dixeris: sole m ab una tantū
 regione suos retraxisse radios, & reliquis terræ plagis eodē com
 municasse. Ex prædictisigitur Hieronymi uerbis potius college
 ris ipsum sensisse: tenebras illas uniuersales fuisse, quàm particula
 res. Insuper, locū illū Amos prophete paulo ante adductū: qui ita
 in nostra translatione legitur, Et erit in die illa, dicit dominus: occi
 det sol in meridie: & tenebre faciam terram in die luminis. &
 conuertam festiuitates uestras in luctum: & omnia cantica uestra
 in planctum. illum inquam locū exponens beatus Hieronymus li
 bro tertio suorum cōmentariorū: in eundē prophetam: ait. Possu
 mus hūc locū & in domini intelligere passione: quādo sol hora sex
 ta retraxit radios suos, & pendente in cruce dominū suū specta
 re non ausus est: quando tenebris cuncta cōplentibus: festiuitates
 eorum & cantica, Vespasiano Titōq; superātibus, in plāctū luctū
 q; mutata sunt. quādo lachrymarū & pœnitudinīs & ciliciorū re
 pleta sunt omnia: & capita habuere caluitiū, quæ prius Nazare
 orū decorata cæsarie, comā domino nutriebant. Hæc ibi. Et con
 similit̄ profus sententiā, ex ipso (ut crediderim) Hieronymo pau
 cis uerbis demutatis sumptā: habet glossa ordinaria, prædictū pro
 phetæ locū exponēs. Ex illo autē Hieronymi dicto nequaquā sub
 inferre quispiā posset: ipsum sensisse, tenebras illas tpe passiōis do
 mini exortas, solam occupasse Iudææ plagā, sed potius toto mūdo
 perceptas esse. quādoquidē & solē tum retraxisse radios suos & te
 nebras cuncta complexisse: in supra dictis uerbis perhibeat. De Ori
 gene uero, qui in homelia tricelima quinta super Matthæū diffu
 se hac de re dissertit: dicendū est, eum poti⁹ id afferre de tenebris,
 q; Iudææ regionem tantūmodo occupauerint: ut uia aperiat qua
 calūniantibus ueritatē euangelicam fideles quoquo pacto respon
 deant, q̄ ut illud solide tenendū astruat. Quod autē tenebras illas
 inficiatur deliquio solis inductas, putatq; aut nubiū crassæ inter
 uentu aut aëre in densitatē concreto obortas: eo ipso à sacrarū lite
 rarū, sanctorūq; patrū procul abest sententia. quādoquidē post
 q̄ dixit Lucas in euangelio: dominicam describens passiōē, Erat
 autem fere hora sexta: & tenebræ factæ sunt in uniuersam terrā,
 usq; in horā nonam. protinustanq; causam ante dictorū reddēs: sub

Amos 2.

Origenes

Luca. 21

neſtit. & obſcuratus eſt ſol. Vbi in quibuſdam codicibus ſuo tem-
 pore ita cōtextā fuiſſe literā: tradit in prædicta homelia Origenes.
 Et tenebræ factæ ſunt in uniuerſam terrā: deficiēte ſole. q̄uis hāc
 lectionē non uſque adeo probet: quod ſuæ ſententiæ nō omnino
 quadret. Sed & beatus Dionyſius in utraq; epiſtola ante dicta, pla-
 ne aſtruit illas tenebras, à ſolis defectioe præter naturæ legem fa-
 cta, ſubortas eſſe: declarans rationē & modū particularē, quo ea e-
 clipſis inchoata fuerit & perfectā. Cui tanq̄ oculato teſti credēdū
 eſſe potius autumo, quā Origeni: qui inſolitū illud mūdo non con-
 tuituſ eſt ſpectaculū. **Auguſtinus** itē libro tertio de ciuitate dei, ca-
 pite decimoquinto de illa in paſſione domini obtenebratiōe ſola-
 ri loquēs: ait. Quā ſolis obſcuratiōe nō ex canonico curſu ſiderū
 accidiffe: ſatis oſtendit, q̄ tunc erat paſcha ludæorū. Nā plena lu-
 na: paſchæ ſolēnitas agitur. Regularis autē ſolis defectio. nō niſi ſi
 ne lunæ cōtigit. Hæc ille. In quibus uerbis inſinuat: illā ſolis obſcu-
 ratiōe, ex eclipſi ſolari tū facta profectā eſſe. Porro quod ſubiicit
 Laurēti⁹ in præſenti obiectiōe, tenebras illas tpe paſſiōis Chriſti fa-
 ctas, nō uideri p̄ uniuerſam oīno terrā fuiſſe expāſas: q̄niā illi⁹ oſtē-
 titur nec Latin⁹ quiſpiā aut Græc⁹ ſcriptor meminerit: paſſe ſolido ni-
 titur argumēto. Tū q̄ Phlegon hiftoric⁹, exactiſſimus olympiadū
 ſupputator: in decimoquarto operis illius libro, ita de illo tenebra-
 rū portento ſcribit. Quarto autē anno ducentesime ſecūde olyn-
 piadis magna & excellens inter omnes quæ ante eā acciderāt, de-
 ſectio ſolis eſt facta. Dies hora ſexta ita in tenebroſam noctem eſt
 uerſus: ut ſtellæ in cælo uiſe ſint, terræq; mot⁹ in Bythinia, Nicenē
 urbis multas edes ſubuerterit. Hæc ille. Is autē annus quartus ducē
 teſimæ ſecūdæ olympiadis: fuit ann⁹ decim⁹ octauus imperij Ty-
 berij Cæſaris, q̄ quidē anno Chriſtus deus noſter crucē pro nobis
 paſſus eſt. ut clare demōſtrat Eusebi⁹ in ſuo chronico. Tū etiā, q̄
 facta diuinæ ſcripturę hiftoria: nō indiget in ſui cōfirmatiōe ſut-
 fragio ſcriptorū ſeculariū. neq; ex eorū annalibus aut diarijs p̄det
 ueritatis ſacræ narrationū ſoliditas: ſed ex deo, ſyncariſſimo toti
 uſ ueritatis fonte. Non igitur firmitatē accipit aut robur hiftorica
 reſ: geſtæ: in ſacris libris cōſcriptarū cōmemoratio, ab ethnicis au-
 thorib⁹: ut neq; ſol ſplēdorē precario mutuo à luna aut ſubrutilis
 aſtris. Nempe quoniam nulli meminerunt antiqui rerum ſcri-
 ptores

Auguſtinus

Phlego

Tyberius
Cæſar

LIBER PRIMVS

Iosue 10.

4. Regū 20.

ptores, solē tēpore Iosue diutius in suo cōstitisse graducitra occasum. aut retrogressum esse solē decē lineis à sua statione, atq; diem longe productiorē solito reddidisse, tēpore Ezechiae regis Iuda: nū quid idcirco hæsitabimus in firma utriusq; hær narrationū ueritate, aut eā abnegabimus? Demum q; epistolā super eclipsi portēto sa solis ueluti Dionysii nomine confictā, irrideat Laurentius nos magnopere non mouet. Si em̄ de epistola loquatur, quæ ab Athenis dicat esse missa à Dionysio, tēpore deliqui solaris illic cōsistēte, ad aliquē amicorū, defectiois illius explicatoria: admittim⁹ eā esse cōmētitiā. Si uero uerba faciat Laurentius de epistola longo post tēpore super ea re conscripta; abnegamuse esse fictitiā illā, & sub nomine Dionysii confictā, cū geminā ipse Dionysius cōscripserit epistolā: deliqui illud solare cōmemorantē. Vnā quidē ad Polycarpū: ordine septimā, & alterā ad Apollophanē: ordine undecimā, ut iā sapius ante dictū est.

¶ Aliarū adhuc rationum, quas aduersæ partis defensores adducunt: dissolutio.

Cap. IX.

I.

Fferunt & aduersarij, qui opera, Dionysii nomine annotata existimant non esse cōscripta à Dionysio Areopagita: etiā alias ad suā sententiā corroborandā rationes quas & hic referre & diluere: uideat expediens. ¶ Erasmus quidem in suis annotationibus ante citatis circa decimū septimū caput actū apostolorū: perhibet sibi non uideri, priscis illis tēporibus tantū fuisse cærimoniā, quā tū illoꝝ opẽ author describit, in libro scilicet de ecclesiastica hierarchia, & his uerbis subinsinuat, authorē illū suo iudicio nō fuisse Dionysiu Areopagitā: sed alieꝝ quẽuis tēpore posteriorē. Quod etiam subinsinuat in præfatione, paraphrasi suę in epistolas beati Pauli ad Corinthios præfixa his uerbis. Dionysius (inquit) qui in hierarchia secunda priscos ecclesiæ ritus satis copiose describit: eruditius recentior quispiam fuisse uidetur: q̄ fuerit Areopagites ille, Pauli discipulus. Hæc ibi. ¶ Sed illi satisfaciendum est: potius oppositum debere ipsi uideri. quandoquidē ab apostolis qui erant bases & columnæ ecclesiæ statim post acceptas exuberanti infusioe spiritus sancti primitias, instituta fuit & ordinata in suis gradibus & officijs ecclesiæ: cærimoniæq; & ritus sacri ab iisdem definiti, quibus

quibus ecclesiastica administrarentur sacramenta & ministrorum sacrorum fieret consecratio: antequam dispergeretur in uniuersum orbem, aut per martyrium de mundo tollerentur. Spiritus enim sanctus ecclesiae director & magister optimus, eis suggessit, ea ipsa caerimoniae genera quibus in sacramentorum distributione & consecratione pontificum, sacerdotum, ac ministrorum ecclesiae utendum foret: per ipsos potius apostolos constituenda esse, qui relictii erant à Christo fundatores ecclesiae: quoniam illorum primam constitutionem successoribus relinquendam. Opera autem ipsa, de quibus agitur controuersia: tempore apostolorum erant composita, ut multifariam supra est ostensum, & iam constitutis plerisque ecclesiae caerimonijs: quae ex ritu apostolico in primitiua ecclesia obseruabantur. Sed age, nonne beatus Paulus in epistola ad Timotheum: episcopos nominat & diaconos? quod & ad Titum scribit. Huius rei gratia reliqui te Cretae: ut ea quae desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros: sicut & ego disposui tibi. Rursum in principio epistolae ad Philippen. episcopos nominatim exprimit & diaconos. Et in actibus apostolorum cum Mileti agens, hortaretur maiores natu ecclesiae ab Epheso à se accitos, ut cum sedulitate ac diligentia pascerent gregem dominicum: episcopos etiam nominauit. Rursum Eusebius in historia ecclesiastica, libri tertij capit. 18 de beato Ioanne euangelista loquens, ait. Cum post tyranni obitum de Pathmos insula Ephesum rediret, rogabat etiam uicinas illustrare prouincias, quo uel ecclesias fundaret in quibus non erant locis: & in quibus erant, sacerdotibus ac ministris instrueret, secundum quod ei de unoquoque spiritus sanctus indicasset. Hec ille. Ex quibus omnibus liquido constat: circa principium legis euangelicae ab apostolis constitutos esse episcopos, presbyteros, diaconos, & reliquos ecclesiae ministros. At manifestum est: eos nequaquam tunc fuisse ordinatos sine certis caerimonijs & sacro ritu. Si enim in ueteri lege circa summi sacerdotis ac minorum sacerdotum consecrationem, certi erant dininamque institutione determinati ritus obseruandi: nonne ualentiore iure & circa pontificum noui testamenti sacerdotumque & diaconorum ordinationem, certae erant etiam diligentiore cura obseruandae caerimoniae? Nec minus circa sacramentorum: ut baptismi, confirmationis: & sanctae eucharistiae administrationem: quorum usus (sicut & aliorum) statim ab ipso ecclesiae nascentis exordio fuit inductus. Erant igitur & tempore apostolorum constituti ritus sacri: quibus

1. Timo. 3.
Titum 1.

Philippen. 1.
Actuum 20.

Eusebius.

Exodi 29.
Leuiti 8.

LIBER PRIMVS

hæc oia rite peragerent. Et illos autoritate aplice iã decretos atq;
 in usum ecclesie assumptos: ipse Dionysius Areopagites (qui circa
 ea tpa floruit) explicuit singulatim in suo de ecclesiastica hierarchia
 libro: certoq; ordine digessit. ¶ Deinceps in eodẽ annotationũ loco
 11. subiugit Erasmi: misq; id esse, si tã priscus author fuit & tã mlta scri-
 psit, qui Dionysiano nomini ascripta opera cõposuit: illũ à nemine
 uetere seu Græcorũ seu Latinorũ fuisse citatũ. nõ ab Origine nec
 Hieronymo: qui nihil intentatũ reliquit. Et ita in eã inclinãt partẽ.
 Erasmi: ut uideat ei author illoꝝ opeꝝ nõ fuisse Dionysius Areo-
 pagita. ¶ Cui occurrẽdũ est, certe plerosq; Græcorũ citasse bea-
 tũ Dionysiu Areopagitã: ut illoꝝ opeꝝ, de quibus uentilat questio,
 conscriptorẽ. & in primis Ioannẽ Damascenũ, nõ parua apud Græ-
 cos autoritatis: & alios supra nominatos. Quinimo & apud Græ-
 cos, ipse Dionysius ob eximiã doctrinã excellentiã in libris illis re-
 conditã: Magnus cognominat⁹ est, & apud Latinos itidẽ maximo
 in precio habitus: pastq; libri eius hoz auri⁹ insonuerunt. De Ori-
 gene aut̃ & Hieronymo, recte id dicere possumus, eos Dionysiu
 Areopagitã inter cãteros scriptores ecclesiasticos nec citasse nec
 nominasse: qm̃ ad ipsoꝝ manus, libri illi Dionysiani non peruene-
 rant, quẽadmodũ etiã fatef Hieronymus multos à se prætermis-
 sos authores alios per celebres, q; eorũ libri non erant ei in manib⁹,
 nec ad ipsum delati fuerant. At uero infirma est hæc collectio. Di-
 onysii Areopagitæ libri nõ peruenerunt ad man⁹ Originis & Hie-
 ronymi, illiusq; non meminerunt inter scriptores ecclesiasticos: ergo
 Dionysius Areopagita nihil scripsit, nec author est eorũ qui nomini
 eius ascribunt operũ. ¶ Subnectit & eodẽ in loco Erasmi⁹. Grego-
 rius uir probæ fidei, citans huius literas: nõ iudicat eũ fuisse Diony-
 siũ Areopagitã. Et Hieronym⁹ in catalogo scriptorũ illustriũ, unũ
 aut alterũ Dionysiu recenset: huius libros non recenset. ¶ Sed ad
 12. hæc paucis respondẽdũ, q; sicut Gregorius non indicat libros il-
 los esse Dionysii Areopagitæ: ita nec astruit eos non esse ipsius Di-
 onysii. & ex illo Gregorii loco non magis corroborari põt Laure-
 tiana pars & Erasmi: q; opposita. Omitto q; cuiuspiã scriptoris au-
 thoritas solã negationẽ sonans, et inficiatorie adducta: profusinef-
 ficax est ad quippiã roborandũ. Quare ex eo q; Gregorius nõ in-
 dicat libros illos esse Dionysii Areopagitæ: nequaquã recte colligas,
 idcirco

Origenes.
 Hieronym⁹.

Gregorius.

Gregorius.

idcirco huiusmodi libros nō esse ab Areopagita cōpositos. De Hieronymo iā dictū ē, ipm nō recensuisse libros Areopagitæ: qm̄ ad man^o eius, aut propter locorū distantia aut aliud quo d̄ intercessit obstaculū, nō puenerūt illi libri. Quod si dicat̄ ea opa nō esse Dionysii Areopagitæ, qm̄ ea nō recenseat Hieronym^o, neq; illi ut auctori ipsa ascribat: æqua omnino ratioe, neq; unius erunt Dionysii neq; alterius quē inserit Hieronym^o catalogo uiroz̄ illustrium. qm̄ neutri eoz̄ ut auctori eos libros (quos Dionysio Areopagitæ tribuim^o) ascribit Hieronymus, neq; illoz̄ scripta recensens; nominat eosdē libros tāq; ab alterutro eoz̄ cōpositos. Cui^o ergo Dionysii tandē erunt illa opa: si neq; ab Areopagita (ut uolunt) neq; ab alterutro duoz̄ Dionysioz̄ à Hieronymo citatoz̄, sunt conscripta? Quærēd^o certe erit aliq; ali^o ab illis Dionysi^o: q; quartū obtineat inter Dionysios locū, & dicat̄ eoz̄ operē de q; bus est cōcertatio, cōscriptor. Sed ubi is tandē inueniet̄? ¶ Porro Hieronymus in libro suo iā citato de uiris illustrib^o, duoz̄ duntaxat Dionysiorū meminit, ut mō dictū est. Quorū prior est Dionysius Corinthiorū ep̄s: de quo supra, cap. 7. habitus est sermo diffusior. explicatūq; tēpus quo in ecclia dei floruit: per imperatores Romanos & summū pontificē tū gubernacula rerū tenentes, designatū. Ex quo sane loco dilucidū est, eundē nō potuisse eorū quæ Dionysio attribuunt̄ operū esse auctore: q; ea ipsa, ap̄lorū tpe haud dubie dinoscant̄ fuisse cōscripta. Posterior uero à beato Hieronymo in p̄dicto eius libro cōmemorat^o Dionysius, est Dionysius Alexandrin^o ep̄s: clar^o supra modū habitus sub Valeriano & Galieno impatorib^o Romanis, summis aut̄ pontificibus subinde sedē apostolicā tū moderantibus, Cornelio, Sixto, & Dionysio, circa annū ab aduētū dñi in mūdū, ducentē simū & sexagesimū. ut phibet Eusebius Cæsariēsis in suo chronico, q; & circa finē sexti libri & plerisq; in locis septimi, suæ eccliaſticę historia: ml̄ta admodū digna p̄conia de eodē refert. Atq; non sinit ipsa t̄pis rō, hanc in quēpiā cadere existimationē: q; fuerit hic Dionysius Alexandrinus, eorū operū Dionysianorū de quibus agit cōtrouersia, cōscriptor. ut quæ apostolicis tēporib^o & circa nouæ legis exordiū cōposita fuisse: manifestis dephendant̄ indicijs. Et multo min^o, Dionysi^o ipse summ^o pōtifex (q; circa eadem t̄pa quibus ipse Dionysius Alexandrinus, floruit) dici posset p̄-

Dionysi^o Corinthius.

Dionysi^o Alexandrinus.

Dionysius summus pontifex.

LIBER PRIMVS

dictorum author operū. tū ob ipsam tēpotis diaphoniā atq; discre-
 pantia. tū etiam q̄ hic Dionysius apostolicæ sedis moderator, nul-
 la traditur literaria monumenta posteritati reliquisse: neq; à Hie-
 ronymo inter scriptores ecclesiasticos reponitur. ¶ Postremū su-
 biicit in eadē annotatione Erasmus: Laurentiū Vallā perhibere, q̄
 fuerint suæ ætatis doctissimi uiri: qui iudicarint eos libros Areopa-
 gitæ ascriptos, esse Apollinarij. Tametsi eius nominis (inquit) du-
 os cōmemorat Hieronymus, alterū Hieropolitanū episcopū: qui
 floruerit sub Marco Antonino secundo, alterū Laodicenum: in
 Syria episcopū. Neutri tamē, huiusmodi quicq; tribuit operū. Ne-
 que enim opinor: hæc Apollinari hæretico tribuenda. Hæc Eras-
 mus. ¶ Sed hisce uerbis gladiū ipse nobis ministrat in nos ante di-
 strictū: quo Vallā confodiamus. Nēpe prius contendit Erasmus
 ea opera quæ Dionysii nomine inscribuntur, nō esse Areopagitæ
 attribuēda: quoniā Hieronymus illa nō ascribit Areopagitæ, ne-
 que illius meminit ut eorū operū authoris. Cōsimili igitur ratione
 cōtendemus eadē opera nō esse Apollinaris, cōtra Laurētij sentē-
 tiā: quoniā Hieronymus unū & alterū recensens Apollinariū in
 catalogo uirorū illustriū, neutri eorum attribuit ea opera de qui-
 bus uersatur sermo. Sed neq; Eusebius Cæsariensis alicui Apollin-
 nati eadē ascribit opera: qui tamē exactus fuit scriptorū illius tēpo-
 ris annotator. Id unū tamen lubens Erasmo tribuerim: ea opera q̄
 Areopagitæ ascribuntur, non esse Apollinari hæretico tribuen-
 da. propter sanam ac rectam doctrinam, orthodoxæq; fidei maxi-
 me consentaneam: quæ in illis operibus sublimiter & syncere cō-
 tinetur. Non enim solet ex putido uase dulcis aqua profluere: ne-
 que graue olens sentina suaue profundere poculū. ¶ Quānā au-
 tem fuerint huius Apollinaris hæresiarchæ (à quo sectatores ei:
 Apollinaristæ dicti sunt) impia dogmata: undecimus liber ecclesi-
 asticæ historiæ, capite uicesimo diffusius explicat. adiciēs, & eorū
 damnationem: à Damaso tum summo pōtifice, cum magna sedu-
 litate protinus fuisse factam. Cæterum duorum illorū Apollinari-
 um: à beato Hieronymo in libro uirorum illustriū repositorū: pri-
 or fuit Apollinaris Asianus, apud Hierapolim episcopus, qui flo-
 ruit sub Marco Antonino secundo, imperatore Romano, & So-
 tere summo pontifice: circa annum ab incarnatione domini cen-
 tesimum

Apollinaris
hæreticus

Apollinaris
Hieropolita-
nus.

tesimū & septuagesimū quartū. Vnde manifeste dinoscitur hic Apollinaris, ipsi Dionysio Corinthiorum episcopo fuisse cōtemporaneus: & n̄sdem argumentis quæ de Dionysio Corinthio adducta sunt, cōuincitur nō fuisse author eorū opē: de quibus præsens agitur discussio. De eodem autem latius narrationem textit historia ecclesiastica: libri quarti cap. uicesimo quarto & uicesimo quinto. Posterior uero Apollinaris, à Hieronymo in supra dicto eius opere cōmemoratus: est Apollinaris Laodicēsis, Syriæ episcopus sub Gratiano imperatore & Damaso summo pontifice habitus illustris: circa annū à redēptione mundi trecentesimū & octogessimū. Quæ uel sola temporis supputatio, ex chronico Eusebij desumpta: claro est argumento, Apollinarē hūc Laodicenū nequā conscripsisse opa illa præclara, quæ Dionysiano nomini attribuantur: quæ ipsa (ut multifariā ante est ostensum & crebrius dictū) circa ea tempora quibus adhuc sancti apostoli uersabantur in terra: fuerint cōposita. Huic accedit, quod Apollinaris iste Laodicenus episcopus (si Eusebio in chronico & in historia ecclesiastica credimus) suscitator fuit infandæ hæreseos: de qua paulo ante factus est sermo, quāuis id ipsum Hieronymus non cōmemoret. Nempe & tēpus & locus eius ab Eusebio signatus: prodit eundē ipsum esse, de quo Hieronymus secūdo ordine loquitur. Eat itaq; nūc Laurentius Valla, & à doctissimis suæ ætatis uiris sciscitetur accuratius: quisnam fuerit ille Apollinaris, quē iudicauerint esse eorū auctorem operum quæ Dionysio Areopagitæ ascribunt. Credo equidem ipsos: in illo inueniendo multū sudaturos fuisse. quādoquidē clarissimi uiri eruditioeq; singulari præstātissimi, Eusebius & Hieronymus, ubi recensent Apollinares, ob doctrinæ splendorē ante sua tpa celebratos: nullius meminerūt Apollinaris, cui Dionysiana illa opera uere possint ascribi. Sed de his hæcenus.

Apollinaris
laodicenus.

¶ A patribus ecclesiæ moderatoribus recte cōstitui posse leges obligatorias: quæ trāsgressio inducat mortalis culpæ labē, æternæq; dānatiōis reatū. Cap. X.

T aliquāta digressiōe expaciati parūper ab instituto, ut p̄ beato patre Dionysio Areopagita apologeti cōdisceptatoriū quinq; proximis capitibus cōprehensū cōscriberem: nunc rursus ad iter inceptū

f pedem

LIBER PRIMVS

pedē flectamus oportet. Præcedēs quidē sermo mōstrauit, ab apostolis & uiris apostolicis instituta esse permulta: circa euangelicæ legis exortum, ad rectū totius ecclesię regimē attinētia: quę nō sunt in euāgelij codice conscripta. Nunc reliquū est ostēdere: & ipsos primæuæ ecclesiæ rectores & eorū successores probe cōstituisse eiusce generis leges & regulas, populi Christiani obligatorias, & in sacra noui testamēti pagina minime expressas: quæ præuaricatio inferat letiferā noxam, & ad perpetuā detrudat mortem. Quinimo & nunc & futuro itidē tpe ad consummationē usq; seculi, tales sanctiōes ordinādi, illos ecclesiæ primores etiam habere potestatem: si quando id efflagitarit utilitas ecclesiæ aut necessitas.

I Quod sane sequentibus ratiōibus ita astruere conabimur. ¶ Quorum prima: sit hæc, Multa sunt statuta concilioꝝ generaliuū & ecclesiæ catholicę: quæ determinant ac declarant apertius diuina præcepta, definiuntq; horū circumstantias & modum obseruandi particularem. At nemini dubiū esse debet, huiusmodi instituta sacrosanctarū synodorum & ecclesiæ orthodoxę, obligare quoscunq; si deles tā arcto uinculo: quod trāsgrediētes ea efficiātur rei culpæ

Exodi. 20

mortifere, & damnationis perpetuæ. Exempli gratia. Diuino pcepto iubemur sanctificare sabbatum. Ecclesia autē sancta determinauit modū illius sanctificationis: utpote quod fiat inter cætera abstinēdo ab opere corporali, & audiendo missæ officium diebus dominicis & festis. Et ergo obstringūtur oēs illa constitutiōe ecclesiastica: ad audiēdum missæ mysteriū in diebus solēnibꝰ, quod si neglexerint sine legitima causa: haud dubie grauē incurrūt aīæ reatū. Similiter iubemur diuino præcepto ieiunare: & conuerti ad dominū in ieiunio, quod p lohelē prophetā nobis est insinuatū.

Iohē. 2.

Ecclesia autē catholica determinauit obseruationē ieiunij quotannis esse faciēdā in quadragesima: abstinēdo à lacticinijs, & in quatuor tribꝰ anni ac uigilijs aliquorū solēniū festorū: abstinēdo à carnibus, & unica refectione diurna. Quare ad ieiuniū huiusmodi ecclesiasticū obseruādū alligamur ea constrictiōe: ut trāsgrediētes id ieiunij præceptū, peccati mortalis noxā contrahāt. Rursum obligātur iure diuino Christiani ad confessionē peccatorū sacerdoti faciendā, ad susceptionē itidē sanctæ eucharistiæ, & ad orationē. Modum autē & tēpus hæc obseruandi: constituit ecclesia catholica in sacrosan-

sacrosctis synodis. ut q̄ saltē semel in anno scilicet in festo pasche,
 fiat ab unoq̄q̄ confessio pctōrum integra: & susceptio sacramenti
 eucharistię. quodq̄ sacris initiati ordinibus legāt quotidie horas ca
 nonicas: per modum orationis deo debitę. Et clarum est quęq̄ p̄
 sua uocatione ad hęc ipsa astringi tam arcta obligatiōe: ut præua
 ricans hęc præcepta ecclesiastica reddetur reus æternę mortis.
 Nam is simul est diuini transgressor mandati: quod, ista debitis de
 terminant circumstātijs. Manifestum est igitur, cōcilia generalia et
 primos ecclesię p̄sides: suis præceptis homines ad id obstringere
 posse, cuius transgressio sit animę mortifera. ¶ Secūda ratio. Mul
 tæ præterea sunt cōstitutiōes synodales & ecclesiasticę. q̄ quis nō
 ita determinēt ē uicino & tā aperte modū obseruādi aliqd̄ diuinū
 p̄ceptū: multū tamē cōferūt ad dei honorē amplificādum, ad salu
 tem etiam animarum curandam, & deniq̄ ad Christianę religio
 nis maiorem sincēritatem. Quemadmodum ordinatio antiqua
 de sancto die pasche celebrando quotannis non decimaquarta lu
 ne æquinoctio uerno proxima, more Iudæorum: sed die dominica
 proxime illam decimaquartam lunam sequēte, quod certe Chri
 stianorum est. Commēdabilis identidem illa sanctio de abstinē
 tia carniū feria sexta cuiusq̄ hebdomadę: in memoriā domi
 nicę passionis. Similiter & ea magnopere probanda, de continē
 tia uirorum ecclesiasticorū qui sacros ordines susceperūt: ut in san
 ctimonia ac castitate: diuino ministrēt altari. De nuptiarum etiā ce
 lebratione: certis anni temporibus prætermittēda. Deniq̄ de æta
 te & temporibus ordinandorum: & ad ecclesiasticos ordines pro
 mouēdorum. & consimiles id genus leges: ad honestatem & decus
 totius ecclesię plurimum faciētes. Illarum autem constitutionum
 transgressor (ut si quispiam citra necessitatem uesceretur carnibus
 feria sexta, aut si sacerdos occidētalē ecclesię, duceret uxorem) fie
 ret haud dubie reus peccati mortalis & æternę damnatiōis, quod
 ecclesię sanctę rebellis esset ac contraueniret. Potest igitur gene
 rale concilium & ipsi ecclesię antiſtites aliquid ordinare consenta
 neum euangelio (qualia sunt hęc omnia modo adducta: ad plenio
 rē euangelij obseruationem apprime conducentia) quod subiectū
 constringat populum, & ita obliget. ¶ Tertia. Quod à spiritu
 sancto, infundente gratiam suam & insinuante suam uoluntatem

LIBER PRIMVS

mentibus hominū simul in Christo congregatoꝝ, constituitur ac
 decernitur: nō minoris est nec inferioris gradus ac sortis, q̄ quod à
 Christo est palā cōstitutum. Est em̄ spiritus sanctus, etiā deus: pa-
 tri & filio, auctoritate ac potestate æqualis. At quæ decernuntur
 in concilio ecclesiæ generali legitime congregato, cōcernētia statū
 ac regimen uniuersalis ecclesiæ: à spiritu sancto constitui censenda
 sunt, qui tali præsidet cōcilio & ipsum dirigit, immo cuius magiste-
 rio & gubernatione: tota Christi ecclesia agitur ac regit̄. secundum
 Ioann. 16. istud uerbū dñi nostri ad suos discipulos. Adhuc multa habeo uo-
 bis dicere: sed non potestis portare mō. Cum aut̄ uenerit ille spiri-
 tus ueritatis: docebit uos omnē ueritatē, credendoꝝ: scilicet & agen-
 doꝝ ad rectā ecclesiæ ædificatiōē. Vñ in actibus apostoloꝝ post
 cōuocatum ab eis cōciliū super ea quæstione, essent ne cærimoniæ
 ac obseruatiæ legis Mosaicæ imponendæ fratribus, qui ex gentib⁹
 cōuerterent̄ ad Christū: sententiā ac determinationē illius synodi,
 Actū 15. in hunc modū apostoli fratribus absentibus scripserunt. Visum est
 spiritui sancto & nobis: nihil ultra imponere uobis oneris: q̄ hæc ne-
 cessaria, ut abstinere uos ab immolatis simulachroꝝ & sangui-
 ne, & suffocato & fornicatione. In quibus uerbis, spiritui sancto ut
 primo auctori ascribunt illius cōciliū definitionē apostoli: sicut ue-
 re erat. Et de alijs synodalibus cōfessionibus: idē censei debet iudiciū.
 Igitur transgressores cōstitutionū in huiusmodi cōcilijs ordinarū
 tanq̄ spiritui sancto rebelles ac iniurijs, culpæ mortalis rei cōstituent̄
 III. ac æternæ mortis. ¶ Quarta ratio. Christus ecclesiæ sponsē suæ di-
 lectæ semper assistit, eaq̄ in suis dirigit operibus ac institutis, secun-
 dum hanc suā pollicitationē factā discipulis suis ante suā salutiferā
 Matth. 18. passionē. Vbi sunt duo uel tres congregati in noīe meo: ibi sum in
 medio eorū. Quanto igit̄ magis in medio est totius ecclesiæ: simul
 adunatē in cōcilio generali? Rursum, Christ⁹ ad Petrū à se toti præ-
 Lucæ 22. fectū ecclesiæ: ait, Ego rogauī pro te Petre: ut nō deficiat fides tua,
 Quibus uerbis, & pro sancta ecclesia (cuius cōstitut⁹ erat Petr⁹ pa-
 stor) rogasse seipsum: etiā ipse insinuat, ut nō deficiat fides eius, sed
 integra perseueret: depulso prorsus omni errore & infidelitate. In-
 Matth. 28. sup in cælū ascensurus Christus: apostolis suis cōtestatus est. Ecce
 ego uobiscum sum omnibus diebus: usq̄ ad consummationē secu-
 li. Quod si omnibus diebus reuera nunq̄ ab ecclesia sua protegen-
 da ac

da ac defendenda se subtrahit. Et si usq; ad confirmationē seculi
semper utiq; affuit, & nunc adest, & aderit semper ecclesie suae,
eam recte dirigens. Quocirca praecepta ecclesie in generalib; con-
cilijs aedita: etiā & Christi censenda sunt quodā modo praecepta,
ut qui per ipsam ecclesiam illa constitui ac suo nomine decerni: cu-
ret & uelit. Transgredientes igitur ea instituta: nō tam humana q̄
diuina praeuaricantur praecepta, peccatiq; mortiferi labē incurrūt.
aeternaeq; dānationi se reddunt ac culpa noxios: ob huiusmodi ino-
bedientiā in Christum & ecclesiam.

¶ Ecclesie primores ac psides posse leges obligatorias cōdere,
etiā cum adiecta interminatione: q̄ eas; transgressores incur-
rant peccati mortalis reatum.

Cap. XI.

T aut maius accipiat robur quod in pcedēte pro-
positum est capite, ab ipsis scilicet ecclie primatibus
ac p̄cipuis rectoribus cōstitui posse regulas & san-
ctiōnes, subditoꝝ obligatorias: cum expressa etiā
transgressoribus poena, q̄ letiferæ culpæ ppetuēq;
morti fient ob eas; praeuaricationē obnoxij: adijciendæ sunt supe-
rioribus rationibus & aliæ, quæ in huiusce ueritatis persuasione a-
nimos oīm ualentius inducant. ¶ Sit itaq; hæc ordine quinta ratio. v.
In multis concilioꝝ ecclesiasticos; summoꝝq; pontificum decretis
exprimitur illa p̄na: q̄ sententiā excōmunicationis incurrant illo-
rum statutoꝝ transgressores. In nonnullis itidē explicatur intermi-
natio dānationis aeternæ: quæ significatur ijs inferenda qui praeua-
ricati fuerint huiusmodi constitutiones. Et utrūq; hoꝝ fieri recte
censet: & cōformiter ad illud uerbū dñi, dictū Petro de eo qui ob-
surdescit ad monita ecclesie: illiq; parere recusat. Si ecclesiam nō au-
dierit: sit tibi sicut ethnicus & publican⁹. Quo uerbo designat Chri-
stus cōtumaces & rebelles ecclesie, nō mō in materia correptionis
fraterne, sed etiā in alia quauis obseruanda cōstitutione: à reliquo-
rū fidelū consortio abijciendos esse & eliminandos. Atqui excom-
municatio non inferit alicui legitime: nisi propter peccatū mortale,
& potissimū ob pertinacē inobediētiā in ipsam ecclesiam. Igitur
ecclesia sancta nonnunq; intendit ac proponit obligare suos subdi-
tos ad aliquid faciendum, eo astrictiōnis uinculo: ut illius praecepti
uiolatores efficiant rei labis mortiferæ & dānationis aeternæ. atq;

Math. 18.

f 3 huiusmo-

LIBER PRIMVS

huiusmodi pœnã, trãsgressores manere: in suis institutis exprimit. Illud aut̃ faciens ecclesia: credenda est non errare. quoniã à spiritu sancto (qui spiritus est ueritatis) directa: in ijs quæ sunt iuris fidei: & morũ, oberrare non potest. Ergo suas constitutiones decernere potest ecclesia, cum hac obligationis ratione & modo: q̃ trãsgredientes eas, incurrant suæ salutis iacturã per peccati mortalis reatum. illãq; & interminari & exprimere etiã potest pœnã: quo diligentius sibi caueant omnes, & tanti discriminis admoniti, suæ saluti consulant.

- VI. ¶ Sexta. De prælatis ecclesiæ sub nomine discipulorũ.
 Lucæ 10. loquens Christ⁹ ait. Qui uos audit: me audit. & qui uos spernit: me spernit. Et rursum de illis qui præpositi sunt rei ecclesiasticę: loquens
 Matth. 23. turbæ dñs, inquit. Omnia quæcunq; dixerint uobis: seruate & facite. Qui aut̃ omnia dicit: nihil excludit. Beatus item Paulus ad Hebræos scribens ait. Obedite præpositis uestris: & subiaceate eis. Ipsi enim peruigilant: quasi rationẽ de animabus uestris reddituri. Et
 1. Petr. 3. Petrus, Subditi estote omni humanę creaturæ: propter deũ. Et in plæriscq; alijs epistolarũ apostolicarũ locis: eadẽ continetur sententiã. Ex qua dilucidũ est, continentibus præcepta ecclesię & prælatorũ: etiam deũ contemnere & illi esse inobedientes, quare & mortiferi criminis contrahere reatum. Quod cum ita se habeat: cur non poterit ecclesia catholica & prælati eius, suos subditos obligare ad aliquid agendũ ea lege ac conditione, q̃ trãsgressores illius incurrant mortale peccatũ: cũ ita res agat: q̃ præuaricantes tale præceptum, reuera taliter peccent. ¶ Septima ratio. Si quid antiquę legis sacerdos agendum cuiq; decreuerat: obediendũ illi erat in promptu, nec reluctandum. & detrectanti ipsius imperiũ: mors in pœnã tãti sceleris erat irroganda, secundũ illud dñi uerbũ in Deuteronomio.
 Deutero. 17. Si difficile & ambiguũ apud te iudiciũ esse perspexeris inter sanguinẽ & sanguinẽ, causam & causam, lepram & leprã, & iudicium intra portas tuas uideris uerba uariari: surge & ascende ad locum quẽ elegerit dñs deus tuus. ueniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicẽ qui fuerit illo tẽpore: quæresq; ab eis, qui iudicabũt tibi iudiciũ ueritatẽ. Et facies quodcunq; dixerint, q̃ præsumunt loco quẽ elegerit dñs: & docuerint te iuxta legẽ eius, sequerisq; sententiam eorũ: nec declinabis ad dextrã neq; ad sinistrã. Qui aut̃ superbiauerit, nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tẽpore ministrat domino

domino deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malū de Israël. cunctusq; popul⁹ audiēs timebit: ut null⁹ deinceps intumescat supbia. Hæc ibi. Atqui non minor est sacerdotū noue legis qui præsunt rei ecclesiasticæ, auctoritas: nec minus eis debet obediētia obsequiū à subditis. quinimmo tanto potestas horū augustinior & eminentior: quanto noua lex ueteri est præstabilior. cōq; amplius ipsis est obtēperandū, siquid agēdum decreuerint uel fugiēdum. Qui fuerit igit̃ illoꝝ rebellis sanctionibus & decretis: mortē incurrit animæ significatā per mortē corporis iussam inferri in ueteri lege ijs qui sacerdoti Leuitico nō audiebant, grauēq; cōtra hit mortiferi criminis reatū. ¶ Neq; id quidē ab re: quoniā huiusmodi inobediētia, in ipsum quoq; deū redundat & intorquet. quē admodū attestatur beatus Paulus in epistola ad Thessalonicenses: dicēs. Scitis: quæ p̃cepta dederim uobis per dominū Iesum. Itaq; q; hæc spernit: non hominē spernit, sed deū, qui etiā dedit spiritū suū sanctum in nobis: Et cū murmurasset omnis congregatio filiorum Israël contra Aaton & Moysen in solitudine, importune exposcens panē & carnes sibi ministrari: respondit eis Moyses. Auditi murmur uestrū contra dominū. Nos uero quid sumus: quia missi tatis contra nos? Dabit uobis domin⁹ uespere carnes edere, & mane panes in saturitate: eo quod audierit murmuratiōes uestras: qui bus murmurati estis cōtra eū. Nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur uestrū: sed cōtra dominū. Ex quibus uerbis cōstat aperte, rebellionē & cōtumaciā quæ in præpositos ecclesiastico regimini cōmittit: etiā in deū fieri, & exinde illā graui peccato obnoxiiū reddere hominē: tristiq; supplicio mulctandū. Ex opposito igit̃ recte conficiat, eum qui ecclesiasticis morē gerit rectoribus: & ipsi quoq; deo obtēperare. q; leges & regulæ obseruationū, à sacrosanctis synodis ac primarijs ecclesie pastoribus institutæ: non tam ab hominibus sunt q̃ à deo, illas per homines decernēte. Quod etiam præclare testat̃ sanctus Maximus, in quodam sermone de ieiunio quadragesimæ: dicens. Sacraꝝ literaꝝ exēpla protulimus: quibus approbaremus hunc quadragenariū numerum nō esse ab hominibus cōstitutum, sed diuinitus consecratum: nec terrena cogitatione ininitatum, sed cælesti maiestate præceptū. Et paulo post de eodē loquens ieiunio: subnectit. Hæc autem non tã sacerdotū præcepta

1. Thessa. 4.

Exodi 16.

Maximus.

LIBER PRIMVS

cepta: quã deũ sunt. atq; ideo qui ea spernit: non sacerdote spernit, sed Christum: qui in suo loquitur sacerdote. hæc ille. Quod autẽ hic sacer author de uno dicit instituto ecclesiastico, obseruantia scilicet quadragesimã: de cæteris omnibus itidẽ statutis ecclesię & pceptis est consimili ratione dicendum. q; ipsa uidelicet non tam sacerdotum pcepta: q; dei sunt. & proinde qui ea spernit: nõ sacerdotem spernit, sed deũ qui in suo loquitur sacerdote. ¶ Octaua ratio.

VIII

Deutero. 21

In Deuteronomio etiam legitur dominus dixisse ad Moysen. Si genuerit homo filium contumacẽ & proteruũ, qui nõ audiat patris ac matris imperium, & coercitus obedire cõtempserit: apprehendent eum & ducent ad seniores ciuitatis illius & ad portã iudicij, dicentq; ad eos. Filius noster iste, proteruus & cõtumax est, monita nostra audire contemnit: comestationibus uacat & luxuriã, atq; cõuiuijs. lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur: ut auferatis malũ de medio uestri, & uniuersus Israel audiẽs pertimescat. hæc ibi. Sed nõne patres nostri spirituales: sunt supremi ecclesiã pastores, & illius tractantes gubernacula? Nonne & mater nostra secundũ spiritum, est sancta ecclesia: quã nos Christo ex aqua & spiritu sancto regenerauit, & ex filijs irã reddidit filios gratiã? Qui igitur cum Lutero, ecclesiã pcepta & orthodoxoꝝ patrũ ridet ac floccipendunt: astruentes nos impune ieiunia quã uis soluere posse: & feria sexta carnibus uesci, q; item nõ possit uniuersalis ecclesia non suis cõstitutiõibus alligare ad aliquid: cuius trãgressio ingerat nobis letale crimen. illi inquam, nonne filij sunt proterui & contumaces: nolentes audire pcepta parentum? Nõne & idem merito dicuntur uacare comestationibus & cõuiuijs: qd alios ad illa, loca ieiuniorũ & abstinentiã, suis pestiferis suasionibus inducunt? De quibus quidem filijs, ipsa mater ecclesia merito potest querula uoce dicere id: quod est apud Esaiam. Filios enutriui & exaltaui: ipsi autẽ spreuerũt me. Quã igitur eos manet pœna: & quo digni sunt supplicio? Sane graui criminatione sunt accusandi coram maioribus natu ecclesiã: & nisi respiciant, pro suo scelorum qualitate iuste plectendi. Quod si id supplicij non inferat eis humanum iudicium: nihilo secius ob hanc proteruiam suam, dirã animę mortem incurrunt mentisque obdurationem, per mortem corporis & lapides, in ueteri lege filio proteruo inferri iussos: apta cõcinnitate

Esaiã. 1.

concinuitate & congrua similitudine significatam.

¶ Alijs insuper rationibus, uim obligatoriam constitutionum ecclesiasticarum, qua fideles constringunt & coarctant comprobari.

Cap. XII

V pra dictis adiungendæ sunt & aliæ rationes: quæ stabiliant ac suffulciant ecclesiasticarum legum auctoritatem & pondus, sitque hæc suo ordine nona.

¶ Et uerbo & exemplo suo docuit Christus dominus & legiser noster: euitandum esse scandalū pro

ximorum, & ne coram cæco (ut ait scriptura) ponamus offendicillum: ne ue errare faciamus cæcum in uia. Verbo quidem: cum ait. VIII

Væ mundo à scandalis: & uæ homini per quem scandalum uenit. Et rursum. Cauete ne scandalizetis unum ex his pusillis: qui in me credūt. Leuiti. 19.
Matth. 18

Exemplo uero: cum exactoribus tributorum soluit drachma (quamuis liber esset à pendendo tributo) ne scandalizaret eos. Cuius imitator sedulus, beatus Paulus in suis epistolis sum

mopere admonet, esse cauendum ab inferendo cuiquam scandalolo: dicens inter cætera. Si esca scandalizat fratrem meum: nō mā-

ducabo carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem. Et merito quidem, nam ex recta charitatis lege obstringimur ad con-

sulendum saluti fratris: sicut & nostræ. quare eodem obligamur uinculo ad omnia quoque propulsanda: quæ possunt obstaculum

præbere saluti proximi nostri, inter quæ: potissimum collocatur scandalum. Sed & sacratissima uirgo Maria, uirtutum omnium clarissimum exemplar & promptuarium, nonne legem purificationis à Moysè latam (cui tamen non erat subiecta) ad unguem im-

plere uoluit: ne illam contemnere uideretur, & ne quempiam scādalizaret? At uero si quis palam præuaticaretur ecclesiasticas ordinationes, sancte ac probe institutas & multis ante seculis hæc-

nus obseruatas: hoc suo opere quàm plurimis inferret scandalum. induceretque suo exemplo ad effrenatam legum ecclesiasticarum solutionem. simulq; & in hanc eos perpelleret existimationem: quod non sint magni pendenda sanctionum ecclesiasticarum decreta, sed pro arbitrio cuiusque aut admittenda aut refutanda.

Quis igitur hunc non censuerit infandi sceleris esse reū: aut æternæ mortis iudicio obnoxium? ¶ Porro admittit Lutherus in suo

LIBER PRIMVS

de libertate Christiana (quem impugnamus) libro, propter euitā-
 dum proximi scandalum obseruanda esse ecclesiae instituta: addu-
 cens nonnulla ex ijs quae huic inseruimus rationi exempla, ad id
 comprobandum. quemadmodum ex dictis eius, in secūdo huius
 libri capite citatis: liquido constat. Et id quidem recte sentit & af-
 firmat, Verum huic melli letiferum immiscet uenenū: cum simul
 astruit, duntaxat propter eam causam ut puta euitationem scanda-
 li in proximo, custodienda esse praecipua ecclesiae. & ubi non sub-
 est scādali periculum, ut in secreto loco semotisq; arbitris: impune
 ecclesiastica statuta uiolari posse, quod certe prorsus est abnuen-
 dum. Nempe ubi nulla daretur scādali occasio: quoniam clāculum
 id fieret, & non esset etiam interueniens contemptus ecclesiae re-
 ctorumq; eius: sed sola concupiscentia carnis, in pellēs quempiā ad
 māducādas carnes feria sexta, aut ad soluendum ieiunium ab ec-
 clesia praecipuum: talis indulgens animo suo, & recta rōne reiecta
 obsequēs suae cupiditati, committeret letale crimen: ob hāc potif-
 simum causam, quoniam non obedit legibus sacris ecclesiae, iam olim
 constitutis & diuturno approbatis usu, sicut deberet. & eo ipso etiā
 X deo est inobediens: quemadmodum supra dictum est. ¶ Decima
 ratio, Magnae auctoritatis ac efficaciae ad obligandum est consue-
 tudo ecclesiastica & usus: multo tempore obseruatus. Cum enim
 annexum sibi habeat ex diuturnitate obseruationis publicum po-
 puli totius consensum: uigorem ac uim legis obtinere haud ab re
 creditur. Quod cum multiplici sanctorum patrum auctoritate cō-
 probari possit: in praesentia tamen unico probatissimi authorite-
 stimonio contēti erimus, beatis scilicet patris Augustini: ita scriben-
 tis ad Casulanum presbyterum, quod & in undecima distinctio-
 ne libri Decretorum, capite, in ijs rebus, adducitur. In ijs rebus (in-
 quit) de quibus nil certi statuit diuina scriptura: mos populi dei &
 instituta maiorum, pro lege tenenda sunt. Et sicut praeariatores
 diuinarum legum: ita contemptores ecclesiasticarum consuetudi-
 num, coercendi sunt, haec Augustinus. Sed quis ambigat: di-
 uinarum legum praeariatores incurrere mortiferam noxam, æ-
 ternaq; damnationi subiaceret? Igitur & laudabilium consuetu-
 dinum ab ecclesia iam diutius obseruatarum transgressores: ex
 praedicta Augustini sententia in eandem incidunt damnationē.
 Quod

Augustinus.

Quo circa si quis honestæ approbatæq; cōsuetudini ecclesiasticas obseruatōes cōcernēti, opibus cōtradicit: grauis culpæ se uinculo cōstringit. Decreta igitur synodalia & antiquorū patrū, uniuersalis ecclesiæ statum dirigentia, diuturnoq; usu iam corroborata: cui que seruāda sunt diligētius, & ad opus accommodanda. Quod & beatus attestatur Hieronymus in epistola ad Luciniū Bethicū: his uerbis. Traditiōes ecclesiasticæ præsertim q̄ fidei nō officiūt, ita obseruadæ sunt: ut à maioribus sunt traditæ, nec aliorū (ut prisco rū) consuetudines: aliorū cōtrario more sunt subuertēdæ. hęc ibi. Demū beatus Paul⁹ quātū authoritatis deferēdū est ecclesiasticæ cōsuetudini: haud obscure declarat in prima ad Corinthios epistola. ubi postq̄ dixit indecorū eē uiro, si comā nutriat: mulieri uero, idē nō eē indecēs: subiūgit. Siquis aut̄ uidef cōtentiosus eē: nos talē cōsuetudinē nō habem⁹: neq; ecclesia dei. Ecce cōtētioso & sentētiā ante prolata euertere molēti, nihil aliud obijcit Paulus: q̄ ecclesiæ dei cōsuetudinē, tanq̄ maximū pōdus & momentū, ad aliquid in ijs quæ ad mores spectant agendū, habentē: ut & uere habet, & habere est existimāda. ¶ Ceterū ut ex pluriū testimonio maius accipiat robur, quod hęc ratio proponit: accedat supra dictis & Honorij tertij summi pōtificis authoritas, scribentis capitulo Parisiensi (quē admodum recenset primus epistolarum decretalium liber: titulo de consuetudine, cap: cum consuetudinis) in hūc modū. Cū consuetudinis, usufq; longæui non sit leuis authoritas, & plerunq; discordiam pariant nouitates: authoritate uobis præsentium inhi-
bemus, ne absq; episcopi uestri cōsensu immutetis ecclesiæ uestre cōstitutiones & consuetudines approbatas. uel nouas etiā inducat̄is, si quas forte fecistis: irritas decernentes: hęc ille. Quod si unius ecclesiæ particularis instituta & mores diutino approbatos usu: tāta seueritate, phibet summus ecclesiæ p̄ses immutari atq; rescindi. quāto maiore ratiōe putādū est, & uniuersalis ecclesiæ cōsuetudines publico roboratas toti⁹ populi & antiq̄ cōsensu: nequaq; infrin-
gi debere: Et si in unica ecclesia ut Parisiensi, subuereat ipse supremus ecclesiæ pastor, nouitates posse discordias parere & dissidia inter illius ecclesię sacerdotes, ministros & populū: nōne multo ampli-
us formidādū est, ne id locum habeat in catholica & quæ per totū orbem Christianū extenditur ecclesia: quod nouitates scilicet quæ

Hieronymus

1. Corin. ii.

Honorius
tertius.

LIBER PRIMVS

ex antiquarum consuetudinum immutatione inducerentur: multarū discordiarū atq; dissensionū in toto populo Christiano materiā atq; seminaria suggerant necnō subministrēt. Demū si probe recteq; legē pręscribit illi canonicorū collegio ad quod literas dat, idē summus pontifex: non esse permutandas illius ecclesię uetustas consuetudines. aut illis abrogatis nouas sine episcopi sui cōsensu inducendas: quanto magis hęc cuiq; definita debet lex intelligi q; non queat pro suo arbitratu aut rescindere antiquas totius ecclesię cōsuetudines, aut nouas inuehere: quandoquidē ea auctoritas abrogandi leges antiquas, aut nouas cōstituendi: nō ex unius priuati hominis nutu pendeat & arbitrio. sed ad totā ecclesiā generalēq; cōcilium legitime coactū pro re tā ardua tantęq; molis sit recurrēdū, illiusq; standū sententię. Demū ut ad beatū Augustinū (unde in huiusce rationis decimę cōprobationibus, sumpsimus exordiū) quasi circulo quodā circūacto relabamur: idē grauissim⁹ author in cōpluribus suorū scriptorū locis eandē multifariā approbat sententiā. Et pręsertim cū ita scribit ad Ianuariū. Si quid p̄orbē frequentate ecclesia: quin ita faciendū sit disputare, insolentissimę insanīę est. Hęc ibi. Quę igit̄ est insanīa: nō solū disputare, sit ne ita faciendū, sed & uerbis & scriptis anniti ad persuadendum omnibus, quōd secus est faciendū: nonne hęc longe insolentior est animi uesania? Idē quoq; in libro contra Manichęos. Palā est (ingit̄) quā in re dubia, ad fidē & certitudinē ualeat auctoritas ecclesię, hęc ille. Quanto igit̄ amplius eadē ualeat in re penitus certa: & diuturno usu longinquit̄ tēporis consolidata: ut non debeat eam quisq; in quęstionē trahere: aut quōd abolenda sit, cōtendere. Demū idē eximius doctor contra Faustū decertans: ait. Vides in hac re, quid ecclesię catholice ualeat auctoritas: quę ab ipsis fundatissimis apostolorū sedibus usq; ad hodiernū diē, succedentiū sibimet episcoporū serie & tot populorū consensione firmat. Postremum in epistola ad Hieronymū idē scribit. Contra ecclesię fundatissimū morē: nemo sentiat. Vetū ne plus æquo uidear inculcare testimonia, potissimū in re tā aperta, quę uel sine testimonijs ultro suscipi debeat: uerbū non amplius addā. ¶ Undecima ratio. In ciuili gubernatione reipublicę: curia iudiciaria (ut Pariensis senat⁹) potestātē habet condendi nouas constitutiones: ad tranquillitatē & ut

Augustinus.

Pariensis

XI.

& utilitatem totius cōmunitatis attinentes, cum adiecta expressio-
 ne pœnæ quod illarū sanctionum præuaricator morte mulctabit,
 extremoq; afficietur supplicio, quoniã huiusmodi auctoritatē con-
 stituendi tales leges, accepit ipsa curia senatoria à regia maiestate: à
 qua primū est instituta. Exempli gratia. ob legitimas causas ad id
 impellentes: suprema iustitiæ Gallicanæ curia apud Lutetiã Pari-
 siorū consistens, recte possit huiusmodi decernere legē. Nullus in-
 tempesta nocte accinctus gladio diuagetur in tenebris per plateas
 ciuitatis: alioqui capitis subibit periculū. Aut etiam talem statuere
 sanctionem. Nemo in curiæ senatoriæ septis & claustris eximat
 gladiū in alterū: ut eum adoriatur. alioqui præsentis dabit pœnas:
 & furcæ appendetur. Ergo consimili ratione in ecclesiastico statu
 possunt, qui res præsumptæ, rationabili occurrente causa cō-
 dere regulas: ad honestatē uitæ, utilitatē ecclesiæ, salutēq; animarū
 facientes, cum adiuncta declaratione pœnæ in præuaricatores: q̄
 contrahēt peccati mortalis labē perpetuæq; mortis reatū. Possunt
 inquam: nō à se ipsis habita, sed à deo solū accepta potestate, qui cō-
 stituit eos suæ ecclesiæ gubernatores ac antistites: & ergo potesta-
 tem etiã illis tradidit ea ordinandi, quæ directioni ecclesiæ necessa-
 ria censent & utilia. Absurdū nēpe id uideri debet, ecclesiasticæ rei
 summā gerentes auctoritatē, minus habere facultatis ad cōstituen-
 das regulas ac leges suæ administrationi accommodas, pœnāq; defi-
 niendā earū transgressorib;: q̄ habeant ciuilibus reipub. rectores ad de-
 cernendas leges nouas pro ciuitatū moderatione, designandāq; in
 earū transgressores pœnā. ¶ Duodecima ratio & postrema. Expe- XII.
 dit in omni republica leges ipsas cōstituere, nō nudas & sine suppli-
 cii quod subibunt uiolatores earū, determinatione: qm̄ hoc pacto
 non incuterent metū peruersis, sed nihili fierent, q̄ liceret eas impu-
 ne transgredi. Et ita periret omnis earū maiestas, auctoritas & ui-
 gor: neq; diuturnitatē haberēt aut stabilitatē leges illę, sed quasi suc-
 cis neruis euestigio collaberent, irentq; pessum. Necessē est itaq;
 legibus ipsis cū condunt, adicere pœnas præuaricatoribus infligē-
 das: ad imitationē lationis diuinarū legū in sacris literis expressarū,
 cū certa pœnarū definitione, ut illis deterreant à malitia coërtcan-
 turq; prauī, & si non uirtutis amore: saltē oderint peccare mali for-
 midine pœnæ, ut ait Horatius. Huiusmodi autē pœna, debet esse

Horatius.

LIBER PRIMVS

accommoda & respondēs ipsi cōditioni repub. in qua decernitur. Ut qm̄ respublica ciuilis ordinatur ad uitā hanc tēporalē cū tranquillitate degendam: leges eius in grauibus delictis recte decernūt pœnā transgressoribus, uitæ corporalis ablationē & obrūcationē. Et qm̄ ecclesiastica respublica potissimū tēdit & referē ad uitā animæ perpetuā, salutēq; æternā: leges eius faciendū aliquid aut euitandū statuētes apte & cōgrue definiunt præuaricatoribus earū, pœnā illi oppositā fini: scilicet peccati mortalis (quod animæ uitam aufert) noxā, aut æternæ mortis occasionē. Nō quidē: ut illā pœnā incurrant aliqui, & cadant in laqueū mortis. sed ut illius grauitate deterriti, diligētius legē positā obseruēt: & ita constitutā euadant pœnā, neq; incidant in eādē. Quis igitur ex reipublicæ ciuilis qualitate, non p̄spicit in ecclesiasticis legibus congruētissime legitimāq; ratione adijci hanc pœnā, sed in grauibus solū & arduis rebus: q̄ præuaricatores earū aut mortifex contrahēt crimē, aut perpetuā incurrant damnationē? Faceſſat ergo Lutherus cū suis affectatoribus: oblatrans ecclesiæ supremos antistites ac patres orthodoxos nequaquā ius habere cōdēdi leges ecclesiasticas, neq; decernēdi pœnas earū transgressoribus. Ad quod amplius confutandū: adijcientur & nonnullæ aliæ rationes, in uicesimo quarto huius libri capite.

¶ Christum non omnia in euāgelio præcepta ad ecclīæ catholicæ statum conferētia: particulatim expressisse.

Cap. XIII.

Nunc uero reliquū est cauillatorijs argutijs eorū obuiare qui putāt sacrosanctis synodis & ecclīæ primoribus nullā adesse authoritatē decernēdi regulas aliquas aut sanctiones, populi Christiani obligatorias. Quæ quidē: non ex illo de libertate Christiana opusculo Lutherano (quod euertere molimur) de p̄optæ sunt (quoniā nullæ ferme illic rationes adducuntur: ad stabiliendum rē propositā) sed ex alijs: qui in uerba Lutheri iurasse uidentur, & ei⁹ sequuntur castra. ¶ Hi igitur: primo sic insistant. Christus antique legis præcepta & decalogum, in euāgelio seruari præcepit. Si uis (inquit) ad uitā ingredi: serua mādata. Et rursum, hoc fac: & uiues. Eadem quoq; præcepta recte interpretatus est, & ampliori declaratione explicuit Mathæi quinto capit. & alijs locis, neq; ulla aliā adiecit

Matth. 19.
Lucæ 10.

Matth. 5.

adiicit diuina præcepta: sed consilia tantū & monita perfectionis in euangelio superaddidit. Similiter & apostolos suos misit Christi⁹ prædicare euāgelium uniuerso orbi: & docere cunctas gentes dicēs. Euntēs prædicatē euāgelium omni creaturæ. Et iterū: Euntēs docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcūq; mandauit uobis. Quod & apostoli fideliter sunt executi: neq; addiderunt noua præcepta obligatoria extra euāgelium. Quæ noua mandata si fuissent ad salutē necessaria: ipse dominus noster (qui æterna est patris sapientia) addidisset utiq; per seipsum illa: aut p̄ apostolos spiritu sancto illustratos ea mundo promulgasset, quod tamen nō legit fuisse factitatū. Non habent igitur generalia concilia nec ecclesiæ præsidēs ullā auctoritatē: postea superaddēdi noua præcepta obligatoria. ¶ **V**erū adhibēda est his responsio, q̄ Christus infirmitatis apostolorū ac imbecillæ capacitatis conscius anteq̄ induerēt uirtute ex alto: noluit ea oīa quæ ad futurā ecclīæ gubernationē erant necessaria, explicare, qua necdū erant oīm eorū capaces: quæ admodū ipse cōtestat⁹ est eis dicēs. Adhuc mltā habeo uobis dicere: sed nō potestis portare mō. Cū autē uenerit ille spūs ueritatis: docebit uos omnē ueritatē. Sed cōplurcula ad directionē ecclīe pertinētia præcepta in euāgelio nō expressa, postea p̄ suos explicuit ap̄los: ut ante est dictū. Multa etiā p̄ eorū successores: magisterio & inspiratione spūs sancti, prout ipse æterna sua sapiētia nouit ip̄i ecclīe suæ utili⁹ expedire. Et ergo posterioribus nouæ legis seculis nōnulla curauit instituēda: q̄ prius nō reuelauerat, nec ordinauerat institui debere. qm̄ posteriore t̄pis decursu: expediēs erat illud institui in ecclesia. in priore t̄po: nō ita id cōgruebat nec expediebat. ¶ **Q**uæadmodū & in ueteri lege p̄ diuersas tēporū successiōes: diuersa suo p̄p̄o de⁹ dedit instituta, nō autē oīa: uno eodēq; tēpore. Quippe t̄pe Abrae primū cōstituit dñs præceptū de circūcisione: & nō in anteriore tēpore, neq; p̄cedēte annoꝝ curriculo. & tēpore Moysi instituit dñs agnū paschalē quorannis manducandum, celebrandūq; phasē: & non prius atq; per Moysē diuersis etiā annoꝝ interuallis uaria ædidit præcepta, ad dei cultū aut exercenda iudicia in populo, conducētia: & nō oīa uno eodēq; temporis articulo. Cōsimiliter in antiqui decursu testamēti posteriorib⁹ secundū tēporis seriē patribus aliqua

Marci. 16.
Matth. 28.

II.

Ioan. 16.

III.

Gene. 17.

Exod. 12.

LIBER PRIMVS

aliqua mysteria clarius reuelata sunt: quã priorib⁹. Vt Abraę in
 nuata sunt diuinitus nonnulla fidei sacramenta: quę maiores illius
 latuerunt quę admodũ superbeatę trinitatis arcanũ. Et Moyfi q̄
 dam apertius referata: quã Abraę. Et demũ ipsi Dauid eximio p
 phetę, aliqua lympidius & detectius reclusa: quã antiquioribus pa
 tribus, ut in psalmo uere dicat de seipso. Super senes intellexi: & su
 per omnes docentes me intellexi. ¶ Nec minus in legis euãgelicę
 tpe, quãtũ ad ea q̄ orthodoxę fidei respiciũt declarationem: diuer
 sa etiã fuerũt temporũ interualla, quibus explicata sunt manifesti
 us catholicę fidei mysteria in concilijs generalibus, & non omnia
 uno eodemq; tempore sunt per spiritũ sanctũ omnino aperte &
 æqualiter elucidata, quoniam id nõ expediebat: neq; occurrebat
 occasio. Quippe in synodo Nicena, determinata est dilucidius cõ
 tra Arrium: cõsubstantialis ac coeterna filij dei cũ patre diuinitas.
 Postea in cõcilio Cõstantinopolitano declarata est apertius per or
 thodoxorum patrum sententiam, contra Macedoniũ, spiritus san
 cti deitas: eademq; cũ patre ac filio natura, potestas, & authoritas.
 Deinde in cõcilio Ephesino clarius definita est synodali authorita
 te uera Christi dei & hominis deitas, atq; secũdum diuinitatẽ eter
 nitas: contra Nestorium & eius impios astipulatores. Post hæc ue
 ro in cõcilio Calcedonensi, manifestius explicata est duarũ in Chri
 sto naturarũ diuinę & humanę ueritas: cõtra Eutichium, inducẽ
 tem geminã in ipso naturę cõfusionem. Et ita in cæteris concilijs
 subsequētib; & diuerso celebratis tpe: alia & alia sacrosanctę fi
 dei mysteria fuerunt, hæc quidem prius: illa uero posterus, decla
 rata patētius, prout importuna hæreticorum improbitas, ad sui cõ
 demnationẽ impellens ecclesiam: exposcebat. Hęc autẽ supra di
 cta, per sacrosanctam ecclesiam ita sunt palãm definita: non quidẽ
 quoniam prius fuerint apud orthodoxos patres dubia aut ambi
 gua. cum ea ipsa à principio nascētis ecclesię: & certa penitus ha
 bita sint & indubitata. Sed detectius expressa fuere, suo quodq; tẽ
 pore: ad retũdẽdã hæreticorũ peruicaciã. Demum necdum inte
 gro transacto seculo, cetenariõq; annorũ curriculo: in synodo Basi
 liensi, publica ecclesię sententia, asserta est immaculata puritas cõ
 ceptionis semper sanctę uirginis Marię matris dei. Ita plane eorũ
 quę ad mores & actiones pertinet Christianismi, aliqua prius sunt
in

Gene. 18

Psal. 118

III.

Concilium
Nicenum.

Constantino
politano.
Ephesinum

Calcedonẽse

Basilienſe

in ecclesia sancta ordinata: ut pote tēpore apostolorū & apostolico
rū uiroꝝ. secundū ordinē diuinæ sapientiæ. Alia uero: longo post
interuallo, succedenteq; multo posterius tēpore. quēadmodū spi-
ritus sanctus, qui omniū est artifex, omnia p̄spiciēs, omnia cogno-
scēs: ipsi ecclesiæ (cui semper assistit director) nouit cōmodius ex-
p̄dite. ¶ Ex his itaq; ad ea quæ hæc prima proponit obiectio: ap-
ta patet responsio. Admittēda siquidē sunt omnia, quæ in ea asse-
runt: hoc uno excepto quod adducit, apostolos extra euangeliū
& ultra illud, nulla adieciſſe præcepta obligatoria. id enim superio-
ribus locis ostēsum est: longe à ueritate alienum esse. Negādū est
tamē, quod in hac aduersarioꝝ ratiōe colligitur: & ipsa pariter cō-
secutio, improbāda. Est enim inualida profus: hæc ratiocinatio.
Christus in euangelio non dedit aperte hoc præceptum: exempli
gratia, de ieiunio quadagesimæ aut quatuor temporum. ergo il-
lud non est obseruandū. Similiter & ista: penitus consimilis priori.
Apostoli non constituerūt nec explicuerunt tale præceptū: ut de
audiēda missa diebus festis, de confessione peccatorū faciēda in fe-
sto paschæ, aut recipiēda tunc sacrosancta eucharistia. ergo illud
nō est obseruādum ea districtione: ut transgressio eius efficiat ho-
minē peccati mortalis reum. Quoniā per locū ab autoritate ine-
pta sumitur argumētatio: inficiatoriam illatōnē contexens ex as-
sumpta propositiōe negatiua. Insuper quod nō explicuit Christus
manifeste: partim apostoli, & partim eorum expresserunt (Chri-
sto semper authore præcipuo) successores. Ita quod aperte nō de-
clararunt suis traditionibus apostoli: instituerūt illud posterioꝝ,
& subsequētibus apostolica tēpora seculis ecclesiæ primates. acce-
pta, ut id agerēt sanctionesq; nouas statuerēt, à Christo potestate:
qui uoluit longa tēporū successione & paulatim suā ecclesiā talibꝰ
præceptis roborari & muniri.

¶ Quāuis euāgeliū, ad salutē sit sufficiēs: non tamē omnia in
eo aperte ac particulatim cōtineri, quæ nobis ad cōsequēdā
salutem eternā sunt necessaria. Cap. XIII.

Secunda aduersarioꝝ obiectio. Lex euāgelica siue
euāgeliū: est ueritas cōsummata & sufficiēs ad salu-
tem. Ipsa quoq; perfectū est exemplar & regula ui-
tæ: continens omnia quæ necessaria sunt homini ut

h saluus

Cap. 3. & 4.

LIBER PRIMVS

saluus fiat. Regula inquā immutabilis, quā qui sequit̄: ambulat in luce, qui uero ab ea deflectit iter, aut superaddit illi humanas adinuentiones in tenebris ambulat. Nō igitur potest synodus patrū aut pōtificū authoritas, ultra ea q̄ in euāgelio expressa sunt, noua condere p̄cepta: quorū trāsgressio tā graui p̄cenzē subigat hominē. Nā & sup̄uacua censerī debent illa, minimeq; necessaria: & p̄ter Christi intētiōem cōstituta, cū ipse solū ad illa nos obligare intēderit, q̄ manifeste in euāgelio expressit. ¶ Respōsio. Sufficiēs quidē est euāgelii Christi ad bene beatēq; uiuēdū: & p̄cepta q̄q; cōtinet sufficiētia ad salutē, sed nō omnia p̄ticularit̄ ac peculiarit̄ in eo explicātur: q̄ faciēda nobis sunt ut salutē consequamur. Cōtinētur sane multa p̄cepta, immo omnia q̄ postea sunt expresse sup̄addita: in his duob; p̄ceptis euāgelicis. Audire debēt oēs ecclesiā: Mat. 18. Mat. 23. Lucā. 19. alioqui à cæterorū cōmuniōe sequestrādi sunt. Quæ dicūt p̄lati ecclesiastici: faciēda sunt, alioq; in illis sp̄ernit̄ de; si cōtēnant. Verū tñ ad fideliiū salutē expediebat, ea q̄ nō fuerāt ī euāgelio expressa: sensim & pedetētim successioneq; quadā t̄pis, per traditiones apostolorū, per sacrosanctas synodos, atq; p̄ cōstitutiōes ecclesiasticas, modo obligatorio exprimere: ut cōmodō fieri à nobis q̄ant. ¶ Cō

II simili plane modo, ueteris legis p̄cepta q̄ cōtinet decalog;: sufficiētia qdē erāt ad salutē. Nō tñ idcirco sup̄flua cēseri debet eorū clarior explicatio & recta interpretatio: q̄ Matthæi quinto cap. assignat, quin immo illa etiā ad salutē est necessaria & utilis. Sic & duo p̄cepta charitatis, de diligēdo inquā sup̄ omnia deo, & proximo p̄pter deū: sufficiētia sunt ad salutem assequēdā, quoniā in illis duob; mādatīs tota lex p̄det & propheta. Sed nūquid eā ob rē sup̄uacanea dicēda sunt decē p̄cepta decalogi: exprimētia illoꝝ duorū mādatōꝝ sensum ac clariorē intelligentiā, aut minus ad salutē necessaria: Nequaq; p̄fecto. Nā & hæc, uolētib; ad uitā ingredi obseruanda sunt: & cōplicant̄ in illoꝝ duorū p̄ceptōꝝ sinu. Haud secus & q̄ cōtinet factū euāgelii: sufficiētia quidē sunt ad salutem. Verū indigēt latiore explicatione & expressione nōnullorū: quæ

III suppressa inibi delitescūt & abstrusa sunt. ¶ Huiusmodi autē explanatio & superadiectio, facta est per traditiones apostolicas: & sacrorum conciliorum instituta. Quæ nequaquam appellari debent adinventiones humanæ: ut contumelioso nomine ea uocat Lutherus.

therus, & qui suæ adhærent factioni. Quoniam non humano sensu aut arbitratu tantum, sunt ordinata: sed suggerente spiritu sancto. Nec pure & solum humana sunt statuta: quoniam non solum nituntur rationi naturali, ut leges ciuiles: neq; in solo illius lumine sunt condita. sed ex sacrarū literarū canone & inibi expressis recto ratiocinio subinde deducuntur. & idcirco diuinorum p̄ceptorū aliquid quoquo modo participant, neq; ab eorum conditione sunt omnino (quātum ad obligandi uim) aliena. Neque eadem ecclesiæ p̄cepta, sacro euangelio sunt cōtraria: immo quā maxime cōformia, & ad pleniorē eius obseruationē plurimū faciētia. Demū nec ipsa sunt p̄ter Christi intētionē: ut assumit hæc obiectio. sed ab eo magno opere approbata: eiusq; directiōe & p̄sidio instituta primum, & hactenus ulu nō intermisso obseruata, & ad finem usq; seculi illabefacta futura. ¶ Tertia obiectio, Apostoli in quibus Christus & spiritus sanctus loquebatur: potuerūt quidē diuina p̄cepta interpretari, suisq; determinare circūstantiis, & ubi opuserat noua sup addere p̄cepta: & alia ad directionem ecclesiæ faciētia constituisse. Alij uero qui apostolica tempora secuti sunt pastores ecclesiarum: nō eā habuerūt spiritus sancti exuberātiā neq; uitæ sanctitātē sicut apostoli: sed ab illa uirtutū excellētia multū degenerarūt. Quare nec illis ita Christus assistisse nec spiritus sanctus assistisse credendus est: neq; illorū direxisse cōcilia, aut decreta ordinasse. Quin immo nec eiusdem fuisse authoritatis cum primis illis patribus, nec potestatis in administratione rerū ecclesiasticarū uident, propter magnā ab eis morę discrepātiā. Nō habuerūt igit saltē hi posteriores: ius & facultatem ordinādi cōstitutiones ecclesiasticas.

¶ Respōsio. Admissis omnibus quæ hic assumuntur: negādum est id omne quod colligit & inferit. Quia sicut in locū beati Petri successerūt aliq; suo quicq; tēpore summi p̄tiffices, parē cū illo potestātē fortiti: ita in locū apostolorū suffecti sunt ecclesiarū episcopi, eādē habentes docēdi ac regēdi gregem dominicū cū illis authoritatem. quē admodū p̄hibet Anacletus, sancto Clementi in summi pontificatus moderatiōe, p̄xime succedēs, apostolisq; p̄pemo dū coæuus, in eo decreto: quod adducit aut hor libri decretorū uice sima prima distinctione, cap. in nouo testamento. Et quis in posterioribus ecclesiæ p̄latis minor sit sanctitatis ac doctūinę p̄stantia.

LIBER PRIMVS

tia, ac spiritus sancti gratia quae in apostolis: id tamen nullatenus derogat illorum dignitati administratoriae & auctoritati gubernandae ecclesiae. Quoniae haec potestas nequaquam consistit nec fundatur in sanctitate uitae, eminentia doctrinae aut spiritus sancti exuberantia: sed in accepta episcopali iurisdictione atque pontificali ordine & gradu. quandoquidem non minorem habet potestatem pontificiam malus:

Ioan. II. quae bonus episcopus. Et Caiphas prophetauit, non quia bonus erat: sed quoniae pontifex anni illius. Cum igitur posteri ecclesiae rectores aequalis sint potestatis quantum ad ecclesiae regimen cum apostolis, quamuis nec apostoli sint nec prophetae: etiam aequaliter habent auctoritatem instituendi noua praecipua ad populi Christiani gubernationem sicut apostoli, atque ita obligandi subditos suis institutis ad hanc obediendi distinctionem: ut transgredientes ea declarentur obnoxii culpae mortali, reddanturque rei damnationis aeternae, sicut illi primi patres. neque recipiendum illud est unquam, quod affert praesens obiectio: nec Christum nec spiritum sanctum affuisse posterioribus illis ecclesiae pastoribus nec hodiernis adesse, in istis quae ad totius reipublicae Christianae & ecclesiasticae pertinent gubernationem: sicut astitit apostolis. Quoniam nunquam defuit ipse super bonus spiritus, neque defuturus est unquam directio ecclesiae catholicae. Non enim abbreviata est manus domini: ut saluare nequeat. Alioquin iam olim destituta esset ecclesia sponsa Christi, directione spiritus sancti: & amplius ab eo non gubernaretur. Destituta itidem esset praesentia & praesidio Christi dilectissimi sponsi sui: qui pollicitus fuerat se illi affuturus omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. quod omnino impium est sentire: ac profusum absurdum.

VII. ¶ Sed dicant uelim, qui haec obieciunt: nunquid legis euangelicae tempus, & gratiae per Iesum Christum factae: ad tempus: a tantum apostolorum extentum est. & cum eorum felici ex hoc mundo transitu consummatum ac finitum? Nunquid & sacramentorum ad curandos animarum nostrarum morbos a Christo institutorum uis & efficacia, in solum id saeculum quo hic agebant apostoli, est indulta a deo: & non in ulterius temporis curriculum? Quod si (ut debet) non admittatur, sed fateantur etiam ad nostrum usque saeculum gratiam euangelicae legis & sacramentorum antidotum protendi, quin immo secundum Christi promissionem, ad finem usque saeculi extendendum: quare consimili ratione non fatebuntur constituendorum pro utilitate ecclesiae decretorum auctoritatem, per totum

tum euangelicæ legis decursum & hac itidē tēpestate & ad finem usq; mundi penes ecclesiæ principes illabefactā manere: cū hæc sit indiuiduo nexu atq; perpetuo, ecclesiæ orthodoxæ coniūcta: neq; ab ea diuellatur unq; sed continuo cū ea defluxu cōsistat. Siquidem apostolis & eorū nomine præcipuis ecclesiæ suæ sanctæ rectoribus promisit Christus se datū: spiritū sanctū: ut maneret cū eis in æternū, non aut per certa tēporū interualla, quib⁹ exactis: auferretur ab ecclesia spiritus sanctus, neq; ei amplius assisteret.

Ioan. 14.

¶ Veteris legis cærimonias, ab apostolis aboleri iussas: nō aut sanctiones sacras, in nouo testamento ad integriorē euangelij obseruationē ordinatas.

Cap. XV.

Varta aduersarioꝝ obiectio. Apostoli in suo cōcilio (qđ actūū decimoquinto capite describit) cōgregati: noluerunt humeros fratrum præceptis grauib⁹ onerare. Et beatus Paulus in suis epistolis passim libertatē prædicat: in lege euangelica (quæ lex est pfectæ libertatis) amplectendā. proinde cærimonias & traditiones paruifacit: ac seruitutē abicit hominū. Immo & Christus: iugum suæ legis appellat suauē. quod, ne premerent apostoli maiore pondere: non ausi sunt noua adiungere præcepta ad ea quæ Christus expresserat, qui tamen sapientiores erant & spiritu sancto pleniores: q̄ eorum posteri & successores in ecclesiæ gubernatione. Quomodo igitur id recte attentabunt præsules ecclesiæ ipsis tempore posteriores, uirtutēq; & sapiētia inferiores? ¶ Respōsio. In cōcilio illo citato noluerūt qđ apostoli imponere fratrib⁹, ex gētilitate ad Christum conuersis iugum legalium cærimoniarum, & Mosaicæ legis obseruantias. Easdem quoq; & Paulus in suis epistolis merito refutat: libertatem ab illis prædicat, seruitutemq; rituum illorum ueterum summopere damnat. Demum suæ legis iugum, suauē astruit & leue Christus dominus noster: quia nequaquā grauatū onere Mosaicarum obseruationum, à ueteri lege nos liberat. Neq; etiam pastores ecclesiastici iugum ueteris legis & eius cærimonias iā olim abolitas, possent humeris suorum subditorum imponere: neq; illud etiam attentant. Ex hoc tamen nequaquam conficere quisq; recte queat: q̄ non possint ipsi proceres ecclesiæ noua constituere præcepta, non quidem ad ueteris legis, sed nouæ & euangelicæ commo-

I.

Actū 15.

Gala. 4.
Philippen. 3.
Coloſſ. 2.

Marth. 23.

II.

LIBER PRIMVS

- diorē obseruationē facientia. Quā illa non præiudicant nec derogāt ueræ libertati legis nouæ: nec redigunt hominē in abiectā seruitutem, neq; iugum domini reddunt graue, apud eos: qui syncæro del amore feruidōq; succensī, alacriter ambulant in lege domini. Si qua uero seruitus in illis oboritur aut difficultas explendæ legis: ipsa solum enascitur expigritia aut nequitia nostra, non ex ipsorum præceptorum ecclesiasticorum qualitate aut conditione. quare non debet illis: malitia nostra impingi nec ascribi. ¶ Porro quod
- III. proponitur in hac obiectione de apostolis, ipsos ultra ea quæ continet euangeliū nulla addidisse præcepta: penitus est repudiandū & abnegandum. quemadmodum diffuse monstratum est superius: in tertio & quarto huius libri capite. Et quamuis tunc apostoli nulla cōstituisent noua præcepta, quia ob recentem euangelij prædicationem tunc ecclesia suum primo auspicata exordiū, illis non indiguisset: sequenti nihilo minus tempore erant noua pro cōmoditate ecclesiæ instituēda præcepta, propter emergētes nouas causas, quæ tunc & nō prius exigērent noua statuta, quæ admodū & medici diuerso tēpore: nouis oborientibus morbis noua adhibent remedia.
- IIII. ¶ Quinta obiectio. Christus sacramenta ecclesiastica definiuit ac instituit, secūdam euangelicā etiam determinationē illa administrari uoluit: & nō alia institui sacramēta nec ab hominibus noua ordinari, ita præcepta sua & doctrinā prædicari uoluit hominibus: & illis homines obligari. non aut noua præcepta statui ab hominibus: nec humanis statutis suos fideles alligari. Ergo præsides ecclesiæ in synodis & consensibus suis noua instituētes præcepta sub tā arcta & rigida obligatiōe: præsumunt illud arrogāter cōtra ordinatiōē diuinā, ex seipsis. ¶ Respōsio. Christus noua secūdam substantiam sacramenta ab hominibus institui noluit: quoniā id necessarium nō erat, cum sufficerēt ea septē ab ipso instituta & ab apostolis promulgata. Attamē ritū administrādi illa sacramēta, in euāgelio nō expressum: ab hominibus directore spiritu sancto uoluit institui, ut quomodo bāptismus suscipiēdus, sacrosancta recipienda eucharistia, agēda pœnitētia: & ita de ceteris. Haud aliter modū obseruādi sua præcepta de ieiunio, de oratione, de sanctificatione sabbati: uoluit imple Christus ab hominibus per sancti spiritus instinctum & inspiratiōnem declarari, nouorum præceptorum constitutione, quæ tamen
- tendunt

tendūt ad aptiorem diuinorum præceptorum declarationē, & meliorem obseruationem. Rara siquidem sunt immo ferme nulla præcepta ab hominibus superaddita: quæ nõ uergāt ad faciliorem mandatorum dei executionem, aut commodiorem euāgelij completionem. Quare non est ascribenda ecclesiasticorum præsulum arrogātia, ratioabilis ac matura nouorū præceptorū cōstitutio: sed bñplacito dei qui illud eis faciendū suggestit, & syncæro illorū zelo ad dei honorem animarumq; salutem: quo prudēter & sedulo per salutaria instituta utrūq; curarūt. ¶ Sexta obiectio. Christus ecclesiæ pastoribus potestatem commisit iniūgēdi subditis diuina præcepta: & obstringēdi illos secūdum ea. immo ipse deus in eis tūc imponit illa: & obligat ad ea. Non autem tradidit illis Christus potestatem cōdēdi ac decernēdi noua præcepta: & obligādi homines tam arcto uinculo ad illa seruanda, quoniam non tunc deus, sed homines ea statuunt: & ut homines constringunt ad illa exequēda, non dominus in eis humana stauentibus. Ergo quatenus supremi ecclesiæ rectores diuina præcepta imperant subditis: obligant eos, immo dominus in eis & per eos. Quatenus uero eis humana iniungunt præcepta ac imponunt: monent eos tantum aut consulunt, uel etiam adigunt illos per comminationem alicuius pœnæ temporalis & corporalis, non autem alias. Non igitur possunt ipsi ecclesiæ præsides, suos subditos constringere ad ea quæ humana sunt præcepta seruāda: sub interminatione incurrēdi peccatum mortale, aut æternæ dānationis inferēdæ. ¶ Responso. Cū ecclesiastica instituta à patribus orthodoxis sancita (quæ noua & humana præcepta uocant aduersarij: sed falso) pertinēat ad diuinorū præceptorū determinationē & declarationē, Christianæ itidē religionis dignitatē, ecclesiæq; sanctæ directionē, & deniq; totius populi Christiani salutē (ut in primæ & secundæ obiectionis dissolutione: clarius est ostēsum) nõ homines solū obligāt ad ea: sed deus etiā in eis & per eos, obligat subditos, qui p̄cipuus est author illoꝝ præceptorū cōdēdorum & moderatorib; primarijs ecclesiæ: etiā potestātē commisit talia constituendi præcepta. immo illis tanq̄ organis utitur, ad talem suam uoluntatem alijs insinuādā. Quocirca nõ debēt huiusmodi ecclesiæ catholicæ statuta, noua haberi aut dici: sed quodā modo & potius antiqua, ratione diuinorū præceptorū: quæ explicant, & diuturni temporis à prima ipso.

VI.

VII.

LIBER PRIMVS

ma ipforū cōstitutione. Neq; penitus humana, censenda sunt aut nominanda id genus praecepta: quod nō solo humano ingenio aut solertia nituntur, nec à sola rectæ rationis luce uigorem suū accipiunt. Sed in altiore constituta gradu: ex diuinæ paginæ fonte deductitia sunt, suamq; primā sortiūtur originē. Proinde cū diuinis praeceptis propemodū cōspirant: magnāq; ad illa habent affinitatē. Sin uero praecepta illa ab hominibus cōstituta ecclesiasticarūq; magistris, nihil facerent ad cōmodiorem preceptorū dei executionē aut faciliore euangelij obseruationē, sed essent ad morū honestatē Christianorumq; salutē minus pertinentia, parūq; aut nihil conducentia: ad illa solū obligarent homines ut homines, non de^o in eis, neq; de^o iussit talia institui. Neq; possent p̄positi ecclesiarum ad talia agenda constringere subditos eo uinculo, quod illorū transgressio efficeret quēpiā peccato criminali obnoxium: sed solum sub cōminatione alicuius poenæ temporalis aut corporalis. Verum nulla fere talia inueniuntur praecepta: aut ex traditione apostolorum, aut ex sacrosanctis synodis, aut consuetudine antiq̄ ecclesiæ, introducta. ut constat, singula huiusmodi percurrēti. Ad mittendū est nihilominus, quod non possunt ipsi ecclesiarum p̄fules quæcunq; sua statuta sine delectu & discrimine constituere sub illa distinctione: quod transgredientes ea, protinus incurrāt æternæ mortis damnationē. sed aliqua, & aliqua non: secundū materiæ subiectæ qualitātē & cōditionem.

¶ Ecclesiæ antistites ac rectores: transgressoribus ecclesiasticarum legum recte interminari mortalis culpæ & damnationis æternæ reatum. Cap. XVI.

Sapient. 11.
1. Regū. 2.
Psal. 83.

1. Regum. 2.

SOptima aduersariorū obiectio. Solus dominus deus habet uitæ & mortis imperiū: solus uiuificat & mortificat, glorificat & cōdemnat. solus item gratiam dat & gloriam, aufertq; & subtrahit collatā homini gratiam: cū quis peccat, solus deniq; deducit ad inferos & reducit. Nō igitur ecclesia cōciliumq; generale aut summoꝝ p̄sulum quiscunq; habet potestātē obligādi homines ad quippiā agendum tam rigida astrictione: quod transgredientes id, incurrāt mortiferum crimen aut æternam mortē. Alioqui uēdicarēt sibi huiusmodi legum cōditores; quod solius dei est propriū. Id ipsum autē: magna

magnæ esset arrogantia atq; insolentia. ¶ Responſio. Tribuendū II
 est hanc obiectantibus rationē: quicquid in ea assumptū est, infici-
 andum uero & abnegandū: quod cōcluditur. Quoniā sacrosanctę
 synodi & supremi ecclesiarum pastores, eā definiētes pœnā trās-
 gressoribus suis: statutoꝝ: neq; gratiā eis auferunt neq; gloriā. sed
 soli illi subditi tanto se afficiūt incōmodo: qui sponte sua præuari-
 cantur ecclesiastica præcepta, quæ deberent seruare. Neq; etiā illi
 legum ecclesiasticarū latores: aut mortificant aliquē aut condēnāt,
 aut deducunt ad inferos. quoniam elaborāt pro uiribus & adhibēt
 operam: ut eos à morte, à damnatione, ab inferis eripiant, illa cōsti-
 tuentes decreta, per quæ ab omnibus hęc malis liberentur, si ue-
 lint. Soli autē illi, qui suis indulgentes animo & euntes post suas cō-
 cupiscētias: p̄uersitate sua uiolant huiusmodi sancta ecclesiæ man-
 data, quæ deberent studiose implere, sicut & possent si uellent: ipsi
 sibi sunt authores mortalis culpæ & damnationis perpetuæ. Non
 enim eo ipso q̄ ecclesiastici præsules & synodaliū consensuum pa-
 tres definiūt huiusmodi pœnā transgressoribus irrogandā, ut pote
 q̄ letiferi criminis contrahēt labem & æternæ mortis reatū: censen-
 di sunt eos aut in letale crimē detrudere, aut in lacū dānatiōis æter-
 næ demergere. Quandoquidē hæc tam grauis pœnæ determina-
 tio & denunciatio: non fit ut quis eam incurrat, neq; quēpiam adi-
 git ad eam subeundam. sed potissimū ea fit: ut grauitate tantæ pœ-
 næ absterreantur homines à transgressione præceptoꝝ ecclesiæ.
 Alioqui & beatus Paul⁹ insimulandus esset insolentia, q̄ denūcia-
 uerit in suis epistolis non semel: furibus, rapacibus, fornicatoribus,
 immundis, maledicis, & id genus peccatoribus: ipsos regnū dei nō
 possessuros. Sed quis in tantam erumpere auderet blasphemiam? 1. Corin. 6.
 aut asserere: q̄ illis uerbis apostolus mortificaret aliquos aut con- Ephe. 5.
 dēnaret, aut deturbaret ad inferos? Nihilo certe magis id faciunt
 orthodoxi patres: in suis ecclesiasticis cōstitutionibus. ¶ Quod siq; III
 causetur beatum Paulum nō primo illis suis uerbis decernere hu-
 iusmodi pœnam trāsgressoribus diuinæ legis, neq; ex seipso: sed de
 nūciare tātum illam ihs ad quos scribit, longo ante tēpore à deo de-
 terminatam & decretam. In ecclesiasticarum autem cōstitutionū
 latoribus ac ecclesiarum prælatis secus euenire: quod pœnam hi
 designēt, nūquam ante illis legibus assignatam. protinus illi satisfi-
 i faciendū

LIBER PRIMVS

faciendum est, etiam patres ipsos ecclesiasticos non ex seipsis nec suo sensu huiusmodi poenam suis sanctionibus apponere: sed deo autore ac suggerente. cuius magisterio, sicut regulas & leges ecclesiasticas condiderunt: ita eiusdem autoritate monituq; tales definierunt poenas illarum legum transgressoribus. Vt non solum ipsa statuta, sed & transgressionis eorum poena; etiam ex deo sint. & totum in illis ordinationibus sit opus dei tanquam praecipui auctoris. Adde quod diuina lege multis in locis cautum est: inobedientiam in deum inferre mortiferam animae noxam, aeternaeq; mortis reum hominem reddere. Ex qua declaratione diuinitus facta & generatim, deducitur recte consequio & haec ueritas: transgressionem mandatorum ecclesiae ingerere labem animae letiferam, & addicere hominem perpetuae damnationi. quod huiusmodi transgressio, sit inobedientia in matrem ecclesiam & patres eius rectores: & demum inobedientia in deum. Constat igitur, huiusmodi designationem poenae in ecclesiasticis legibus factam: pendere etiam ex diuina lege. & ex determinatione poenae per hanc explicata.

Gene. 3.
1. Regum. 2.

III. ¶ Octaua obiectio. Iudex & potestate superior non potest nisi illa imperare: quae potest ipse discernere & cognoscere. Quae uero eius fugiunt notionem & scientiam: quo modo a suis subditis recte exiget, aut pro illorum praetermissione poenam deposcet? At qui solus deus, actus internos discernit & intuetur: quibus praecipue gloria uel supplicium aeternum debetur. Actus autem extrinseci: ab illis actibus internis boni uel mali iudicantur. Ergo non potest ecclesia actus intrinsecos agendos alicui imponere: cum illos non cognoscat nec discernat. Quare etiam non potest ipsa discernere praecatoribus suorum praecceptorum: reatum culpae mortalis aut damnationem aeternam, cum huiusmodi poena potissimum dependeat ex malitia actuum interiorum: in quos ecclesiastica potestas nullum habet ius & auctoritatem. ¶ Responso. Admittendum est: quicquid haec assumit ratiocinatio. Cum ea tamen quae secundo loco affertur propositione, & haec est tribuenda: quod non solis actibus internis gloria & supplicium debetur, sed etiam externis, quoniam & hi, a domino praecipi sunt, qui de bonorum sunt genere: mali uero prohibiti, ex decalogo praecceptorum dei. Quales sunt, elemosinarum erogationes, ieiunia, orationes, & earum actionum bonarum in exteriora prodeuntium oppositae transgressiones, sicut & praecationes.

nes mādatorum dei, siue affirmatiōe siue negatiōe expressorum: quæ haud dubie pœnam deposcūt. Vnde & uicesimū quintum Mat. 23 Matthæi caput (ut interim alios scripturæ locos pene innumeros sub ticeam^o) manifeste prodit: ijs qui misericordiæ opera proximis impēderint, designādum immortale præmium. illis uero qui ea ne glexerint: perenne supplicium. Porro ecclesia ipsa et præcipui eius pastores, sicut interiores hominū actus in suo foro exteriori nō discernūt: ita nec suis legibus aut regulis ad eos primū & præsertim astringūt, neq; etiam de illis agēdis præcipue sanctiōes statuūt. Nihilosecū ex opposito, sicut exteriores hominū opatiōes haud magno negotio discernūt: ita de illis exercēdis leges recte statuunt, & legū illarum transgressoribus haud iniuste pœnas definiūt. Nēpe transgressiones illæ. non nisi ex prauis actionibus internis prodire possunt: perinde atq; noxi^o fructus semper ex mala progignit arbore. & exinde cōuincuntur huiusmodi operationes externæ eē improbæ: quā recte positæ legibus sunt aduersæ, atq; pinde dignæ pœnis illis: quæ per legum positiones sunt definitæ. ¶ Nona obiectio. In sacris eloquijs sunt multa consilia, monita, exhortationes & comminationes: quibus nequaquā intendit nos deus astringere per mortis æternæ interminationem. Quinimmo & in diuinis præceptis, benigna interpretatio locum habet: neq; qualibet eorum prætergressio, cenferi debet letale crimē. Aliud enim peccatū est (ut egregie sentit præclarus uir, Ioānes Gerson) pleno ac deliberato cōsensu in legem diuinam impingere, aliud uero: ex surreptiōe & imperfecto consensu, pedem in illam offendere. Ergo & ecclesia ipsa in suis synodis ac determinationibus cōciliorum atq; statutis: aliqua debet pponere ut cōsilia & monita, & nō passim omnia ut præcepta, sub comminatione incurrēdi mortale peccatū. Similiter & ipsa ecclesia ut mater pietissima in filios suos: in suis præceptis uti debet benigna interpretatiōe & moderata. neq; omnes de linquētes in illa, decernere obnoxios esse mortali culpæ: sed habere rationem fragilitatis humanæ, plerūq; ex infirmitate aut ignorantia peccantis. ¶ Responso. Admittēdū est, quicquid in hac ratiocinatiōe & assumitur & cōcluditur: quoniam nihil in ea dictum deuiat à uero, neq; ijs quæ ante sunt allata repugnat. Nempe etiā ecclesia, multa proponit agenda ut consilia & exhortationes: quo

VI.

Ioannes
Gerson

VII

LIBER PRIMVS

rum omissionibus nullam decernit pœnã. quemadmodũ libera ieiunia, & ex deuotione arbitraria uolentiũ ea obseruare in aliquorum festorum solennium uigilijs: & liberam sanctæ eucharistiæ susceptionem in celebrioribus anni solennitatibus. quam qui prætermittit: non incurrit idcirco peccati labem. Neq; intēdit ecclesia sancta obligare filios suos ad aliquid sub interminatione incurrēdi criminale peccatũ aut mortis æternæ reatum: nisi in eis præceptis in quibus illam exprimit pœnã ac aperte annectit, aut saltē in quibus uerbum præcipiēdi aut tantundē ualens explicat. Vt itē ipsa mater nostra clementissima in suis præceptis eadem benigna moderatione: quam dicit uenerabilis cancellarius Parisiēsis esse obseruandam in diuinis mandatis. Non enim intelligit ipsa obstrictos esse ad pœnã designatã, suorũ præceptorũ transgressores: nisi eos qui pleno atq; electione prodeunt consensu atq; ex certa malitia, ea præuati-cantur: aut ex ignorantia crassa siue affectata, aut ex uehementi cupiditate, cui (ut debet) animus nõ resistit, aut alio quouis modo: quo etiã in diuinis præceptis uiolandis est transgressio mortalē culpã ingerens animæ & ad æternæ dānationis detrudens barathrum.

¶ Concilia generalia, ab errore noxiõ profus esse aliena eademq; recte in suis canonibus pœnam transgressõ-ribus inducere. Cap. XVII.

I.

Ecima obiectio. Concilia generalia ecclesiæ saltē aliqua, multis sunt suspecta: atq; in dubiũ trahunt an in spiritu sancto fuerint legitime cõgregata, q̃a quæ dā (ut nonnulli cõtendunt) errauerunt in suis statutis ac sanctionibus. Insuper dubiũ etiam est an spiritus sanctus illis concilioꝝ institutis intendat homines tam districte obligare: ut ea præuaricantes æternã incurrant mortem. quod non est credendum: nisi euidenter & manifeste illud suũ beneplacitum demonstret. Quod si non reuelet spiritus sanctus illã esse suã intentionē ac uoluntatē: id argumentũ est non inualidũ, q̃ non proponit obligare per illa decreta homines ad æternę dānationis pœnam ob transgressiõnē: sed duntaxat ad aliquã pœnã temporale. Inualida sunt igit̃ concilioꝝ statuta: quantũ ad uim illam obligatoriã. ¶ Responso. Bene affectis in deũ & sanctã ecclesiam nequaquã suspecta sunt ipsa concilia uniuersalia. sed ijs tantum: qui schismata suscitare student,

student, & dirā dissectionē populo Christiano inducere p̄ h̄ereses. Enimuero qm̄ perspiciunt illis improbis suis conatibus & prauis dogmatib⁹ obstare concilioꝝ definitiones ac decreta: moluntur totis uiribus ea eneruare, ut maiore licētia & fidentiore audacia hoc adempto obstaculo grassentur in populum dei. Neq; unq̄ generalia concilia in spiritu sancto legitime congregata, aberrasse à uia ueritatis deprehenduntur: potissimum in ijs definiendis quæ ad orthodoxam fidē rectosq; mores attinent. quamnis oppositam astruat sententiā Lutherus & affectatores eius: quibus ea in re non est habenda fides. Quomodo enim ex immensa luce consurgent horrēdæ tenebræ: aut ex feruentissimo calore frigus asperū, aut ex suauiissimo fonte profluet unda amarulenta? Sic sane à spiritu sancto (qui spiri-
Ioan. 16.
 rus est ueritatis) sacrosanctarū synodorū præside: neq; falsitas aliqua neq; improbus error proficisci p̄t. At uero spiritus sanctus ipsis generalibus concilijs (ut dictū nunc est) præsidens, suū manifeste declarat propositū: q̄ uelit præcepta in illis constituta obligare subditos eo rigore, ut transgredientes ea rei sint mortiferi criminis & mortis illud cōsequētis: quando inducit ipsos patres ecclesiasticos assistentes cōcilijs, ad exprimendā talē obligationē, decernendāq; transgressoribus huiusmodi poenā. Illa siquē poenæ expressio, sicut & præceptorum synodaliū constitutio: est à spiritu sancto, totius cōcilijs directore. Neq; expetenda est alia diuini spiritus reuelatio: qua certiores fiant homines bonæ uoluntatis eius, super qualitate & conditione poenæ imponendæ. ¶ Cæterū id unū lubens tribuerim Luthero & astipulatoribus eius: cōcilia quidē h̄reticoꝝ iussu atq; assensu cōuocata, aberrasse à recta fidei linea & æqtatis amissi, de quibus tñ in præsentis obiectionis dilutione non sumus prolocuti: nec de illis, p̄cedens noster agit sermo. Quale fuit cōciliū illud apud Mediolanū, iussu Cōstantij impatoris Arriani celebratū: ad Athanasii catholice fidei propugnatoris acerrimi, cōdēnationē procurandā. In q̄ episcopi catholici: Dionysius, Eusebius, Paulinus, Hilarius, & alij nonnulli, quia noluerunt subscribere damnationi Athanasii: in exilium sunt pulsī. ut narrat historia ecclesiastica libri decimi, capite uicesimo. Quale etiā fuit cōciliū Ariminense: paulo post ab episcopo
Cōcilium Mediolanense.
Ariminense.
 Arrianæ factionis cōgregatū. In quo orientales præfules sua caliditate & astu, occiduarū plagē sacerdotes circūuenerūt; astutoq; ua-

LIBER PRIMVS

framento ad sustollendam cōfessionē fidei de cōsubstantialitate filiī dei cum patre, in Niceno cōcilio prius approbatam, eos induxerūt. quemadmodū diffuse refert historia ecclesiastica libri decimi capite uicesimo primo. Proinde eādem hæreticorū cōspirationē merito dānat Gelasius papa: decima quinta distinctione capite sancta Romana. his uerbis. In primis Ariminēsem synodū, à Cōstantio Cæsare Cōstantini filio cōgregatā mediāte Tauto p̄fecto: ex tūc & in æternum cōfitemur esse damnatā. Eiusmodi quoq; fuit cōciliū deinceps apud Antiochiā Syriæ celebratū; sub præsentia Cōstantij principis, in Arrianos maxime p̄p̄si, & in cōfessu nonagita episcoporū ubi Athanasius pro fidei sincæritate pugil fortissimus: sede sua episcopali (quam in Alexandrina tenuit ecclesia) eiectus est, exilioq; damnatus: ut deinde facilius Niceni cōciliij robur & authoritas sustolleretur, præualeretq; mēdaciū ueritati. sicut historia Tripartita: libri quarti capite nono latius commemorat. Demum cōsimilis itidem formæ fuit & conciliū, postea apud Seleuciam Isauriæ coadunatum: centum & sexaginta episcoporum. In quo Nicenæ synodi fides de consubstantialitate filiij cum deo patre, pessundata est: & per oppositum hæreticorū decretū cōculcata. ut historię Tripartitæ liber quintus: tricesimo quarto cap. apertius enarrat. Sed tandem uicit ueritas, qm̄ insurrexerunt in eā testes iniqui: & mēta est iniquitas sibi. At uero cōcilia, catholicorū patrū iussu cōsensuq; coacta: neutiq; in fide oberrasse deprehēduntur. qualia in primis fere celeberrima illa octo cōcilia uniuersalis ecclesiæ: de quibus sermo textū profusior in uolumine decretorū, distinctione decima quinta & decima sexta: potissimū cap. sancta octo. Et post illa, longo interiecto tēpore (ut interea multa alia taceamus cōcilia: cū summa ecclesię totius authoritate & cōsensione cōgregata) nominatissimū illud cōciliū Lateranēse: sub Innocētio tertio, summo pōtifice. Deinde Lugdunēse: sub Gregorio decimo. Postea Viēnense: sub Clemēte quinto. & demū Cōstantiēse sub Ioāne uicesimo tertio & Martino quinto. quod plane nationū oīm Christiani orbis cōcursu patet & assensu: approbatissimū fuit & celebratissimum, In quo uicifiana hæresis & Hussitana (quēadmodū supra etiā est dictū) publica cēsura ē cōdēnata. Vñ & Lutherana ista colluuiēs tāq; genimē uiperarū prodijt: haud dubie cōsimili iudicio & anathemate digna.

¶ Quod

Gelasius.

Antiochenū.

Cōciliū apud Seleuciam.

Psal. 25.

Conciliū Lateranense
Lugdunense
Viennense
Cōstantiense

¶ Quod si quis obiecit, unius concilii decreta per alterius subsequen-
 tis synodi sanctiones oppositas plerumque improbari, inualidasque red-
 di: & proinde in ipsis plerumque conciliis etiam generalibus, hallucina-
 tiones fieri: audiatur Innocentium tertium, in concilio generali
 memorabile id decretum de prominentem: quod in quarto libro e-
 pistolarum decretalium, titulo de consanguinitate & affinitate, ca.
 non debet. ita cõtextitur. Nõ debet reprehensibile iudicari: si secun-
 dum uarietatem temporum, statuta quandoque uarietur humana.
 præsertim cum urgens necessitas aut euidentis utilitas: id exposcit.
 quoniã ipse deus ex ijs quæ in ueteri testamento statuerat: nõ nulla
 mutauit in nouo. hæc ibi. Itaque quod in uno concilio prius constitutum
 fuerat: postea ob emergentes nouas causas & omnino aliã rebus con-
 ditione, rationabiliter abrogatur aut cõmutatur in melius. ¶ Vn-
 decima obiectio. Quãuis concilio generali ob assistentiã spiritus san-
 cti ea cõcederetur autoritas: definiendi poenã suorum canonum trans-
 gressoribus, mortiferi criminis noxã & æternæ dånationis reatum,
 in aliquibus statutis totum uniuersalis ecclesiæ statum cõcernentibus:
 ea tamen potestas nunquã particulari alicui pastori ecclesiastico
 ut episcopo, uideatur indulgenda. Tũ quia tunc unusquisque pontifex
 pro suo nutu & arbitrio in sua diocesi præcepta instituet, transgres-
 sores ad mortale peccatum & inferos obligat: & quos uolet, demer-
 get in lacum infernum. Et ita salus hominis reposita erit in arbitrio e-
 piscopi: ut eum dånent in mortem æternam, si libitum illi fuerit. Tũ etiã
 quia potest ipse præpositus ecclesiæ & pastor interdum minus esse prudens
 & circumspectus: qui pro sua libidine talia statuta, definienda transgres-
 sores eorum esse peccati mortalis reos, temere cõdet, & sine ulla matu-
 ra discretiõne. unde grauius accidit incommoda: multorumque pedibus ini-
 cief laqueus peditiõis. Tũ denique quia dominus deus pastores ordinauit
 & rectores, ut dominicum gregem pascant & enutriant: nõ autem, ut dis-
 pant & occidant. At per talia statuta cum tanta seueritate obligato-
 ria potestates ipsi mortificarent animas subditorum, quas deberent uiuifi-
 care. ¶ Responso. Nõ modo conciliis generalibus, sed & pastoribus
 autoritate maioribus: ut summo pontifici, patriarchis, archiepiscopis et
 episcopis, illa potestas instituendi præcepta (quorum transgressio defini-
 tur esse peccatum mortale: ac dånatione perpetuã inferre) est colla-
 ta. qua tamen uti debet dütaxat ad ædificationem ecclesiæ et subditorum:
 et nõ

III.

Innocentius
tertius.

V.

VI.

LIBER PRIMVS

& nō ad eorum destructionē & subuersionē, eandēq; exercere debent cum circūspēctione ac maturitate: occurrēte scilicet rationabili causa, & materia legitima ac debita. Idcirco huiusmodi pręcepta sancire debēt pręcipui ecclesię rectores, nō quidem passim in quibusuis rebus leuib⁹ & parui momēti; sed arduis ac grauibus & magni pōderis, ad quas constituēdas: aut urgēs impellit necessitas, aut ingēs utilitas, aut magna reipublicę ecclesiasticę honestas. ubi etiam qualitas materię id efflagitat: & pręsens reę cōditio. quod ipsa prudētia pastorum, maturo innixa cōsilio: exacte discernere debet & expendere. Id ubi fecerint moderatores ecclesiastici: nō erit posita salus & damnatio subditorum in uoluntate, pręlatorū, sed cuiusq; eorū anima manebit in manibus suis. Nempe pastores ipsi per talia statuta & pœnę determinationē in trāsgressores, nō impellūt subditos ad illorū statutorū pręuaricationem: ad quā sequitur culpa mortalis & dānatio æterna. sed quātū ex se possunt, inducunt subiectos sibi ad obseruationē illorum: ad quā sequitur iporum salus & uita. Subditi autem, sua ppria malitia & pueritate pręuaricantur illa pcepta: & ita spōte sua incurrūt pœnam trāsgressorib⁹ definitā, atq; à seipis. Quare ipsi soli seipos pcepitant in dānationē & propria sua uoluntate: nō culpa pastorum. illiusq; mortalis culpę reatum & mortis æternę pœnā quā incurrunt: sibi ipsis solis debēt imputare, non suis pastoribus. Quod si pręcipu⁹ ecclesię rector inconsulte ac temere huiusmodi pręcepta multiplicet, quod minus sit prudens & maturus in rebus illis agendis: inconsulta illius temeritas superiore autoritate est coercenda, & ne effrenis insolescat: frenanda. Siquidem eius subditi si uiderent eū nullam posse ratione abduci à sua sentētia: nullis deneganda uia iuris legitime uti possent, prouocatione scilicet ad sublimioris gradus ecclesiasticū pręsidē, qui nimiam illorū pręceptorū multiplicationē succidat. ¶ Demū ipsi pastores ecclesiastici non disperdunt nec occidūt subditos quātum ad animam: per huiusmodi pręceptorū rationabilem constitutionē, sed ipsimet subditi pręuaricantes ea: seipos perdūt & damnāt. Quemadmodū si peritus medicinę legem constituat ægroto quod talibus debeat uesci cibis, & ab alijs cōtrarię qualitatis alimētis abstinere: alioqui incurreret mortem corporis. si deinde ægrotus acceptis huiusmodi pręceptis à medico, sequens suam

suam concupiscentiã non utatur ijs cibarijs quibus eũ uti præcepit medicus: sed contra ijs uescatur, à quibus peritus ille medicæ artis illũ iussit abstinere, eamq; ob causam expiret animã ac moriatur: quis illius mortẽ recte imputauerit medico, eo quod denũciauerit illi q̄ salutaria ei foret edulia, & q̄ mortifera? Certe solus ægrotus in causa est sui interitus: qui recta medicãtis præcepta nõ seruauit.

¶ Duodecima obiectio. Si subditi pastores suos cõtemnũt diuina præcepta imperãtes: haud dubie deũ in illis cõtemnũt. Si autẽ transgrediãtur statuta suorũ pastorũ & quæ ab ipsis primũ sunt ordinata: nõ censentur in illis deum cõtemnere, quoniam illa nõ sunt diuina præcepta sed tantũ humana. Ergo in horum præceptorũ transgressione nõ est reatus culpæ mortalis: nec periculũ subeundæ damnationis æternæ.

¶ Responsio. In utrorũq; præceptorũ transgressione profecto cõtemnitur deus: quia præcepit ipsos ecclesiæ rectores audiri debere à subditis, nõ modo in diuinorũ mãdatorũ iussione: sed & humanorum atq; ab hominibus positorum, quæ rationalia sunt & ad honoratiõẽ dei cultum morumq; honestatem pertinẽtia, cum dixit de præpositis ecclesiæ ad subditos apud Mattheum. Omnia quæcũq; dixerint uobis: seruate & facite. Qui enim omnia dixit, & quæcũq; nihil excepit. Siquidẽ talia præcepta ab ecclesiæ primoribus ædita: nõ sunt mere & simpliciter humana, sed nec omnino diuina, ut ante quoq; est dictum: sed partim humana & partim diuina. Humana quidẽ: qd ab hominibus in propatulo primũ lata sunt & promulgata, non recepta à deo exteriorẽ ad id faciendũ iussione & peculiari præceptione. Diuina uero: ppter interiorẽ & primũ authorem deum, mouentẽ corda ipsorum patrum ecclesiasticorum ad ea constituenda præcepta. De quibus etiam uerũ putari debet id uerbũ Christi ad apostolos: potissimum cũ ipsi sanctas ædunt traditiones, ad dei honorẽ ac animarũ salutẽ spectãtes. Non uos estis qui loquimini: sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Possent & eadem rite cõstituta præcepta à pastoribus ecclesiasticis & rectoribus dominici gregis: appellari diuina quodã modo: ppter materiã circa quã uerlant, p̄tinẽtẽ ad dei honoratiõẽ, ecclesiasticãq; rei dignitatẽ & decus. nec nõ ppter deductionẽ eorũ recto quodã cõsequio: ex ijs q̄ in sacris literis exprimũtur. Nẽpe adminiculo etiã aliorũ q̄ subsumi queãt extra diuinæ

VIII

IX

Mat. 23.

Mat. 10.

LIBER PRIMVS

paginae ambitu, & adijci ratiocinationi cōtexēdæ: huiusmodi statu
ta ex sacroz eloquioꝝ fonte apta quadā manu ductiōe hauriūtur:
ppter qd huiusmodi moderatoꝝ ecclesiæ pcepta: habēt quadā re
ductionē & habitudinē ad diuina mādata. Quocirca exponentes
hāc ppositionē euāgelicā. Qui uos audit me audit. & qui uos sper
nit me spernit. & hāc. omnia q̄cūq; dixerint uobis: seruate & faci
te. atq; cōsimiles, solū de pastoribꝝ ecclesiasticis diuina pcepta ipāti
bꝝ pperā interpretāf sacra scripturā, eāq; ad suū cōtorquēt sēsum p
arbitrio ac nutu suo. ut uideat pagina ipā diuina fauere assertiōi suę
quā tutāf & sustinēt: cū tñ ab ea sit lōge aliēa, diuersa et discrepās.

¶ Non omnes humanas traditiones sine discrimine, à deo
reprobant: sed eas duntaxat, quæ diuinis præceptis sunt cō
trariæ, & animarum saluti officiant. Cap. XVIII.

I

Ecimatertia obiectio. Per Esaiā cōquerit dñs de ijs
q traditiones hūanas diuino cultui immiscēt, his uet
bis: quæ apud Mattheū à Christo cōtra pharisæos
adducūtur. Sine causa colunt me: docētes doctrinas
& mādata hominū. Et in alio loco apud eundē euā
gelistarū dominus scribas & Phariseos acriter reprehēdit: atq; sub

Mat. 19.
Esaię 29.

Mat. 23.

Lucę 10.

Gala. 1

eoꝝ typo quosuis ecclesiasticos rectores, moꝝ qualitate illis pfirmi
les, dicens. Alligāt onera grauiā & importabilia, & imponūt in hu
meros hominū: digito autē suo nolūt ea mouere. Rursus Christꝝ
in euāgelio insinuat unicū dei uerbū eē necessariū ad salutem: nō
multitudinē hūanaz traditionū, cū dicit. Porrd unū ē necessariū.

Deniq; diuinꝝ Paulus abijciēdas eē in religionis obseruatione re
gulas hūanas edocet: cū ita scribit ad Galatas. Sed licet nos aut an
gelus de cælo euangelizet uobis pter quā quod euangelizauimus
uobis: anathema sit, sicut prædiximus. Et nūc iterū dico, si quis uo
bis euangelizauerit pter id quod accepistis: anathema sit. Non ha
bēt igitur humanæ sanctiones in ecclesiasticis rebus uim legis: sed

II. explodēdæ potius sunt & reiiciendæ. ¶ Respōsio. Horū quatuor
locoꝝ ex scriptura citatoꝝ primꝝ, sane intelligit de doctrinis & mā
datis hominū: diuino pcepto aduersantibus ac recte rationi. q̄le e
rat id Phariseorum placitum: quod fatius sit munus aliquod deo
offerre in templo, quā parentū necessitati subuenire. Propter
quod, grauiter increpat dominus pharisæos: id eis obiectans. Qua
re &

re & uos transgredimini mandatum dei: propter traditionem ue-
 stram? Et rursum ibidem. Irritum fecistis mādatum dei: ppter tradi-
 tionem uestrā. In alio quoq; Matthæi loco eosdē dominus seuerē
 ob huiusmodi decreta diuinis cōtraria legibus insectatur. A posto-
 licæ autem tradiōes, sacrorūq; cōciliorum canones & cōstitutio-
 nes ecclesiasticæ, ad directiōē fidelium diuturno usu receptæ, nō
 aduersantur pceptis dei & euāgelicis legibus: sed maxime illis cō-
 sentiūt, & ad ea facilius exequēda magnum afferūt p̄sidium. Quo
 circa uerbum illud p̄pheticum: nequaquam de huiusmodi sancti
 onibus euāgelio sup̄additis afflatu spiritus sancti, est intelligēdum.
 ¶ Porro in secūda propositiōe ex euāgelio obiecta rephēditur im-
 moderata traditionum humanarū grauitas, ac intolerabilis sarci-
 na: quæ citra discretiōem imponitur humeris hominum, cū debe-
 ant illæ recta mediocritate esse determinatæ: neq; uires humanas
 nimio premere pondere. Sugillatur etiam onerosa illa legum hu-
 manarum impositio in subiectos: quādo qui eas cōstituerūt, obser-
 uare easdem detrectant, cum deberent illi suo exemplo alios ad le-
 ges illas integre custodiendas inducere. In sanctionibus autem ec-
 clesiasticis debita moderatione definitis: neque immani onere ea-
 rum degrauantur subiecti, neque ipsarum iugum recusant recto-
 res qui illas constituerunt. ¶ Tertius uero locus scripturæ ex euā-
 gelio in præsentia adductus, scilicet id uerbum Christi ad Mar-
 tham, porro unum est necessarium: nequaquam apte suffraga-
 tur aduersariorum proposito. Non enim unum, ibi sumitur secun-
 dum probatos loci illius expositores: pro uerbo dei aut sermone in
 euangelio contento, ut uolunt qui hæc nobis obiectant. sed pro
 unitate mentis in deum collectæ, per internam contemplationem
 atque quietem. Quæ quidem unio atque adhesio animi cum deo,
 per intimam tranquillamq; speculationem: est ad salutem conse-
 quēdam maxime necessaria & expediens, reiectis diuiduæ uitæ &
 in plurima distractæ nō sine ingenti turbatione, curis. Et hæc uni-
 us acceptio atque significatio in prædictis domini uerbis: maxime
 illi loco euangelico est consentanea, quemadmodum præcedētia
 pariter & sequētia eiusdem narrationis uerba; liquido prodūt. Sed
 ne sine authore loqui uideamur: audiatur uenerabilis pater Beda,
 ita in suis super Lucam commentarijs hoc Christi dictum, porro

Mat. 19

Mat. 23.

III

III

Beda.

LIBER PRIMVS

ro unum est necessariū: exponēs, Beatus (inquit) David, solū hoc (pa-
catis scilicet uitioꝝ tumultibus: optata iā in Christo mentis quiete
perfrui, quod proxime in ea sua expositione præmiserat) necessa-

Psalmo 72.

Psalmo 26.

Mihi autē adherere deo bonū est: ponere in domino deo sp̄e meā.
Et alibi: idē ait. V nam petij à domino, hanc requirā: ut inhabitē in
domo domini omnibus diebus uitæ meæ. Vt uideā uoluntatē do-
mini: et uisitem templum sanctum eius. Vna ergo et sola est theo-
ria, id est contemplatio dei: cui merito omnia iustificationum meri-
ta, uniuersa uirtutum studia postponuntur, hæc ille. Sed et Nico-

*Nicolaus Li-
ranus.*

laus Liranus nō obscuri nominis interpres, et in explanādis sacris
litteris exactissimæ diligentia: sic eundem locum elucidat. Por-
rò unum est necessariū, scilicet ipse deus: qui unus est, et præ omni-
bus quærēdus, Vel unum, id est unitas mentis ad deum. Et istud
respicit uitam contemplatiuā: per quā mens adhæret deo, qui est
simpliciter unus, secundum quod dicit apostolus, primæ epistolæ

1. Corin. 6.

ad Corinthios sexto capite. Qui adhæret deo: unus spiritus est. Si
cut ecōuerso per uitā actiuā intēdendo creaturis quæ multæ sunt:
anima diuiditur. Sic ille. Vtraq; autē hæc expositionū à Lirano iā

Augustinus.

assignatæ: etiā respondet sententiæ beati Augustini, & intelligen-
tiæ eorundē uerboꝝ domini: quam tradit præclarus ille doctor in
homelia, euangelij illius explanatoria. Ex quo, liquido cōstat: ad-
uersarios ipsos perperam applicare illum scripturæ locū ad dei uer-
bū, siue eloquiū sacrum in euangelio expressum, eosdemq; inique
contendere, id solum (abiectis atque neglectis reliquis omnibus)
esse ad salutem necessariū, cum huiusmodi eorū sensus: manifeste
deprehendatur illi loco euangelico minime congruere. ¶ Væ id
unū illis ultrò & gratis admittamus: quod prædictū domini uerbū,
porrò unū est necessariū: insinuet (ut uolunt) eloquiū euangelicū
esse necessariū ad salutē, non tamen cum excludendi particula id
enunciatur, quæ significet id solum esse necessarium. Quare cū di-
cti illius euāgelici ueritate cohæret & id: alia nōnulla præter id unū
& cū illo uno, esse necessaria, utpote decreta apostolica, sanctarū sy-
nodorū canones: & ecclesiasticas traditiones diuturno usu roborā-
tas. Non em̄ quicquid necessariū est: cōprobatum esse et sufficiens,
sed interdū etiā indiget alterius necessarij adminiculo: ut integrū
opus

opus conficiat. Necessariū siquidem est corpus, ad hominis compositionem: sed et anima rationali op^o est, ut integer homo coalescat. Sic & necessaria statuæ materia: formæ per artem inducendæ adiectionem exposcit. ¶ Consimiliter itidem intelligendū est et illud beati Petri uerbum: in priore sua epistola canonica positū. Si quis loquitur: quasi sermones dei. quod et Lutherani solent assumere in suæ assertionis confirmationem. Significat enim hisce uerbis Petrus: primo loco et præcipuæ, dei uerbū in sermonibus nostris esse proponendū. ut inter annūcianda populo: obtineat illud primatū et supremū gradū. Non tamen astruit in prædicta sententia Petrus: solū dei uerbū esse de promendum in conspectu populi Christiani, ceterūq; publico id duntaxat edisserendum: quod in euangelio cōscriptū cōperitur. cum ibidem & leges ecclesiasticæ ultra euāgelii cōstitutæ: etiā recte denunciētur obseruandæ. Væ: id Lutheranis familiare est ac germanū in primis, quæ sine exclusione dicta sunt: per adiectā excludendi notā cōstringere ac coarctare ad aliqua, ceteris exclusis. Sed nonne id ipsum est scripturā detorquere ad alienū sensum: ac penitus deprauare? Pōt & illa beati Petri propositio recte exponi in hanc sententiā. Si quis loquitur exhortatoriū sermonē ad populū: ea uerba loquat quasi sermones à deo sibi subministratos ut fonte totius sapiētiae, datoreq; uerbi: nec ea sua scribat ingenio, aut putet ex seipso hausisse. Cui qdē sententiæ, & quæ præcedūt in eo epistolæ cōtextu, & quæ sequuntur eiusdē apostoli uerba aptissime quadrant, hoc mō. Vnusquisq; sicut accepit gratiā: in alterutrū illā administrātes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei. Si quis loquitur: quasi sermones dei. Si quis ministrat: tanq̄ ex uirtute quā subministrat deus. ut in omnibus honorificet deus per Iesum: cui est gloria & imperiū in secula seculorū. Amē. Væ ex hac posteriore datæ propositionis intelligētia: nullā possunt Lutherani arripere ansam stabilitæ suæ positionis, de abolendis cōstitutionibus ecclesiasticis. ¶ Demū in quarto sacrae scripturæ loco, in præsentī obiectiōe adducto, & ex epistola beati Pauli ad Galatas desumpto: particula præter, nō diuersum excludit prologū aut uerbi præconiū, sed cōtrariū & repugnās ijs quæ euāgelizauerat Paulus. Nēpe in sacris literis id frequēs est & protitū: qd excludēdi notæ, aliud, præter, nisi: nō diuersum ab eo qd proponit excludāt, sed aduer

V.

1. Petri 4.

1. Petri 4.

VI.

LIBER PRIMVS

Deutero . 4. sum dūtaxat & pugnās. Vt cū in Deuteronomio dicit dñs ad popu-
 pulū Israēliticū . Non addetis ad uerbū qđ loquor uobis: nec aufere-
 Deutero . 12. tis ab eo. Et paulo post in eodē libro, Quod p̄cipio tibi, hoc tm̄ fa-
 cito: nec addas quicq̄ nec minuas . Illoꝝ q̄ppe uerboꝝ dei nō fuit
 1. Corin. 2. transgressor Moyses: cū latius & diffusius explicuit legē populo, q̄
 à deo acceperat. Sic in prima ad Corinthios epistola scribit beatus
 Paul⁹ . Nō iudicauī me scire aliquid inter uos: nisi Iesum Christū:
 & hunc crucifixū. Cū tm̄ simile sit uero: diuinū apostolum etiā alia
 Christi mysteria q̄ crucē, Corinthiis annunciaſſe: non tm̄ sacramē
 Apoca. 22. to uiuificæ crucis aduersantia . Sic & in Apocalypsi beati Ioannis
 apostoli: circa finē adijcīt hæc cōminatio. Si qs apposuerit ad hæc:
 apponet dñs sup eū plagas, scriptas in libro isto. Vbi non quecūq̄
 adiectio ad scripta in sacra Apocalypsi prohibet: sed cōtrariorum
 tm̄ & repugnantū. Non enim illius interminationis pœnā incur-
 rerunt cōplures uiri sanctitate & doctrina p̄stantes: qui eandem
 Apocalypsin suis cōmentariis ac scriptis p̄clare elucidarūt. At ue-
 ro qui edicit populo Christiano, traditiones apostolorū, canones sa-
 croꝝ cōcilioꝝ & antiquas ecclesiæ regulas esse obseruādas: nihil
 cōtrariū enunciat ijs quæ Paulus quondā euāgelizauit: sed illis o-
 mnibus maxime consonū & quadrās. Non igit̄ is incurrit anathe-
 ma quod denunciauit Paulus futurū inimicis ueritatis.

¶ Christianos oēs obligari ad obseruandas ecclesiæ le-
 ges: etsi eas aliter boni & aliter improbi soleant exe-
 qui diuersōq̄ constituto sine. Cap. XIX.

I.
1. Timo. 1.

Gala. 5.
2. Corin. 3.

Ecima quarta aduersarioꝝ obiectio. Ad Timothe-
 um scribēs ap̄ls ait, Lex iusto nō est posita: sed iniu-
 stis & nō subditis . Cui cōsonat eiusedē dictū hoc ad
 Galatas. Si spiritu ducimini: nō estis sub lege. & illud
 ei⁹ ad Corinthios uerbū. Vbi spiritus domini: tibi li-
 bertas. Igit̄ ecclesiastica cōstitutiōes quæ uim legis habere dicunt̄,
 nō astringūt obligationis uinculo iustos & spirituales, q̄ spiritu dei
 agunt̄ & uiuunt: sed solū prauos aut imperfectos, indigentes ad-
 huc hisce ritib⁹ & obseruatijs tanq̄ adminiculis, quibus prouehāt̄
 ad perfectionē. Quā ubi attigerint, fuerintq̄ cōsummate assecuti:
 amplius non egēt his p̄paratorijs elemētis ac rudimētis. sed ea pro-
 fus abijciunt, libertatēq̄ spiritus sibi uendicant: qua absoluuntur à
 ieiunijs

ieiunijs, abstinentia carniū, & cæteris id genus humanis institu-
tis p̄inde atq; puer in ætate infantili indiget fascijs, crepūdijs, cur-
riculo ad dirigendos gressus: ne imbecillis adhuc pedibus tētans in
ambulationem, concidat. Cum uero maiusculus factus fuerit præ-
tergressusq; infantiam: neq; uinculis illis quibus alligetur neq; cu-
nabulis, amplius illi est opus, neq; duce suorum gressuū: quoniā so-
lidam iam habet bases pedum quibus sine periculo lapsus, gradum
tentet. ¶ Responsio. Hos tres scripturæ sanctæ locos modo desi- 11.
gnatos: Lutherani p̄peram ad suū intorquent sensum, & cōtra a-
postoli sententiā. Sicut & consuetudinariū illis est ac pene quotidiana
num: pro suo arbitrato scripturas diuinas inuertere, & ad alienā de-
flectere intelligentiā. Quod dilucidius euadet: si recta dictarū pro-
positionū apostolicarū assignetur interpretatio. Sane cōpertū est
omnibus: ipsius legis duo potissimū esse opera. utpote dirigere eos
quibus lata est lex ad capeffendā uirtutis uiam: & coërcere proter-
uos ac rebelles in flexione aut saltē cōminatiōe pœnæ, ad legis ob-
seruationē. qui nō amore iustitiæ, sed solo timore perferendi sup-
plici transgressoribus definiti: adiguntur ad honestū, aut deterren-
tur ab improbitate. Porro quantū ad primū legis opus: p̄spiciū est
& iusto positā esse legē, & eos quidei spiritu ducuntur esse sub le-
ge, directrice scilicet & ducatū p̄bente ad componēdos uitæ mo-
res. Sed quantū ad secūdū nō opus est posita iusto lex. & qui diui-
no feruntur spiritu: non sunt sub lege quæ coërceat eos formidine
pœnæ ad legis impletionē. Spontaneæ siquidē & ultroneæ atq; uir-
tutis amore: iusti exequentur legē alacriter. sicut & exequerentur:
si nulla esset pœna transgressoribus eius determinata. Itaq; obstrin-
guntur & boni & mali ad obseruandas ecclesiæ sanctiones publi-
cas, sed boni easdē accōmodāt ad opus amore iustitiæ & honesti.
mali uero, formidine pœnæ coërcentur ab illis uiolandis: sicut & à
p̄petrandis flagitijs. Quod quidē discrimen, in duabus primis pro-
positionibus supra in obiectione adductis: significat Paulus. Sed nō
attendunt aduersarij, eadē prorsus ratione qua hic nituntur: et id
confici posse, iusto non esse positā legē p̄ceptorum dei, eosq; q̄ spi-
ritu ducuntur: non esse sub lege mandatorum dei, et ita probos ac
uirtute spectatos: nequaquā obstringi ad diuina p̄cepta seruanda.
Quod cū penitus sit absurdū neq; ab aliquo admittendum, omni-
nōq;

LIBER PRIMVS

noq; claudicet eor; ratiocinatio, si id ipsum colligere tentet: manifestū est & eandē penitus cespitare, quæ id cōtendit inferre de ecclesiasticis legibus abrogādis. Cōsimile nāq; utrobq; est ratiociniū:

III & differēdi discursus. ¶ De libertate uero assumptum ab aduersarijs tertio loco uerbum Pauli: accipiendū est de libertate à iugo legis antiquæ, et de libertate opposita seruituti peccati. non autē de libertate (ut uocāt) ab obligatione obseruādi traditiōes ecclesiasticas. Nēpe in quib; domini spiritus habitat, qui nō est spiritus seruitutis in timore, sed spiritus adoptionis filiorū dei: n̄ libertatē habēt ab onere legis Mosaicæ, qua libertate Christus nos liberauit: factus sub lege, ut eos qui sub lege erāt redimeret. Habēt itē & libertatem à seruitute peccati: de qua dicit Christus apud Ioānem.

Roma. 8

Gala. 4.

Ioan. 8.

Si filius uos liberauerit: uere liberi eritis, & ueritas liberabit uos. Et qui facit peccatū: seruus est peccati. Haud tamē habēt solutionē obligationis ab obseruatione decretorū ecclesiasticor;: quācunque sint uitæ ac morum cōditionē sortiti, siue imperfecti fuerint & imbecilli adhuc animo: siue iam cōsummati uirtute & pfecti. Obstringunt enim ad traditionū ecclesiasticar; obseruationē: nō modo in uno suæ ætatis decursu, sed quādiu uita ipsis fuerit superstes. Proinde cōferri non debent ipsæ ordinatiōes orthodoxorū patrū, ab ecclesia longo usu pbatæ: fascijs & cunis infantū, atq; huiusmodi sustētaculis tenellæ ætatis in pueris, quæ cū adoleuerint in maius robur: tanq; inutilia reiiciuntur, ut eas cōferūt aduersarij in hac obiectione. Sed cōparari potius debent indumētis quæ circūponūt corpori: & amictui ad protectionē ac ornatū hominē, in omnē ætate necessario. Nulla quippe est ætas humana: quæ integumētis corporis non indigeat, ita nec ullum est uitæ nostræ tempus: quod traditiones canonicas ecclesiæ ut appēdices quāsdā euangelicæ legis nō exposcat.

V

¶ Et plane q; huiusmodi sanctiōes ecclesiasticas, in principio exercitationis ad uirtutē tantū asserūt esse necessarias, postea uero cū uirt; diuturno exercitio acceperit solidū robur, esse abiiciendas: haud procul absistunt ab errore Beguardorū & Beguinarū, damnato in cōcilio Viennēsi sub Clemēte quinto (ut cōstitutionū Clemētinatum liber quintus, titulo de hæreticis, ca. ad nostrum. latius explicat) astruentiū hominē, postq; supremum pfectiōis gradū (quē comminiscuntur) fuerit assecutus: non debe

Error be-
guardor; &
beguinarū.

hereticis

re

re amplius ieiunare uel orare, immo ipsum tūc posse corpori suo cōcedere quicquid placet. asserētū p̄terea, eos qui sunt in p̄dicto gradu p̄fectionis & spiritu libertatis: nō esse humanæ subiectos obedientiæ, nec ad aliqua p̄cepta ecclesiæ obligari. quia ut asserūt: 2. Corin. 3
 ubi spiritus domini, ibi libertas. Hęc ibi, Ecce quomodo n̄sdem armis ac telis utuntur & illi iam pridē damnati: & nostra ætate Lutherani, eadē cōdēnatiōe digni: ad suam improbitatē pestiferamq; sectam defensandā. Sed iam telum illud quod depromūt: redditū est imbelles & obtusum. ¶ Decimaquinta obiectio. Prioribus decretis ecclesiasticis: sequētia secula adiecerūt subinde noua ecclesiæ p̄cepta, illaq; demū in tantā adauxerūt multitudinē: ut eorū onere nō leuius p̄matur populus Christian⁹, q̄ olim Iudæi pōdere legis Mosaicæ. Et ita iugū Christi ex eius instituto suaue ac leue: Mat. 11.
 efficit ex huiusmodi multiplicatione statutorū hūanorū, graue, durū, importabile, & intolerabile, multiq; cōstituunt eo ipso p̄uaricatores: quorū imbecilles humeri succūbūt tātæ sarcinæ p̄ceptorū. Quod si hoc pacto p̄gāt ecclesiastici principes ad finē usq; seculi noua cōstituere p̄cepta obligatoria: eorū tādē nūerus æquabit arenę maris, eritq; sine numero ac termino. & ita oborietur horrēda cōfusio: totū ecclesię statū defedās atq; dedecorās. Satius est igit, totā hęc adiectio p̄ceptorū farraginē in immēsum excrescētē sustolli: & Christianos solis euāgelicis eloquijs inniti. ¶ Respōsio. Fatēdū est ingenue, non indiscriminatim neq; de rebus leuib⁹ aut parui momētī (ut ante quoq; est dictum) cōstituendas esse nouas obseruationū ecclesiasticarū regulas: neq; pro solo nutu aut arbitrio cuiuspiam, in magnum aceruum multiplicādas. quoniā id grauius publicæ saluti officeret: querimoniarūq; & expostulationis materiā frequentiorisq; p̄uaricationis, multis p̄staret. Vnde & beatus Augustinus ad inquisitiones Ianuarij respondēs, id ipsum cōqueritur: quod distinctione duodecima libri Decretorū cap. omnia talia, ita citat. Omnia talia quæ neq; sanctarum scripturarum authoritatis cōtinentur, nec in cōcilijs episcoporū statuta inueniūtur, nec consuetudine uniuersalis ecclesiæ roborata sunt: sed diuersorū locorū diuersis moribus innumerabiliter uariātur, ita ut uix aut unquā omnino possint inueniri causæ, quas in eis cōstituendis homines secuti sunt: ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatiōe refecāda

2. Corin. 3

VI

Mat. 11.

VII

Augustin⁹
ad Ianuariū.

LIBER PRIMVS

existimo. Quāuis enim neq; hoc inueniri possit, quomodo cōtra fidem sint ipsam tamē religionē quā in paucissimis & manifestissimis celebrationū sacramētis misericordia dei uoluit esse liberā, seruilibus p̄mūt oneribus: adeo ut tolerabilior sit cōditio Iudęorū, qui etiam si tempus libertatis nō cognouerūt: legalibus tamē sacramētis, nō humanis p̄sumptionibus subijciuntur. Hęc Augustin⁹. In quib⁹ uerbis nō oscitāter attēdēdū est nec leuiter pōderādū: quod in ipso dicitur exordio. Subinsinuat em̄, immo plane astruit illud, ea ipsa ecclesiastica decreta q̄ sanctarū scripturarū autoritatibus cōtinētur, aut in cōcilij episcoporū statuta inueniūtur, aut cōsuetudine uniuersalis ecclesię roborata sunt: nequaquā esse resecāda, q̄ etiā in toto hoc libro annexi sumus asserere. Proinde tres ille particulę, in principio p̄dictorū Augustini uerborū positę: obsepiunt aditum omnem immoderatę statutoꝝ multiplicatiōi. Cui ut amplius uia p̄cludatur: summopere curādum est, ut in rebus arduis tātū & grauib⁹, efflagitāte id urgēte necessitate aut magna ecclesię utilitate instituāt ab ipsis primoribus summāq; administratiōis ecclesię gerētib⁹ huiusmodi decreta, cū maturitate, & rationabili debitaq; causa id exposcēte. Quod ubi diligēter factitatū fuerit: nō exurget in maiore q̄ nūerę, ecclesiasticę legū multitudo, neq; cuiquam erit in offendiculum aut salutis dispēdium.

¶ Nō esse insimulādos crudelitatis, ecclesię primates: q̄ leges eius cōdiderint obligatorias cum adiectione p̄cenarum.

Cap. XX.

I

Ecima sexta aduersariorū obiectio. Si regulę cōstituerētur ecclesiasticę exhortatorię tātū ad quippiam faciēdū & inductiuę, citra obligationē & determinationē p̄cenz in transgressores: tolerādū q̄dem id foret, & minime detrectādū, aut si decerneretur dūtaxat p̄cena tēporaria: aut ferēda in corpore. At q̄ obligatorię ferātur huiusmodi leges, nō relinquētes cuiquam arbitrium agēdi quod uelit: sed adigētes pene inuitos ad opus, & cōstituētes p̄uaricatoribus p̄cenam, mortiferi criminis labem æternęq; mortis exitium: durum omnino est ac inhumanū, accedēsq; propemodū ad crudelitātē & sequitiā. Quēadmodū imperiosus nimīū haberetur ille dominus & immanis: qui seruo suo quicquid agēdum mandaret,

ret, adiecta mortis inferendæ poena si illud prætemitteret. Neq̃
 ecclesiastici præfules eo in opere imitari uidentur mansuetudinē &
 benignitatē dñi nostri Iesu Christi: qui nō uenit animas pdere sed Luc. 9
 saluare, neq̃ mittere in gehēnam: sed eripere à morte. A qua mā
 suetudine & humanitate dulcissima procul absunt: qui tāto rigo-
 re ac seueritate suas sanciuūt regulas, ut earū trāsgressores protinus
 addicant gehēnæ & in tartara detrudant. ¶ Respōsio. Admoni- II
 toriē tantum leges sine obligatiōis uinculo: nō tātum habent uiriū
 & roboris, potissimū ad totam numerosi populi multitudinē: quā
 tum obligatoriæ: quæ ob annexam obligationem tāquā calcar &
 stimulū multos perpellūt ad eas obseruandas: qui alias negligereēt
 easdē. Neq̃ annexa obligatio aut expressa adiectio poenæ quam
 incurrāt trāsgressores: coactionē inducit cuiq̃, aut inuitū aliquem
 adigit ad leges illas implēdas, quādoquidē cuiq̃ semp æqua liber-
 tas arbitrii relinquitur ad eas: aut obseruationē aut trāsgressionē:
 atq̃ si nulla intercessisset obligatio, aut poenæ pferendæ definitio.
 Sicut & in pceptis diuinis, obligatiōis uinculū aut mortis æternæ
 in poenā determinatio: nō sustollit cuiq̃ libertatē uolūtatis ad ea ex-
 plēda. Porro si definiretur reatus peccati aut dānatiōis æternæ in
 poenam n̄s qui ecclesiasticas sanctiones seruarēt, & tamē illæ p̄ci-
 perētur: id sane irrationabile foret ac absurdum, crudeleq̃ nō ab re-
 cēseret. Nūc uero cū mūera diuinæ gratiæ & glorię repromittūt
 agētibus, grauis autē peccati noxa morsq̃ ppetua trāsgrediētibus
 futura denūciatur: nihil hic præter rationem & æquitatem agitur
 neq̃ in humanum quippiam geritur. Huiusmodi nāq̃ poena non
 adicitur legibus ecclesiasticis, ut quis eam incurrat aut lubeat: sed
 ut ab ea sibi quisq̃ caueat per diligentem sacrarum constitutionū
 obseruationem. Quis enim recte inculauerit deum inhumanita-
 tis, quod tradēs Adæ pceptum abstinendi à fructu arboris sciētię Gene. 2
 boni & mali: adiecerit poenam trāsgressioni debitam, dicēs. De li-
 gno sciētiæ boni & mali: ne comedas. In quacūq̃ enim die come-
 deris ex eo: morte morieris. Aut q̃s, p̄be dixerit, deū idcirco autho-
 rem esse peccati & mortis: quā incurrit Adam ob trāsgressionē:
 cū eam adiecerit poenam dñs, non ut Adam ligni uetiti fructum
 manducaret: sed ut ab eo manducando abstineret & deterrete 1. Corin. 6
 tur. Quis identidem beatū Paulum imitem dixerit aut crudelē:

LIBER PRIMVS

Ephe. 5. q̄ in suis epistolis sæpius scripserit. fures, rapaces, maledicos, adulteros, & huiusmodi infandos; criminũ authoros; regnũ dei nõ possesuros; cũ tanti boni dispendiũ futurũ ipse denunciauerit: nõ ut talia cõmitterẽtur scelera, sed ut sedulo declinarẽtur. Quocirca quẽ admodum nec deus ipsũ Adam detruisit in gehẽnã per præcepti cum expressione pœnæ denunciationẽ: sed ipsẽmet Adã suã ipsius culpa, nec beatus Paulus perpetratores eorũ quæ prohibuit scelerum priuauit æterna cœli hæreditate; sed illi omnino, qui uetita admiserunt facinora. Haud aliter ecclesiasticarum legũ authoros nõ deturbant quempiã eorũ præuaricatorẽ in barathrum dãnationis æternæ: quin potius ab illo retrahere cunctos satagunt, præmonentes periculũ futurũ, ne quis illud incidat. Sed is solus in causa est suæ damnationis: qui admonitus tanti discriminis, sponte sua in illud corruit. ¶ Decima septima obiectio. Nemo potest iure pœnã transgredienti datas leges, cõstituere: quã non potest infligere. Superuacua siquidẽ & inanis foret illa pœnæ definitio: quæ nõ esset in ipsius definiẽtis potestate, ut eã si uelit itroget peccãnti. Ecclesiæ autẽ præsides & primi pastores non possunt infligere reatũ culpæ aut mortẽ gehennæ nõs qui præuaricantur suas leges: cum solus deus gratiã largiatur & auferat animæ, solus itẽ gloriã tribuat & mittat in gehennã. Dominus noster (inquit diuinus psaltes) dominus saluos faciendi: & domini domini, exitus mortis. Et itẽ. Quoniã domini est assumptio nostra: & sancti Israël regis nostri. Solus etiã ipse habet clauẽs mortis & inferni: mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit. Nõ igitur possunt ipsi ecclesiæ supremi rectores cõstituere præuaricatoribus suarũ legũ pœnã tã grauẽ: mortalis inquã culpæ noxã, aut damnationẽ ppetuam. ¶ Respon-
sio. Primo loco assumpta propositio ueritatẽ habet: quãdo quis pœnã aliquã determinans nõ potest illã præuaricanti inferre, neq; per se ipsum neq; p̄ suã priorem principem suum à quo accepit potestatem condendi leges & definiendi transgressoribus pœnã. Potest tamen inferioris potestatis princeps definire pœnam in suarum legum præuaricatores: quam nõ ipse sed superior dominus (à quo sortitus est autoritatẽ cõstituendarũ huiusmodi legum) inferat, & ad quẽ uiolator earũ puniendus mittatur. Quãuis igitur prisci patres, cõstitutionũ ecclesiasticarũ primi authores, & qui deinde subsecuti sunt

Pfal. 83.
Pfalmo 67.
Pfalmo. 88.
Apoca. 1.
1. Regũ. 2.

III.

sunt eos p̄ diuersa secula ecclesiarū: p̄cipui moderatores, nō possint cuiq̄ inferre subtractionē diuinę gratię p̄ contractam culpę labē, aut damnationē gehennę: ipse tamen deus eorū dominus & princeps summus, à quo potestate acceperunt sanciedī huiusmodi statuta, & decernendi p̄cēnā transgredientibus ea: potest talē p̄cēnā sua propria uirtute inferre. Et id ipsum sufficit ad hoc: ut iuste & recte dicantur hi talia p̄cēnarum genera determinare. Quēadmodum pl̄erunq; uidemus inferiorem iudicem decernere p̄cēnam: à superiore iudice (ad quē, puniendus mittitur reus) ipsi malefico inferendam. Omitto q̄ huiusmodi p̄cēnā in sanctionibus ecclesiasticis expressam in transgressores, ut puta q̄ mortifero crimini ob eam præuaricationē sunt obnoxij, & exinde morti æternę: non tā decernunt patres orthodoxi eaz; sanctionum latores, q̄ ipse de⁹: qui & illarum legum & determinationis p̄cēnarū in illis expressaz; præcipuus est author, ut sepius dictū est supra. Et ipse quidē deus immensa sua potestate: p̄cēnas illas expressas potest irrogare & inferre illarum legum uiolatoribus. Et ita tota huius obiectionis uis prorsus enervatur: redditurq; inualida.

¶ Non esse improbandū nec abrogandū cælibatū sacerdotū: quāuis nonnulli p̄ uitæ incōtinentiam illū contaminent.

Cap. XXI.

Decimoctaua aduersarioꝝ obiectione. Cōstitutio illa ecclesiastica, sacerdotes & quosuis ordinibus sacris initiatos obligans ad cælibatū uitęq; cōtinentiā: & beati Pauli sentētię est aduersa, & magnū inducit scādālū in dei ecclesiā. Scribit namq; Paul⁹ in prima sua ad Corinthios epistola: de nō nuptis, & solutis à uinculo matrimonij, q̄ si non se continent: nubant. melius est nubete: q̄ uri. Per quā quidē apostoli sentētiā, qui suę conscius fragilitatis p̄cipit se uix bene continere posse & castimoniā seruare: p̄mittitur uxorem ducere, & ita suę saluti consulere. Per illam uero sanctionē ecclesiasticā: quisquis ordines sacros susceperit (quātūuis cognoscat se ad uitia carnis esse propensum: & minime idoneū ad seruādā cōtinentiā) prohibet uxore ducere. Hęc autē duo: omnino inter se pugnāt. Multi p̄terea (quod summopere indolendū est: & multis deplorandū lachrymis) uiri ecclesiastici, cōcubinas iisdē tectis eodēq;

1. Corin. 7.

LIBER PRIMVS

foco apud se detinent: non clanculum, sed palam & in omnium oculis. Qui si permisi fuissent uxorio se uinculo alligare: in casto coniugio uitam honeste transegerunt. Ex hoc autem publico concubinato sacerdotum: magna infertur ecclesiastico statui deformitas, turpitudinis, dedecus & ignominia, ut res ipsa nullis indigens testibus: satis suorum per se indicat. Ad eam igitur sustollendam labem tam atram: fati esset,

II. sacerdotibus permittere iura coniugii. ¶ Responso. Illa constitutio de caelibatu uirorum ecclesiasticorum: nequaquam aduersatur Paulinae sententiae in obiectione citatae. quia ipsa de his solum accipienda sit, qui omnino soluti sunt a quouis uinculo. uetante ipsis foedera nuptiarum: & quibus liberum est, si uelint, contra here matrimonium, aut caelibem uitam agere. Non autem de illis intelligi debet: qui uel uoto uel sacramenti susceptione, ut sacri ordinis, sunt obuincti atque obstricti ad seruandum deinceps caelibatum. Quomodo enim hi, in domino nubere, subireque conubium poterunt: qui domino perpetuam uouerunt continentiam uitae? At uero sacris insigniti ordinibus, ex institutione ecclesiastica astricti sunt perpetuae continentiae: qua se deo deuouerunt, ut in sinceritate corporis & animae ministrent diuino altari. Quod autem semel deo consecratum est: non potest deinceps in alios usus applicari.

III. Non igitur eis amplius liberum est: se addicere uinculo conubiali. ¶ Haec autem (quae modo assignata est) esse uerborum beati Pauli intelligentiam: attestat Hieronymus, ita hunc eius locum, in septimo capite primae eiusdem epistolae ad Corinthios scriptum. si acceperis uxorem: non peccasti. exponens. Illos dixit apostolus non peccare si nubant: qui nodum uouerunt deo castitatem. Caeterum qui uel in corde suo promisit: si aliter fecerit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Quod enim erat licitum: per uotum sibi fecit illicitum. Sicut Ananias & Zaphira, quibus post uotum, de precio possessionis suae retinere nihil licuit: illicite tenuerunt. Ob quam causam: subita morte prostrati sunt. Haec ille. Consimile quoque idem exprimit sententiam de uidiuis & uirginibus: in primo libro contra Iouinianum dicens. Si nupserit uirgo: non peccauit. non illa uirgo: quae se semel cultui dei dedicauit. Haec enim si qua nupserit: habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Si autem hoc de uidiuis dictum obiecerit: quanto magis de uirginibus preualebit: cum etiam his non liceat: quibus aliquando licuit. Virgines enim quae post consecrationem nupserint: non tam adulterae sunt, quam incestae.

Haec

1. Corin. 7.
Hieronymus.

Actuum. 5.

Hæc Hieronymus, Ecce adolescentiores uiduas (quæ se castitatis deinceps in cęlibatu seruandæ uoto obstrinxerunt deo) (de uita das edocet Paulus, scribens ad Timotheum. quoniam cū luxuria te fuerint: in Christo nubere uolūt, habētes dānationem: quia primam fidem (deō scilicet promissum, continentiaē uotū) irritam fecerunt. Virgines itidem quæ se deo per uotū uirginitatis consecrunt, aspirantes ad nuptias, & cōnubialia cū uiris subeuntes fœdera: beatus Hieronymus in uerbis supradictis cōsimili ratione dānādas phibet. Quid igitur de sacerdote sentiendū? nonne & hūc grauiissima quoq; dignū esse damnatione: si post sui consecrationem deo factam & continentiaē uotū, uxorem duxerit: quia primam fidem suam irritam fecit? ¶ Sed obiiciet quispiam, sacerdotē ipsum & quēuis sacros ordines suscipiētem: nequaquā uerbo prolacionēq; uocis exprimere, q; uoueat castitatem deinceps a se seruatum iri. Neq; eūdem qui sacris illis initiatur ordinibus, uerbis episcopi ordinatoris sui ad huiusmodi castitatis uotū obstringi: sed tantū admoneri ut de cætero caste uiuat. Qua igitur ratione alligabitur in posterū illi uoto: quod nec ipse proprio ore ædidit, nec à pontifice ad hoc est astrictus? ¶ Verū hæc obiectanti respondendū est, uotū illud castitatis in ijs qui sacros ordines subeunt: ore quidē & exteri sermonis prolacione non esse coram assistentibus & in propatulo explicatū, & ea quidē ratioē: tacitū esse. Sed illud ipsum publico facto & in facie ipsi⁹ ecclīæ est expressum: cū solēni cōsecratōe suscipiunt à pōtifice sacrorū administratore ij ordines, quos ipsa ecclesia à spiritu sancto edocta sanxit nulli esse cōferēdos: nisi qui promiserit se deinceps caste esse uicturū. quēadmodū beatus Gregorius Petro subdiacono scribens, cōtestat his uerbis: quæ uicesima octaua distinctiōe, cap. nullū. ab authore Decretorū referunt Nul-
lū facere subdiaconū præsumant episcopi: nisi qui se castū uicturū
promiserit. q̄a nullus ad ministeriū altaris accedere debet: nisi cui⁹ castitas ante susceptū ministeriū fuerit approbata. Eiusdē quoq; distinctiōnis cap. decernimus. proxime sequenti, ita sancit Innocēt⁹ secundus, Decernimus ut ij q̄ in ordine subdiaconat⁹ & supra, uxores duxerint aut cōcubinas habuerint: officio atq; ecclīastico beneficio careāt. Cū em̄ ipsi, templū & uasa domini, sacrariūq; spiritus sancti debeant esse & dici, indignū est eos cubilibus & immū-

1. Timoth. 5.

III.

Gregorius.

Innocēt⁹ secundus.

dic ijs

LIBER PRIMVS

dicijs deseruite. Hæc ibi. Atqui uotum celebri facto operèq; solè
 ni exp̄sum cum ip̄ius mētis cōsensu, nōne tāti est roboris & pōde
 ris: atq; si labijs æderetur? Idcirco & hisce sacris initiati, admonētur
 insu p̄ uoce ordinatoris episcopi: ut memores cōsecratiōis susceptę
 ▼ illibatam illam & intemeratam in castimonia custodiāt. ¶ Neq; p̄
 pter huiusmodi uotum castitatis solēni p̄fessione factum: impen-
 det cuiquā suæ salutis dispēdium, modo sibi ipsi deesse nō uelit.
 Nam si suscepto iam sacerdotio patiatur quispiā graues insultus tē
 tationū carnis: assidua oratiōe postulet à deo gratiā castitatis, q̄niā
 non potest esse continēs, nisi deus dederit. Et humiles eius preces
 Sapien. 9. non aspnabitur ipse: qui est pater misericordiarum & deus toti cō
 solationis. Vtatur præterea qui impetitur igneis illis satanæ telis:
 2. Corin. 1. remedijs & armis spiritualibus, contra huiusmodi hostiles incursus
 accōmodis, sobrietate inquā, abstinentia, ieiunio, labore, exercitio,
 honesta occupatiōe, subductione sui à mulierum cōsortio, & deu
 1. Corin. 10. tatione occasiōnū libidinē prouocantiū. Et ita demū uictor euadet
 in domino, qui non patietur eū tentari ultra id quod potest: sed fa
 ciet etiam cum tentatione prouētū, ut possit sustinere. ¶ Porro scā
 dala illa quæ in præsentī obiectiōe dicuntur enasci in uitis ecclesi
 asticis ex impudicitia uitæ: non ex ipsius legis de cælibatu sacerdo
 tum, constitutione proficiscūtur & sumunt ortum, sed ex ipsius p̄
 uaricatiōe, & prolapsiōe ab integritate rectitudinēq; regulæ. Hu
 iusmodi autē exorbitatio ab honesto, non debet imputari ipsi san
 ctioni ecclesiasticæ: ut quæ omnino uetet & prohibeat has uitæ
 sordes & impuritates. Quæadmodū trāsgressiōes diuinæ legis non
 sunt ipsi legi mādatorum dei ascribēdæ, quę sancta est & iusta: sed
 p̄uersitati hominū, recusantiū spōte sua ambulare p̄ uiam rectā, il
 lis propositam. Quocirca ad occurrēdum tātis incōmodis & scā
 dalis: non est abrogāda lex de cælibatu sacerdotali. quoniā ea subla
 ta: tāta aut maiora enascerētur in ecclesia dei detrimēta salutis, &
 dispēdta uitæ. Sed uigore legis illi⁹ p̄manēte in suo robore: resecā
 da sunt autoritate grauissima principū ecclesiasticorū huiusmodi
 scādala, ex ipsius statuti uiolatione suboriētia. Et certe ipsorū pōti
 ficū est mun⁹ proprium: acuta falce seueritatis ac rigidæ celsuræ, ta
 les urticas uepres & sentes ex agro dominico succidere, aculea
 tasq; huiusce generis spinas & lapas tribulosq; noxios radicit⁹ ex
 tirpare:

tirpare: secūdum sacros iuris pōtifiij canones, iam olim sup eo ne-
 gocio mature æditos. ¶ Decimanona obiectio. Beatus Paulus in
 prima ad Timotheū epistola uehementer eos insectatur qui do-
 cēt abstinere à cibis: quos de^o creauit ad p̄cipiēdū cū gratiæ acti-
 one fidelibus, & ijs qui cognouerūt ueritatē. Quia omnis (inquit)
 creatura dei: bona est. & nihil reiñciendū: quod cū gratiæ actiōe
 p̄cipitur. sanctificatur enim per uerbum dei: & orationem. Et ad
 Colossenses scribēs ait. Nemo uos iudicet in cibo aut in potu, aut
 parte diei festi, aut neomeniæ aut sabbatoꝝ: quæ sunt umbra fu-
 turorū. Quibus uerbis plane dānat apostolus delectū illū ciborū:
 quē inducūt sanctiones ecclesiasticæ, decernētes singula quaq; fe-
 ria sexta usum carnū esse interdictū: & in quadragesima, usum la-
 ctis, butyri & ouorū. Sunt igitur ille cōstitutiōes irrationabiles: & à
 spiritu sancto loquēte in Paulo nequaq; p̄fectæ. ¶ Respōsio. Im-
 probi dogmatistæ, de quibus apud Timotheū agit Paulus: docue-
 rūt abstinendū esse à cibis humano generi diuina largitate indul-
 tis, q̄ illiciti essent ut dicebāt, suapteq; natura hominibus noxi: &
 quos nūq̄ liceret sine p̄uariatiōe sumere. quod utiq; absurdū est:
 & à ueritate lōge alienū. Tales erant Seueriani: qui uino & carni-
 bus p̄petuo abstinēdū cēfuerūt, q̄ uetitus esset (ut aiebāt) illorum
 usus. Tales & Eucratiani: qui omnifariā cibosauerabātur, quos
 deus humanæ uitæ p̄posuit. Sanctiōes autē ecclesiasticæ nō eā ob-
 rē cibos aliquos, p̄hibēt: neq; cēsent eos quos interdicūt, aut immū-
 dos esse, aut de se incōcessos atq; insalubres. Sed suapte natura bo-
 nos ac utiles, uetāt nō quidē semp sed certis aliquot diebus sumi:
 quia delicatū sunt ac succulēti, ministrātesq; facile ipsi carni semina-
 ria libidinis & incētiua uitioꝝ. Ad q̄ reprimēda ac restringenda,
 magnope cōducit (ubi castigatio corporis exquiritur. & subiectio
 ad spiritū) ea refugere alimēta: quæ p̄stare q̄ant fomētū illecebro-
 sis uoluptatibus, quoniā teste in prouerbij Sapiēte, cū defecerint
 ligna: extinguitur ignis. Eorūdem quoq; ciboꝝ fit ab ecclesia sta-
 tis determinatisq; diebus p̄hibitio: ad frenādas gustus uoluptates,
 ex delicatiore cibo lautitiāq; ferculoꝝ nascētes, quas, abstinēdo ab
 huiusmodi alimētis: moderātur homines, indulgētiorēq; cōpressis
 habenis uictum reprimunt: & gulæ cupiditates arctius coercent.
 Sunt & aliæ rationabiles causæ ad pietatem religionis Christia-

m næ

VI.
1. Timo. 4

Colos. 2

VII.

Seueriani

Eucratiani

Prouer. 25.

LIBER PRIMVS

næ spectantes: ob quas delect^o ille ciborum est ecclesiasticis sancti
onibus recte inductus. Quemadmodū ob dominicæ passionis me-
moriæ & reuerentiæ, feria sexta hebdomadatim esus carniū
apud Christiānos est uetit^o. ut nostro saluatori tum passo in carne,
aliquātulū abstinēdo conformemur: qui eo die in cruce pēdens, a-

VIII. maritudine fellis & potu aceti afflictus est pro nobis. ¶ Cæteræ di-
scretionem ciborum prohibēs Colossensibus Paulus: adducere i-
psos solite uoluit ab obseruantia antiquæ legis, in qua cēlebātur
nōnulla immūda animalia, & in usum alimenti sumi prohibita ex li-

Leui. 11. bro Leuitici. Huiusmodi autē discerniculū ciborū uetuit diuinus il-
le ueritatis euāgelicæ præco: ne fierent illi institutis Moisaicis addi-
cti. In lege uero Christi, omnia mūda mūdis: & ablata est illa Iu-
daica ciborū discretio. Inductus est tamen & aliquantus ciborum
delectus: nō ob illorum immūditiam ut in lege ueteri, sed ad casti-
gationē carnis repressionemq; gulæ: ob puritatem etiam mentis li-
berioemq; eius in deum erectionē, & alias causas legitimas. Cōsi-
militudē modo respōdendū est & ad illū locū euāgelicū, in quo le-
gitur Christus p̄cepisse discipulis suis, q̄ cum irent ad annūciandū
uēbū dei: subirent aliorum domos pro hospitiō, edentes & biben-
tes quæ apud illos sunt. Et ad illud uerbum beati Pauli scribentis

Lucæ. 10

1. Cor. 10.

Corinthiis. Omne quod in macello uenit, manducate: nihil inter-
rogantes propter conscientiam. Nempe prius uerbum, ad eūdem
qui iam dictus est, tendit scopum & finem: excludendam scilicet
discretionem ciborum, apud Hebraicum populum obseruatam: et
illucente euāgelica ueritate abrogatam. Posterius uero, eo uer-
git: quod infidelium cibi non sunt uitandi, nisi suggesserit consciē-
tia eos idolis esse immolatos: & illorum manducationem alijs scan-
dalum ingenerare posse. Adde, quod eo tempore quo circa nouē
legis exordium Paulus uerbo & signis mirum in modum corusca-
bat, non erat adhuc (ut credibile est) quo ad omnia obseruantia &
præcepta, inducta abstinentia à certo genere ciborum, publico to-
tius ecclesiæ decreto & tam exacta determinatione: sicut postea p̄
leges ecclesiasticas est suis temporibus constituta. Quare admittit
ea hypothesi: circa tempora Christi & Pauli non obligabātur ex
edicto ecclesiastico adhuc fideles ad huiusmodi abstinentiā, quod
nulla lex quempiam constingat, nisi postquam lata fuerit & pro-
mulgata.

mulgata: quoniā ante id tempus, nomē legis iure uendicare nō potest. Neq; patres ecclesiastici hanc postea cōstituentes abstinentiā ciborū: aut Christo aut Paulo fuerunt aduersi atq; repugnantes. Nā diuersis tēporibus: diuersa immo interdū contraria, expedit si eri decreta. & quod uno tempore cōcessum est: cōgruit interdum alio tēpore prohiberi. perinde atq; medici: hīdem morbis subinde adhibēt diuersa, quin immo interdū opposita medicamēta. diuerso quoq; tēpore eidē aegroto sed aliter affecto: saepe diuersa ministrāt antidota, neutiquā à sūg artis p̄ceptis aberrātes. Demū quod Matthe. 15. intrat in os (ut ait dñs noster) nō coinquinat hominē: sed cōcupiscētia gula illicitēs ad cibū uetitū & inobedientia in ecclesiā, coinquinat mentē. Qui igitur tempore quadragesimali aut extra quadragesimā feria sexta, uesceret carnibus p̄ter necessitatē: nō eū contaminat sumptæ carnes, sed p̄uaticatio p̄cepti ecclesiastici.

¶ Ob multitudinē p̄uicantiū indicta ieiunia: nō esse tollēdū ecclesiæ de ieiunijs seruandis p̄ceptum. Cap. XXII.

Vicesima aduersariorū obiectio. Complures est inuenire, soluentes ieiunia ecclesiastico p̄cepto instituta: ut quadragesimæ ieiunium, aut quatuor temporum, aut uigiliarum, solenniores dies festos p̄cedētium. Rari quippe offendūtur (quod uel maxime est indolendum) qui ad unguem hæc ieiunia & integre obseruēt: ad quæ tamen ex instituto ecclesiæ obligantur. Et ita in laqueum damnationis dispendiumq; salutis plurimorum: est ea constitutio ieiunij obligatoria. Quoniam nisi datum esset illud p̄ceptum: non ieiunantes illis diebus, peccatum non incurrerēt. posito uero & promulgato eo p̄cepto: qui negligunt ieiunij obseruantiam, efficiuntur rei & p̄uaticatores habentur: Satius esset igitur hæc p̄ceptionem adeo rigidam sustollere: & cuiq; liberam relinquere optionem ieiunandi uel non obseruandi ieiunium. ad quod exercendum: non p̄ceptum constitui, sed exhortatio potius nō obligatoria fieri debuit, quæ longe citius hominum animos sibi deuinciret: quā rigor p̄cepti. ¶ Responsio. Non est illa constitutio ieiuniorum ecclesiasticorum cuiq; in laqueum aut ruinā suapte natura: quin poti⁹ in adiumentū cōsequēdæ salutis, obtinendæque diuinæ gratiæ, quam uberius assequitur: qui animam suam il-

LIBER PRIMVS

lo salutari antidoto expiat & expurgat. Sola uero iniquitas homi-
nū, in desideria carnis explenda propensior: in causa est interit⁹ &
de trimenti proprię salutis. quod impellat hominem in preuarica-
tionē tam salutiferi & utilis præcepti: ex rationabili legitimāq; cau-
sa constituti, ut eo remedio expientur peccata, uirtutes augeant &
carnis petulantia reprimat. Non debet itaq; iactura salutis, quam
incurrit negligens ieiuniorū obseruationem, imputari legi ecclesia-
sticæ de illis lata: sed eorū qui ipsam uiolant, iniquitati & malitiæ.
Neq; idcirco abroganda est ea lex ieiuniorū aut rescindenda: quod
multi (ut obiectant aduersarij) eam transgrediunt. Quoniam si re-
cte fuerit lata aliqua lex, cuius obseruatio est salutaris & commo-
da reipublicæ: non debet illa refigi aut rescindi propter multitudi-
nem præuaricantiū ipsam, aut paucitatem obseruantū eandē. q̄a
Hieronym⁹. teste Hieronymo: multitudo peccantiū non præstat cuiquam pec-
candi patrociniū. quinimmo etsi nulli legem illam legitime institu-
tam obseruarent: nihilo secius ipsa, & recta est & æqua. quod suam
non sumat rectitudinem ex multitudine exequentiū illā: sed ex re-
cta institutione & causā legitima, ob quā ipsa primū fuit lata. & ita
ob raritatem custodientiū illam in sua integritate: nihil illa perdit
roboris, & uigoris, & efficaciam. Alioqui iam olim illud dei præce-
ptū de fugiēda mœchia, itidem & furto: esset euacuātū & abolitū,
quoniam multi semper fuerunt & adhuc sunt illius præuaricato-
res, mœchi & fures. At uero quemadmodū ex numerosa multi-
tudine eorū qui furtū aut fornicationem committunt: nequaquā pro-
be quis collegerit abrogandū esse domini præceptū. non mœcha-
beris, & non furtū facies. Haud aliter ex eorū qui soluunt legē ec-
clesiasticorū ieiuniorū abundantiore numero: neutiquā apte cōficias
Exodi 20. huiusmodi legem esse tollēdā aut abrogādā. ¶ Vicesima prima
ac postrema obiectio. Multi diuitū lautius & splendidius epulāt,
III. plurib⁹q; ferulis instructā habent mensam diebus ad esum pisciū
designatis: q̄ ijs dieb⁹ in quibus datū est uesci carnibus. Maiore iti-
dē impendio apparant dieb⁹ ieiuniorū apud multos cōuiuia plusq;
insumitur pecuniæ ad instruendā delicatis cibus mensam: quā alijs
dieb⁹ ad ieiunia nō determinatis, in quibus seruatur impēfag; me-
diocritas & ciborū moderatior usus. Plurib⁹ uero pauperes qm̄ ino-
pia pressi cōparare non ualent pisces, quando illi in cibum sunt de-
finitū.

finiti: noxio aluntur nutrimento et incidunt in aduersam ualitudinē, quibus modicæ carnes facile ad esum suppeterent et salutem. Occurrunt interdū et alij, qui ob indictū ieiuniū et aliquantisper seruatum laborant debilitate stomachi: non ualentes ingestū una manducatione cibū concoquere, quem gemina sumptū refectiōe, meridie & uesperī, facile concoxissent. Alijs uero ieiuniū ingerit morbos, aut ob cerebri exhausti imbecillitatem adimit somnū nocturnū: & alia permulta infert impedimenta sanitatis. Ad quæ deuitanda, potius deberet esus pisciū & ieiuniorū obseruatio relinqui cuiuslibet arbitrio, & solū consuli: non autem institui præcepto obligatorio, & cū seuera adiectiōe pœnæ. ¶ Responsio. Hi sunt sibi serpentiū antiqui, quibus suū instillat occulte uenenū cordibus hominū: ut abducant eos ab usu māducationis pisciū rationabiliter introducto ad salutarem abstinentiam, & ab obseruatione ieiuniorū per ecclesiam institutorū ad corporis castigationem ac emacerationē. Et mirū certe est, nostra tempestate inuentos esse aliquos: huius diabolicae suasionis præcones, celebres quidem doctrina in ore hominū: sed ea abutentes in perniciem animarū. Qui ut habenas laxaret uoluptatibus, uiuendūque secundū carnem & sanguinem suaderent: scriptis suis in lucem prolatis contenderunt & sacerdotibus esse permittēda connubia, & non interdiciendū Christianis unguis usum carniū, nec indicenda sub præcepto ieiunia. Quos sane habendos censuerim ut publicos ecclesiæ hostes, inimicos crucis Christi, Epicuri de grege porcos grunientes, & euangelicæ legis subuersores. quæ quæque docet abnegare seipsum & tollere crucem suam ac sequi Christum: non ambulare secundum carnē, nec ire post suas concupiscentias. ¶ Sed ut horū cauillationibus occurramus: tribuendum quidē ipsis est, nonnullas contingere particulariū hominū exorbitationes & prolapsiones ab integritate Christiana, tam in usu pisciū quā in recta ieiuniorū obseruatione. Verū hæc non arguūt aut perperam factas esse illas cōstitutiones ab ecclesia, aut eas esse abrogandas: sed duntaxat huiusmodi abusus esse castigandos, emendandos, & sustollendos, & leges ipsas rectas: in sua incolumitate permittēdas. Quæ admodū ob cōmestrationes, ludos & uana spectacula quæ diebus dñicis & festis plærunque fiunt à uulgo: non sumit efficac argumentū, tollendam esse festorū solennitatem, sed solum, ea

III.

Matth. 16.

V.

LIBER PRIMVS

VI. quæ ab honesto, sincero & pio religionis cultu declinant: per eos
 qui auctoritate ualent, esse emendanda. ¶ De pauperib⁹ uero quæ
 afferunt aduersarij: non conuincit aut pmittendū quolibet tēpo-
 re esum carniū, aut non esse precipienda ieiunia. Nēpe nullustāta
 premitur paupertate, quin diebus illis quibus usus carniū est inter-
 dictus: inueniat sibi salubre alimentū & sufficiens, aut lac, aut oua
 aut butyrū, aut caseū: & maiore quidē facilitate, illa quàm carnes
 comparet. Quod si quis aut morbo laboret, aut facto periculo co-
 gnouerit pniciosum suæ sanitati esse ieiuniū (quod tamē plerūq;
 salutem corporis conseruat potius: sicut & gula eandem lædit &
 labefactat) ostendat se suo sacerdoti, patefaciatq; suam imbecillita-
 tem: & accipiat ab ipso facultatē consulendi suæ sanitati. Siquidem
 suis legib⁹ ecclesia extinguere uitia, illoꝝq; materiā succidere labo-
 rat: non naturam ipsam lædere. Est enim ipsa, pientissima mater:
 filios suos saluare uolens non perdere, geminina itidem maloz cō
 uellere enitens: non sarcinam imponere naturæ, cui succubat, de
 niq; antidota & medicamēta contra peccata componere laborās:
 non naturæ grauamina aut sanitatis iacturā ingerere. Idcirco eos
 qui sine suæ naturæ aut sanitatis detrimento non possent ecclesia
 sticis legib⁹ uti, quantū ad esum pisciū aut ieiunia: ut necessitate a-
 dactos (quæ nulli astringitur legi) declarat ecclesia non obligatos
 esse nec deuinctos suis obseruationibus. mō sacerdotis ad hoc con-
 stituti iudicio aut aperta rei experientia, cōperta fuerit huiusmodi
 infirmitas aut urgens necessitas: eximēs hominē ab obstructiōe ta-
 liū sanctionū. ¶ Ceterz: qm̄ hi p̄dicatores uoluptatis, ieiunioꝝq; &
 pisciū ofores: sanctas ecclesiæ cōstitutiones de abstinentia carniū
 certis hebdomadē dieb⁹, uertunt in ludibriū, sermonēq; ludicrum.
 dicentes huiusmodi abstinentiā quæ feria sexta & sabbato cuiusq;
 fit hebdomadē: primū ex particulari aliquoz deuotione exordiū
 cepisse, deinde eā irrepsisse in plures: serpendo paulatim. & tandē
 transisse ex uoluntaria aliquoz obseruatione in totā multitudinē,
 auctoritate præcepti: ad talē obseruandā abstinentiā, in omnes ge-
 neratim constituti. Et proinde periclitari dicunt etiā quartā feriā:
 ne hoc modo, exēplo sabbati indicat & huic in uniuersum abstine-
 tia à carnibus: ex peculiari nonnullorum ritu et more desumpta.
 Quinimmo, et ubi feria quarta in hunc ordinem abstinentiæ fue-
 rit re-

geminina

*necessitas nulli
astringitur legi.*

rit redactatū et feriæ secundæ dicunt esse metuendū, ne simili exemplo ex singulari aliquorū obseruatione, etiam et in hanc traducatur consuetudinem, immo et præcepti necessitatem: quod et in ea abstinendū sit à carnibus. Et hoc pacto contendunt hi indulgentes carni et sanguini, ecclesiam sanctam in hac constitutione abstinentiæ à carnibus, aliquot hebdomadę diebus: paulatim esse progressam à laxiore uiuendi ratione & modo ad strictiorem, pedetentim lento usu introductā. Idcirco ad obstruenda ora ipsorū loquētium iniqua: ostendendū hic esset diffusius (si locus ipse amplam pateretur illius materiæ pertractationem) circa prisca illa tempora surgentis ecclesiæ, fuisse olim constitutam in certis illis diebus abstinentiā à carnibus: immo & ieiunij obseruandi præceptionem, in omnes generatim latā. deinde eā sensim fuisse poppositū usum laxatā: & abrogatā. ut potius transierit ipse populus Christianus, quantū ad hoc negociū, ab arctiore uiuendi ratione, ad laxiorē & indulgentiorem uictū. ¶ Siquidē antiquo illo ecclesiæ sanctæ tempore: indictū fuisse sabbato cuiusq; hebdomadæ ieiuniū legim⁹, de consecratione, distinctione tertia, cap. sabbato uero. ubi ait Innocentius papa. Sabbato uero ieiunandū esse: ratio euidentissima demonstrat. Nā si diē dominicam ob uenerabilē resurrectionē domini nostri Iesu Christi non solū in pascha celebramus: ueq; etiā per singulas hebdomadas, ipsius diei imaginem frequētamus, ac sicut sexta feria propter passionem domini ieiunamus: sabbatū prætermittere non debemus, quoniā intra tristitiā & lætitiā temporis illius: uidetur inclusum. Et reliqua illius capituli: in eandē sententiā cōsequētia texuntur. Ex quibus p̄spiciū euadit, quondam in ecclesia fuisse consuetudinē pariter & constitutionem obseruandi ieiunij: singulo quoque diē sabbati. quam & tempore beati Augustini: Romæ obseruatam fuisse, manifeste conuincit eiusdem scriptū ad Ianuariū: quod refertur duodecima distinctione. cap. illa autem. ubi de uenerabili matre sua Monica narrationem contextit. Atqui hoc nostro seculo & hac tēpestate non obligamur ex more ecclesiastico aut p̄cepto: ad sabbati ieiuniū singula quaq; hebdomada obseruandū. Quare laxior est & minor nūc abstinentię rigor, circa diē sabbati tenendus: quā prisca fuerit temporibus seruari solitus. Quod & de feria quarta, immo & sexta: promptū fuerit ex canonicarū sanctionū

VIII.

Innocentius.

Augustinus.

Monica.

LIBER PRIMVS

Leo quartus

tionū regulis ostendere. Siquidē de consecratione distinctione tertia, cap. de esu. Leo papa quartus hoc traditur cōstituisse decretum. De esu carniū apud nos uetustissima & nō improbāda traditio semp est tenēda: ut à cœnæ termino quæ fit in principio noctis quartæ feriæ quæ lucefcit in quarta feria, usq; in diluculū quintæ feriæ, & similiter à cœna noctis sextæ feriæ quæ lucefcit in sexta feria: nō imperite ieiunatio sit tenenda usq; ad sabbatū lucē. & quantum de diei parte aliqs ieiunare maluerit uel debuerit: p̄tēdat. Hæc ibi. Ex quibus liquidum est: circa prisca ipsius ecclesie tempora, ieiunium quartæ & sextæ feriæ cuiusq; hebdomadæ, una cum abstinentia ab esu carniū in supra dictis diebus: fuisse in usu moreq; probato apud populum Christianum. quod & ex cap. ieiunia sane, de cōsecratione distinctione tertia rursus patescit aptius, ubi & ratio exprimitur: ob quā utriusq; illoꝝ dierum fuerint p̄cepta ieiunia. quia scilicet quarta feria, Iudas traditionē domini cogitauit: sexta autē feria, crucifixus est saluator. Nunc autē feria sexta tantū interdictus est esus carniū: nō autem indictum ieiuniū. Feria uero quarta: neq; prohibitus est esus carniū, neq; p̄ceptum ieiunium. Videmus igitur manifeste: ecclesiam ipsam in duorū p̄dictorum dierum uictu & abstinentia, p̄gressam esse ab arctitudine ad solutionem laxitatem.

¶ Quænā sit uera libertas Christiana & euāgelica: quā sibi asciscere debent omnes atq; comparare. Cap. XXIII.

Ecc. 13.

Eiecta quidē in superiorib⁹ huius libri locis est multifariā libertas illa Christiana: quā p̄dicat Luther⁹ cum assecclis & astipulatoribus suis, inquinatis ab astra pice quam tetigerūt. Quæ sane libertas (ut sæpius ante diximus: nec repetere piget) effrenis est uiuendi cōditio: sine lege, sine regula, sine freno ecclesiasticarū cōstitutionū: ut ferme quicquid libuerit, liceat. Et ergo secūdū ueritatē, libertas nō est: sed durissima seruitus, sub tyrānide carnis & peccati. Dissolutæ itidem sunt obiectiones eorū: qui hanc Lutherā libertatē magno molimine tutari laborāt. Et si quæ aliæ forte super sunt in eam rem cauillatiōes: per hæc unius & uiginti dilutiōes supra diffuse positas, haud magno negocio dissoluti cōsimiliter possunt. Nūc itaq; paucis ostēdamus oportet: quænā sit uera libertas Christiana

Christiana & euāgelica, ad quā indispēdam debēt omnes aspira-
 re. Ea uero duplex esse deprehēdit in hac uita mortali. & per ea-
 rum utrāq; struit uia, iterq; sternitur ad tertiā libertatē: in uentu-
 ri seculi uita sine termino obtinēdam. ¶ Prima utiq; est libertas ab
 onere legis Mosaicæ: quā indulsit nobis Christus p̄ suaue iugū le-
 gis euāgelicæ. quēadmodū ipse dicit apud Matthæū. Venite ad
 me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego reficiā uos. Tollite
 iugū meū sup̄ uos: & discite à me, quā mitis sum & humilis corde,
 & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meū suaue
 est: & onus meū leue. Cui cōsonat & Ioannes in euāgelio suo, di-
 cens. Lex p̄ Moysē data est: gratia & ueritas p̄ Iesum Christū
 facta est. Hinc beatus Iacob^o legem euangelicam uocat legem li-
 bertatis: cū ait. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis,
 nō auditor obliuiosus fact^o sed factor opis: hic beat^o in facto suo e-
 rit. Porro huic libertati nō repugnat subiectio & obligatio ad ser-
 uādas leges ecclesiasticas: quemadmodū falso asserit Luther^o. quā
 immo hæc obstrictio, huiusmodi libertatē adiuuat maiore in mo-
 dum: redditq; firmiorem, ueriores & p̄fectiores. Sed dictæ liberta-
 ti solūmodo aduersatur iugū Mosaicæ legis: de quo beatus Petr^o
 ait in concilio apostolorū. Quid tentatis deum, imponere iugum
 super ceruices discipulorū: quod neq; nos neq; patres nostri porta-
 re potuimus: ¶ Secūda est libertas à seruitute peccati: quā adiutri-
 ce dei gratia & exercitio uirtutū bonorūq; operum consequimur
 in hac uita, quādo subactis cupiditatibus: deo prompte seruiamus et
 expedite. Enim uero peccatū, miseræ nos subigit seruituti: atq; in
 seruilem infeliciter detrudit conditionem. quēadmodū beatus Pe-
 trus de magistris errorū & improbis aliorū seductoribus ait. quod
 in errore conuersati sunt, libertatē illis promittentes: cū ipsi serui
 sint corruptionis. A quo enim q̄s superatus est: huius & seruus est.
 Et dñs noster apud Ioannē. Qui facit peccatū: seruus est peccati.
 Ab huiusmodi uero seruitutis durissimo iugo uindicat nos & exi-
 mit hæc secūdi generis libertas: in iustitiæ operatione cōsistēs. Ad
 quā quidem integre assequēdā: magnopere etiā cōducit subiectio
 & obligatio cuiusq; ad sanctiones ecclesiasticas olim institutas, &
 diutino cōfirmatas usu: atq; integra illarū obseruatio. Nā per hanc
 liberamur à seruitute rebellionis, inobedientiæ, cōtumaciæ, p̄ter-
 n uia

I.

Matt. II.

Ioan. I.

Iaco. I.

Actuū. II.

II.

z. Petri. z.

Ioan. 8.

LIBER PRIMVS

uia, atq; cōtemptus in ecclesiam sanctā & rectores eius. Neq; illa subiectio, seruitutē inuehit nobis aut iugum tyrānidis: ut oblatrat Lutherus. sed una est particula leuissimi oneris facilisq; sarcinæ: quā dominus ferēdā nobis imposuit. ¶ Quinimmo oīno ex opposito se habet ista secundi generis libertas iure expetēda: ad eā effrenē licētiam, quā falso nomine Lutherus libertatē appellat Christianam. Hæc enim audit ecclesiā matrē suā: illa toruo supercilio cōtēnit eam. Hæc sanctas antiquorū patrū synodos cū ueneratione debita amplectitur: illa suspensio aduncoq; naso subsannat eadem. Hæc itidē traditiōes apostolicas cū reuerētia suscipit ac obseruat: illa paruipēdit eas, quod in euāgelio nō sint cōscriptæ. Hæc etiā consuetudines ecclesiasticas reueretur & custodit: illa eadem irridet atq; cōculcat. Hæc deniq; p̄positis ecclesiasticæ moderatiōni obtēperat: illa uero eosdē floccifacit. Demū hæc pulchrū in ecclesiastica republica cōseruat ordinē, decētā & honestatē: illa uero ritus omnes antiquos & leges rectas abijciēs, horrida cōfusiōe omnia permiscet. Et ut uno uerbo cōcludā omnia, hæc ad Hierusalē, superne pacis ciuitatē pertinet: illa uero ad Babylonē, tartareę cōfusiōnis eluuiē. Si igitur suaue Christi iugum portare uolumus, & eius ope à seruitute peccati liberari: hanc libertatem capeßam oportet. De utraq; autem libertate iam dicta: factus est etiam obiter sermo in dissolutione decimæ quartæ obiectionis supra positę.

III ¶ Tertia uero libertas est à seruitute corruptionis corporis: cui obnoxij sumus nos filij Adæ, per hanc legem nobis indictā. Puluis es: & in puluerem reuerteris. At ab ea cōditione dura liberabunt: q; resurgēt Christiformes in cōsummatione seculi ad gloriā immortalitatis & uitæ perpetuæ. sicut testatur his uerbis apostolus scribēs ad Romanos. Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis: in libertatē gloriæ filiorū dei. Et in prima ad Corinthios epistola: eādē insinuat libertatem dicēs. Oportet enim corruptibile hoc, induere incorruptionē: & mortale hoc, induere immortalitē. Et rursum, Seminatur in corruptione: surget in incorruptiōe. Seminatur in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate: surget in uirtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spirituale. Porro ad hanc libertatē demum obtinēdā (sed in ijs qui eā semel obtinuerint: nūquam finiendam) ut mercedem præmiumque laborem & p̄claram

III.

Cap. 9.

III

Gene. 3.

Roma. 8.
1. Corin. 15

Ibidem.

præclarâ æternæ felicitatis dotem: necessariū est duas alias libertates ut mediâ quædâ & uias ducētes ad hanc tertiam, sibi asciscere. Et primâ quæ nobis attulit Christi benignitas: ut nō sit opus labore aut opera nostra, ad eā uēdicādam. Secūdam uero: bonorū oporū studio exercitioq; uirtutū, & potissimū obedientiæ in ecclesiâ ac eius pastores, comparate nobis debemus. Et ita demum eius ad miniculo & adiutrice dei gratia: tertiam hâc libertatē tanq̄ bonorū laborū gloriosum fructum consequemur.

¶ Quidnā de ijs septem dictis Lutheranis, in principio huius libri propositis: est sentiendum.

Cap. XXIII.

Aeterū ex prædictis in toto hoc libro, iam satis cōstare arbitror absurditatem & falsitatem eorū, q̄ ex opusculo Lutheri de libertate Christiana inscripto, in secundo huius libri capite adducta sunt: ad dinoscendā suæ libertatis (cuius funestū & exitiale attollit uexillū) conditionē. ¶ Per spicū est enim in primis, id à uero haud esse alienū: præsidēs ecclesiæ (quos promore suo, ut cōtūmeliosus est supra modū in omnes, tyrannos appellet: & moderatissimā eorū directionē, tyrannidē: hisce uerbis latentē animi sui morbū alijs aperte prodēs) habere ius ac potestatem cōdēdi leges ecclesiasticas, quā à deo acceperūt. & populū Christianū illis moderari debere: si suæ salutis rationem habere uelint. quoniā sine illi⁹ iactura: hæc regulas & sanctiōes trāsgredi nō possunt, ut multifariā iā est ostēsum, cū in uarijs huius libri locis: tū in decimo, undecimo & duodecimo capitibus præcedentibus. ¶ Verū in supra dictis locis adductis ratiōibus, lubet in præsentia & alias nōnullas adhibere: quo testatior atq; probatior relinquatur hæc ueritas. Manifestū siquidem est, patrem secūdam carnem itidem & matrē: posse filio suo aliquid faciendū iubere. ut executionē operis alicui⁹ indifferētis: quod tamē filio est utile (exēpli gratia: ludī literarij frequentationē) similiter & præcipere aliqd etiā fugiendū: ut, prohibere mādicationē pomorum, ad quā ætas illa pueris est præpērior, cū seuera cōminatione, q̄ uapulabit ille puer uirga: si mandatū parentū suorū præuaricetur. Curigitur nō poterūt patres nostri secūdam spiritum, primi scilicet rectores ecclesiarum, & mater nostra in spiritu, ecclesia sancta: nobis imponere quippiam faciendū aut fugiendū cū

LIBER PRIMVS

Interminatione uirgæ & disciplinæ, quando illud nobis est salutare: & nostræ salutis apprimè accommodū: Nonne maiorē tunc haberēt authoritatē parētes secundū carnē, in filios suos: quā mater nostra secundū spiritū, itidē & patres, in suos filios: cū tñ lōge dignior ac sublimior sit illa spiritualis paternitas & maternitas: quā carnalis. Rursum, præceptū illud dei de honorandis parentibus, non tantū de ijs qui secundū carnem parentes sunt, accipiendū est: sed & de parentibus secundū spiritū, ut de ecclesia sancta & pastorib⁹ eius, quorū iussis: ex diuini præcepti authoritate debemus obedire. Igit̄ cū ecclesiæ p̄cepta & orthodoxorū patrū transgredimur mandata: simul & dei præceptū præuaricamur de honorādīs parētib⁹. Atqui p̄uaricantes diuina p̄cepta, contrahunt haud dubie labē mortiferi criminis: sc̄q; obligant æternæ dānationi. Igit̄ & mandata ecclesiæ antiquorūq; patrū ecclesiasticorū statuta uiolantes: eandē incurrunt pœnā. cū nō cōtingat hæc sine illo dei præcepto p̄uaricari.

III. ¶ Præterea. Ecclesia sancta & præcipui & eius moderatores in spiritu sancto cōgregati: potestātē habent abrogandi aliquā cōstitutionē antiquā occurrente rationabili causa, aut eā cōmutandi in aliū morē ecclesiæ utiliorē. Quod cū multis posset cōprobari exemplis: in p̄sentia tñ satis fuerit id duobus tñ manifestare. Quorū primū est. In ipsius ecclesiæ principio mos fuit: etiā infantib⁹ sacro baptismi lauacro ablutis tradere sacrosanctæ eucharistiæ cōmu-

Dionysius. nionē. quēadmodū perhibet beatus pater Dionysius: circa finē libri sui de ecclesiastica hierarchia dicens. Illud uero, q; pueri q; necdū possunt intelligere diuina, sacri baptismatis altissimorūq; cōmunionis sacrosanctæ signorū participes fiant: uidet̄ quidē prophania (ut dixisti) rationabiliter irridendū. si auditores minus idoneos, episcopi diuina edocent: & non intelligentib⁹, sanctas traditiōes nequicq; tradunt. Deinde cōstitutionis illius rationem reddens: paulo post subnectit idē. Tradit aut̄ puero sancta mysteria pontifex: ut nutriat in ipsis, neq; uitā aliā habeat: nisi hāc q; diuina inspiciat semper, & quæ huiusmodi sancta cōmunionē proficiat. atq; in his sacra possideat habitū: promoueatq; studiose à susceptore suo. Hęc Dionysius. Vñ et adhuc in antiq; mysteriorū ecclesiasticorū uoluminib⁹: illud ita de infantib⁹ legit̄. Si ep̄s adest: statim cōfirmari oportet, postea cōmunicari, Ep̄s si præsens nō fuerit: anteq; lactetur infan-

infans aut aliquid gustauerit, cōmunicet eū sacerdos de corpore et sanguine domini: ante missam etiā si necessitas ingruit. Posteriore tamen tēpore abolita est illa constitutio, nequa fiat sanctissimo eu charistiæ sacramento irreuerentia: si sumptum puer (ut accidere posset) expueret, ne etiā sumatur sine sui ipsius probatione: et deuotione singulari ad illud tā sublime mysteriū. quæ duo præstari non possunt nisi ab ijs: qui per ætatē iā habent sufficientē discretionē ad dijudicandū corpus domini, & discernendū à cibis cōmunib⁹ corpori nutriendo accommodandis. ¶ Secundū exēplū, rei propositæ approbativū est. Circa principiū ecclesiæ primitiuæ, laicis datur cōmunio sacrosanctæ eucharistiæ sub utraq; specie: panis scilicet & uini, quæ admodū satis coniectare licet ex sexto ca. euangelij sancti Ioannis: & ex undecimo cap. primæ epistolæ beati Pauli ad Corinthios. Sicut etiā aperte confirmat decretū sessionis decimæ tertiæ: cōcilij Cōstantiensis. Attamen sequentibus seculis iam multiplicato copiose credentiū numero (qui primū paucus erat & rar⁹) (rationabiliter constitutū est ab ecclesia catholica, laicis sanctā eucharistiæ cōmunionē tm̄ tradi debere sub specie panis, & non sub specie uini. tū propter effusionis sacrosancti sanguinis periculū. tū etiā propter fidei in fidelibus cōfirmationē: q̄ sub uenerando panis signo integrū Christi corp⁹ itidē & preciosus ei⁹ sanguis cōtinet. tū deniq; ob alias ratiōabiles causas: ecclesiā sanctā ad id institutū mouentes legitime & cōgruenter, ut ostendit apert⁹ prædictæ sessionis sacrosanctæ synodi Cōstantiensis: sanctio rectissima. Nec iniuria mutauit ecclesia sancta in duobus istis exēplis iam assignatis: pro reꝝ cōmoditate suā sententiā. Quā cū aliqua priscis ordinata temporib⁹prehendunt uergere in deteriorem exitū: ea secundū rectę rationis determinationē aut abroganda sunt, aut in aliud melius commutanda. Quemadmodū Ezechias rex Iuda commendatissimus, contriuit atq; comminuit in frustra serpētem æneū (quē iussu dei erexerat Moyses in deserto: ad salutē percussorū à serpentibus ignitis, qui signū illud aspicerent) quoniāprehendit illi à populo suo adoleri incensum. Neq; eo in opere reprehensus est à quopiā: quin potius magnam promeruit laudē. Cū igitur ecclesia catholica potestātē habeat abrogandi antiquas cōstitutiones, aut cōmutandi eas in alias sanctiones congruētiores, occur-

v.

Ioannis 6.
1. Corin. 11.4. Regū 18.
Numeri 21.

LIBER PRIMVS

- rente legitima causa: cur non etiam habebit potestatem constituē
di aliquas leges utiles & honestas, quæ nunq̄ prius fuerant consti-
tutæ: cū sit facilior, noua legis alicuius sanctio: q̄ antiquæ quondā
- VI.** ordinatæ aut abrogatio, aut in aliam commutatio. ¶ Insuper. Tra-
dita est supremis ecclesiæ pastoribus potestas ligandi super terrā
& soluendi potestas item remittendi peccata & retinendi, per il-
Math. 16. lud domini nostri uerbū: beato Petro dictum apud Matthæum.
Quodcunq; solueris super terrā: erit solutū & in cælis. Et quodcūq;
ligaueris super terram: erit ligatū & in cælis. Per illud etiā eiusdē
Math. 18. stā. Amen dico uobis. quæcunq; alligaueritis super terrā: erunt li-
gata & in cælo. & quæcunq; solueritis sup̄ terrā: erunt soluta & cælo.
Demū & per illud domini nostri Iesu Christi uerbū: discipulis su-
Ian. 20. is dictū post resurrectionē suam. Quorū remiseritis peccata: remit-
tunt̄ eis. & quorū retinueritis: retenta erunt. Cur igitur putandū
est, consimiliter eis non esse traditam potestatem condendi leges
ac sanctiones: ecclesiæ directiōi utiles & necessarias; cū huiusmo-
di potestas condendæ; legū, minor uideatur & inferior, aut saltem
non præferens maiorem auctoritatem: q̄ potestas ministratoria li-
gandi & soluendi delinquentes. ¶ Ad hæc, Primis ecclesiæ sanctæ
VII. rectoribus indulta est à dño potestas gubernādi rēpub. ecclesiasti-
Actuū. 20. cam, secundū illud beati Pauli uerbū: ad seniores ecclesiæ. Atten-
dite uobis & uniuerso gregi: in quo uos spiritus sanct⁹ posuit ep̄os
regere ecclesiā dei: quā acquisiuit sanguine suo. Etiā & iuxta illud
I. Petri 5. beati Petri dictū. Pascite qui in uobis est gregē dei: prouidētes nō
coacte sed spontanee sc̄dm deū. neq; turpis lucri gratia: sed uolun-
tatie. neq; ut dominātes in clero: sed forma facti gregis. At quō gre-
gē dñicū, oues & agnos Christi pascēt sp̄ituales ipsi pastores: si nō
habuerint auctoritatē statuēdi leges honestas & utiles, administra-
tioni ecclīasticæ necessarias & accōmodas; cū uideam⁹ & in re mi-
litari & nautica & scholastica, & quauis alia multitudine moderā-
da: eo s q̄ reꝝ summā gerūt habere facultatē illa ordinādi, etiā cum
pœnæ in trāsgressores determinatione: quæ ad rē cui p̄sunt dirigē-
dā cōducibilia cēsēt. Nō sunt profecto deterioris cōditionis q̄ cæ-
teri, q̄ summæ reꝝ p̄sunt pastores ecclīastici: sed existimādi & hāc
VIII. statuēdas; legū potestatē habere. ¶ Demū si attēdere lubet et ho-
nesta-

neſitate eorū que in eccleſiaſticis regulis atq; canonib⁹ ſancita ſunt: pariter & utilitatem, cedentē primū in ſalutē eorū qui illis obſtrunguntur legibus: nemo ſe difficile merito præſtare deberet ad eas ſanctiones libenter amplectendas. ubi etiā nulla alia afferret ratio id perſuadens: aut pœna adijceret coërcens. Quid em̄ (ut alia multa præmittamus) honeſtius: q̄ ſanctiſſimū eucharistiæ ſacramentū et à ieiunis conſecrari tm̄ debere, et ſumi Chriſtianiſ, niſi cauſa inſirmitatis aut neceſſitatis interuenerit? quod ex antiquo eccleſiæ inſtituto etiā ante beati Auguſtini tēpora eſt decentiſſime ordinatū: et decreto decimæ tertie ſeſſionis concilij Conſtantiendiſ, contra inſurgentes illius temporis hæreſes, ruſſum eſt approbatum. Quid præterea utiliſ Chriſtianoꝝ ſaluti: q̄ ieiunioꝝ inſtitutoꝝ obſeruatio: quod (ut ſancta concinit eccleſia) animis corporib⁹q; curandis ſalubriter inſtitutū eſt: quo deus itē in nobis uitia cōprimat, mentē eleuat, uirtutē largit̄ & præmia. & quod de ieiunij conſtitutione dictū eſt: de alijs quoq; omnibus legib⁹ eccleſiaſticis ſimiliter eſt intelligendū, quandoquidē de illis idē eſt iudiciū. Itaq; honeſtas ipſa præceptoꝝ eccleſiæ necnon & utilitas: ubi etiā alia oīa deeſſent (quæ tm̄ adhuc permulta ſunt) prouocantia ad eorū ſuſceptionē & executionē: merito nos impellere deberent, ad illa prompto & lubenti animo amplectenda. Sed iā ad alia trāſeamus.

¶ Quid de ſecundo, & ſequentibus Lutheri articulis prius poſitis cenſendum eſt. Cap. XXV.

Erſpicuum etiā iam euasit (ut expedito in præcedenti capite, primo Lutheri articulo: ſecundum eiusdem, ſupra poſitum circa libri huius principiū, excutiamus) ea quæ ex apoſtolorum traditione aut factorum concilioꝝ, aut conſuetudine antiqua obſeruant̄ à fidelibus ſecundū ſanctiones eccleſiaſticas: plurimū ad utilitā prodeſſe ijs qui pie & religioſe ea perficiunt qm̄ eo ipſo accepiſſimā deo p̄ſtant obediētā. Prætermiſſionē uero illoꝝ citra cauſam legitimā, pariter & tranſgreſſionē: maxime incōmodare ſaluti animæ, conſtituereq; ipſum præuaricatorē, grauis peccati reum & dānationis æternæ. q̄ ea p̄uaricatio aſſeclā ſemper habet & comitem: inobediētā in deū, quæ admodū ſuperiora dicta potiſſimū in decimo undecimo & duodecimo capitib⁹: & diſuſe mōſtrarunt.

Cæterę

LIBER PRIMVS

Cæterum recto conseqũio id trahitur & subinfertur, si præcepto-
rum ecclesiæ transgressio inducit letale crimẽ animæ & mortis æ-
ternæ reatũ: integram eorũ obseruationẽ ex opposito & gratiã p-
mereri & gloriam æternã. quod tamẽ negat Lutherus in secũdo
illo articulo: quẽ in secundo p̄sentis libri capite ex ipsius dictis cita-
uim⁹. Oppositarum em̄ causarum: oppositi sunt & effectus. Neq̄
illud recipiendũ est, quod illic affert: ea omnia quæ enumerat con-
stitutionibus ecclesiasticis cõsona, fieri etiã posse à quouis impio.

Quãuis enim impius ea uniuersa secũdũ substantiam operis exeq̄
posset & exteriorem operationẽ: nõ tamẽ secũdum debitas circũ-
stantias finis, qualitatis operis, loci, tẽporis atq̄ recti affect⁹: quas iu-
stus & probus seruabit. quãdoquidem non habebit impius in illis
operibus agẽdis syncærum illum animi in deum affectum: qualẽ
uir bonus. Cum autem legum ecclesiasticarũ obseruationẽ dici-
mus animẽ salutarem & deo gratam: nõ tãtum opera exteriora at-
redimus, sed et interiorẽ simplicis animi affectum atq̄ intentionẽ.
Sed eadẽ omnino ratione quam hic affert Lutherus: dicere nobis
promptum esset, nulla dei præcepta esse ad salutẽ homini necessa-
ria. q̄ omnia illa quãtum ad exteriorem operationẽ fieri etiã pos-
sent à quolibet impio: licet nõ ad ipsius dei p̄cipiẽtis intentionem.
Quod autẽ subiungit Lutherus, obseruatione p̄ceptorũ ecclesiæ
homines nõ nisi hypocritas euadere: persimile est atq̄ si dicat, intẽ-
dentem oculorum suorum aciem in solare iubar: nõ nisi tenebro-
sum fieri, & igni propinquantem: ex eo non nisi algorem suscipe-
re. utentemq̄ salutaribus cibis: incurere exinde aduersã ualitudi-
nẽ. Siquidẽ recta horum statutorum obseruatio ex simplici ani-
mo prodiens, qualem præcipit ecclesiã: neminem reddit hypocri-
tam. Siquis autẽ ficto dupliciq̄ animo ea exequatur, ut auram au-
cupetur popularẽ: hypocrita quidem reddetur, nõ tamẽ ex præ-
ceptorum ecclesiasticorum conditione: sed propria sua malitia, q̄
II non est legibus illis saluberrimis & rectissimis ascribenda. ¶ Prete-
rea apertissimis ostensum est rationibus atq̄ sanctorũ patrum fre-
quenti testimonio, præsertim in tertio & quarto cap. libri præsen-
tis: præter ea quæ in euãgelio sunt particulatim expressa, & alia
pluraq̄ necessaria esse ut credamus & agam⁹, ea uidelicet: quæ po-
stea spiritus sancti inspiratiõẽ declarata sunt ac definita expressius,

sancti
ut credan.

ut credantur & agantur à populo Christiano. Vnde cōstat, absurdum id esse & impiū: quod subinde in tertio articulo secūdi capi. huius libri, ex ipsius dictis est propositū. Neq; id conuincūt duo illa (quæ citat ibidem) scripturæ testimonia: ad fulciendā suam assertionē. Primū enim illud ex Ioanne sumptū. Qui credit in me: etiā si mortuus fuerit, uiuet. de perfecte credēte accipiendū est, eo scilicet qui fidē habet operantē per dilectionē: bonisq; coniunctā operibus. Talis autē non solū ea aget quæ in euangelio sunt aperte expressa: sed & illa quæ per traditiones apostolorū & ecclesiasticas cōstitutiones sunt superaddita. alioqui non est integra eius fides nec perfecta. In secundo uero scripturæ testimonio: ibidē adducto ex Matthæo, scilicet. Nō in solo pane uiuit homo: sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. p uerbū dei nō solū intelligi debet quod in euangelio est conscriptū: sed & id omne, quod postea suggerēte spiritu sancto ab apostolis & patribus orthodoxis est traditū atq; sanctitū. & illud enim, uerbū dei est: ut puta spiritus sancti, cuius misterio & doctrina illud ipsum ordinatum est & statutū. ¶ Sed dicat age Lutherus: in quo euangelij loco scriptū est, q; Christus descenderit ad inferna, quod tamen, symbolū apostolorū & Anastasii: credendū nobis exprimit. Vbi etiam in aliquo quatuor euangeliorum: dicitur filius dei esse consubstāntialis patri, cum certe nomē illud consubstāntialis, nequaquā in euangelio legatur. aut ubi expressum id inuenitur apud aliquē euangelistā: q; spiritus sanctus etiā à filio procedit. At tamē utrūq; horū: symbolū Nicenū exprimit ab omnibus credendū. Et ita percontandū esset de alijs permultis, quæ in sacrosanctis synodis declarata sunt & determinata ut credantur à tota ecclesia: nequaquā tamen in euangelijs habentur aperte commemorata. Verum nunc ad agenda ueniamus. Dicit oratio Lutherus ubi legit in euangelio ieiuniū quadragesimale quotānis ante festum paschale esse obseruandum, aut aquam sale cōmixto benedictam sacerdotali imprecatione: esse spargēdam in populū. aut in ipso ieiunij quadragesimalis exordio, cineres oratione sacerdotis benedictos, in fronte aut super caput à manu sacerdotali esse suscipiēdos: in signum poenitentiae agenda, & ad mortis oppetendae memoriam altius animo figendam. Dicit item, ubi iubet euangelium aut scripto explicat: diebus sabbati ab esu carniū esse

Ioann. n.

Matthæi. 4.

III.

Atanasij

LIBER PRIMVS

abstinēdū in honorē sacratissimę dei matris, cui is dies peculiariter est dedicatus. & in letania maiore itidē & minore, ob supplicatiōes solēnes & publicastū institutas: piscibus esse uescendū. Et hoc pacto de cōpluribus alijs sanctis & laudabilibus ecclesię cōstitutionibus, sciscitādum esset ab eodem: ubinam in euāgelico codice sunt expressę. Quod cum nec ipse nec eius affectatores unquam potuerint assignare: dilucidum est, hanc assertionem q̄ nihil à fidelibus credendum sit aut agendū: nisi quod in euāgelio continet aperte expressum, nō modo falsam eē & erroneā: sed multarū etiā hæreseō esse sentinā & barat hrū. ex qua pestifera lacuna: multi p-

III. ditarū sectarū magistri, sui erroris hauserunt putorē. ¶ Ceterū nō fuerit ociosum aut inutile, in p̄sentia paucis explicare: ubi p̄dictę cōstitutiones ecclesiasticę quas nō cōtinet aperte codex euāgelicus, suū acceperint robur & stabilimētū. In primis quadragesimā ipsa: circa nascentis ecclesię exordiū ex institutione apostolorū habuit suum authoramentū & uigorē. Quēadmodū phibet beatus

Hieronymus in epistola ad Marcellā aduersus Montanū: ponēs discrimē inter catholicos et Montani sectatores, his uerbis. Nos uenā quadragesimā secūdū traditionē apostolorū, toto anno, tēpore nobis cōgruo ieiunamus. Illi tres in anno faciūt quadragesimas: q̄ si tres passi sunt saluatores. Hęc ibi. Eoq̄ tpe quadragesimali, maxime insistendū esse ieiunio: admonet idē celeberrimus author in epistola ad Latā de institutiōe filię, cū ait. Ceterū (ut ante scripsi) in quadragesima, cōtinentię uela p̄denda sunt: & tota aurigę retinacula equis laxanda properātibus. Hęc ille. Sed & beatus Ignatius episcop⁹ Antiochenus, apostoliscōtemporaneus: aperte p̄dit quadragesimā circa apostolica tēpora fuisse institutā, cū ita scribit

Ignatius in quarta sua epistola, quę est ad Philippēses. Dies festos nolite in honorare. quadragesimā uero nolite p̄ nihilo habere: imitationē enim cōtinet dei cōuersationis. hebdomadā etiā passiois nolite despicere. Quarta uero & sexta feria ieiunate: reliquias pauperibus porrigētes. Hęc ibi. At uero illud de quadragesima nō negligenda, nequaquā admonuisset scripto uir sanctus: nisi ieiuniū quadragesimale fuisset tūc institutū, & à populo fidei suo iā tpe obseruari solitum. Quocirca audiendi non sunt uiri impij, & ecclesiasticę disciplinę subuersores: qui nostra tēpestate imbuti Lutherano ue-

neno

nemo audent palam iactitare in uulgus, quadragesimæ ieiunium humana tantum adinventione à recentioribus ecclesiæ pastoribus esse institutum. Proinde & parui habendum esse: & pro cuiusque tantum arbitrio sine obligationis uinculo seruari posse, & sine aliquo ciborum defectu. Enim uero cum teste Ignatio & Hieronymo, ex apostolorum traditione quadragesima suum auspiciata sit exordium: ipsa instituentium autoritas & temporis antiquitas (ubi etiam alia deessent ad eam exacte obseruandam incitantia: quæ tamen complura supersunt) unumquodque pio in sanctam ecclesiam animo affectum debent inducere; ad eam libenter amplectendam, integreque custodiendam. ¶ Porro aquæ sale commixto benedictæ aspersio in populum: ab Alexandro primo huius nominis summo pontifice primum instituta traditur, quemadmodum de consecratione, distinctiõe tertia, cap. aqua. ipsius sanctio super hoc ædita: ita legitur. Aquam sale cõpersam in populis benedicim⁹: ut ea cuncti aspersi sanctificentur & purificentur, quod omnibus sacerdotibus faciendum eẽ mandamus. Nã si cinis uitulæ aspersus populum sanctificabat atque mundabat: multo magis aqua sale aspersa diuinisq; precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Helisæum prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto magis diuinis precibus sacratus sal, sterilitatẽ rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat & purgat, & cetera bona multiplicat: & insidias diaboli auertit, & à phãtasmatis uersutis hoies defendit. Hæc ibi. In sup̄ in exordio quadragesimæ cineres sacros, sacerdotali manu suscipi debere à fidelibus, tanquam symbolum quoddam agendæ poenitentiæ: ex ueteris testamẽti more desumptum tradit, quod cinis & sacco habebantur arma poenitentię, instrumentaq; erant frequentissimo usu deputata: ad designandam cordis humiliationem & luctum poenitentium. Vnde & beatus Iob de se ait. Idcirco ipse me reprehendo: et ago poenitentiam in fauilla & cinere. Et Marдохæus audito regis Assueri edicto de futura Iudeorum exterminatiõe, per Amã neq̄ter percussus: induit sacco spargens cinerem capiti. In diebus itẽ Iudith laudatissime uiduæ: cum timor Holofernis irruisset in omnes Iudeos, sacerdotes poenitenti cilicij legunt obtulisse sacrificia domino: & erat (inquit scriptura) cinis supra capita eorum. Demum rex Ninuitarum audita predicatiõe Ionæ: se totum ad agendam poenitentiam conuertens,

V.
Alexander. 1.

Numeri. 19.

4. Regum. 2.

Iob. 42.
Hester. 4.

Iudith. 4.

Ionæ. 3.

LIBER PRIMVS

indutus est sacco & sedit in cinere. At uero de abstinentia & ieiunio sabbati: paulo ante factus est sermo, pontificij iuris autoritate
 Cap. 22. VI. roboratus. ¶ Letania aut maiorem & abstinentia à carnibus eo die
 Gregorius. obseruandū: instituit (ut una omniū est sententia) beatus Gregorius, primus huius nominis summus pontifex. Minorē uero letania quæ in diebus rogationū agit, cū abstinentia à carnibus esse celebrandā: cōciliū Aurelianense olim sanxit. cuius decretū adducitur de consecratione, distinctione tertia, cap. rogationes, hoc uerborū contextu. Rogationes, id est letanias ante ascensionem domini placuit celebrari. ita ut præmissum triduanū ieiuniū: in dominicæ ascensionis solennitate soluat. per quod tridū, serui & ancillæ ab opere relaxentur: quo magis plebs uniuersa conueniat. Quo triduo oēs abstineant: & etiā quadragesimalibus cibus utant. Hæc ibi. Nōnulla tamen eorū quæ inibi definita sunt: per usum oppositū sunt abrogata. Non em̄ diebus illis rogationū ubiq; feriant ab opere manū laici: nec fideles ieiuniū obseruant, nec ciborū quadragesimalium usum. Vt & ex eo sumat argumentū: populū fidelē potius in plerisque ex austeriore uiuēdi forma in laxiorē eē deductū, q̄ ediuerso.

VII. ¶ Deinceps ut ad quartū articuli Lutherani, supra in secundo præsentis libri capite positi, excussione transeamus: patefactū est abunde in superioribus locis, potissimū decimo capite & duobus proxime sequentibus: sanctionū ecclesiasticarū obseruationē esse necessariā ad salutē. neq; per solā fidē, effici Christianū ab omni lege ordinationeque ecclesiæ liberū: sicut neq; per eā fit liber et absolutus ab obseruatione mandatorū dei. Quintimmo per fidē pefectā et integram: potius obstringit Christianus ad statuta ecclesiæ opere adimplenda. quoniā fides uiua & consummata: operibus bonis debet esse coniuncta, potissimū ijs quæ prodant et indicent obedientiā, deo et ecclesiæ sanctæ debitā. Et qui fidē solā iactitant, ab operibus iustitiæ seiunctā: de eorū uidentē esse numero, qui (ut ad Titū scribit Paulus) dicunt se nosse deū: factis aut negant. ¶ Porro falsum est illud, et sacris literis penitus aduersum: opera neminē iustificare, saltē ut adminicula et disponentia ad iustificationē consequendā, et tanq̄ instrumenta necessaria. Nā sine cōtrouersia, deus ipse, p̄cipuus est iustificationis author: et dator gratiæ tollentis culpā, et iustū reddētis hominē. neq; quispiā primas iustificandi partes deo nō

attribuit: ut debet. Cū illo autē & post illum, etiam opera bona iustificandi uim in suo gradu & sorte habere: ostēdunt cū alia quā plurima loca scripturæ sacræ, tū illud unū beati Ioannis apostoli uerbum. 1. Ioan. 3. Qui facit iustitiā: iustus est. Ex quo protinus id recte colligitur: per opera iustitiæ quæpiā fieri iustū & iustificari, ut per opera artis fabrilis, efficitur aliquis faber: & per frequentē citharæ modulationē euadit citharædus. Neque oportet hominē esse iustū, saltē perfectā & cōsummata iustitia: anteq̄ operet bonū, ut hic ait Lutherus. sed è diuerso opus est eū bona operari: anteq̄ euadat integre & absolute iustus. Ex operibus enim: acquirunt habitus. nō contra, habitus ipsi: primorū operū sunt authores. ¶ Sola uero fides simul cū baptismo suscepta: primo quidē iustificat & sufficiēter, pro illo suscepti baptismi tempore. quod ad consequendā iustificationē quæ in sancto illo regenerationis sacramēto obtinet: opera ipsa tunc nō sunt necessaria. Sed sequente illā fidei professionē tempore: & in pueris cū plenū rationis usum obtinuerint, & in adultis, opa bona sunt necessaria: & ad illam iustificationē conseruandā si adhuc eā tenuerint, & ad deperditā iustificationē recuperandā: si per peccatū ab illa baptismali gratia exciderint. Neque id ab re quidē. nam in ipsa baptismali ablutione, obstrinxerunt se qui eam susceperunt: ad mandatorū dei obseruationē. Quomodo autē obseruabunt ea, fidem sacram professi: nisi operent iustitiā & bona exerceant opera, quæ suis mandatis præcepit deus fieri? Falsum est itaque, quod in istius quarti articuli citatione astruit Lutherus: solam fidem esse, quæ ex merito dei misericordia personam digne & sufficienter iustificet. loquēdo de iustificatione baptismum subsequente.

¶ Solam fidē nequaquā ad salutē sufficere: sed cū ea, & bona opera esse homini necessaria.

Cap. XXVI.

Ampliorē autē illorū quæ hic quartus Lutheri articulus supra adductus proponit, confutationem: elidendus est hoc loco & eneruandus error ille Lutheranus, quem cum in cæteris libris suis, tum in eo de libertate Christiana opusculo quod improbamus: ipse Lutherus disseminat & astruit. utpote solā fidē sufficere ad iustificationē & consequendā uitā æternā: etiā ubi nulla affuerint in adultis opera bona. quoniam scdm̄ eius sententiā, nō sunt ipsa opa necessaria

LIBER PRIMVS

saria ad expurgationē peccatorū: neq; ad gratiā & salutē obtinen-
dam. Et hæc plane una est particula suæ libertatis, immo licentio-
sæ indulgētiæ: quā altisona buccina toti mundo propalauit. ut edo-
cti hoies solā fidē ad salutē sufficere, seq; ab operū obligatione &
onere absolui: libentius ad libertatem illā Lutheranam profiquen-
dā ferant, eāq; amplectantur cupidius. Hic sane est laqueus, hæc pe-
dica, hoc rete, quod tetendit Luther^o incautis pedibus fidelium: ut

- II. inuoluti trahantur in extremā perniciē. ¶ Hanc autē execrandā im-
pietate cōprobare annuit ipse Luther^o & sui affectatores: aliquot
scripturæ sanctæ testimonijs. cū ex ueteri instrumento tū nouo de
Gene. 15. prōptis. Scriptū est enī: inquit. Credidit Abrahā deo, & repu-
Abacuc. 2. tatū est ei ad iustitiā. Et ore etiā prophetico dictū est. Iust^o autē in fi-
de sua uiuet. Rursum cæco clamantī importuna uoce ad dominū
nostrū: responsū esse legimus à Christo, ubi illū ad se acciti iusse-
rat. Respice. fides tua te saluū fecit. Et apud Ioānē: dominū dixisse
Lucæ 18. Qui credit in me: habet uitam æternā. Et iteq;. Qui credit in me:
Ioan. 6. etiam si mortuus fuerit, uiuet. Præterea, ad Romanos scribens a-
Ioannis. 11. postolus ait. Iustificati ergo ex fide: pacem habeamus ad deū. Et ad
Roma. 5. Ephesios, Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex uobis. Ad
Ephes. 2. Actū 15. hæc, in actis apostolicis ait beatus Petrus: de conuersis ex gentib^o
ad Christum. Et qui nouit corda deus: testimoniū perhibuit, dans
illis spiritū sanctum sicut & nobis: & nihil discreuit inter nos & il-
los, fide purificans corda eorū. Multas itidē alias cōsimilis sententiæ
passim in scriptura positas colligūt Lutherani propositiones: & ad-
ducunt in suæ assertionis roborationē. Quibus profecto nihil ali-
ud solide conficiunt ac commonstrant: nisi ipsam fidem esse in pri-
mis necessariam ad animæ salutem. quod ipsis ultro & sine cuiusq;
testimonijs munimento admittit: cū scriptū sit à beato Paulo in epi-
Hebræ. 11. stola ad Hebræos. Sine fide, impossibile est quēquā placere deo. qđ
ipsa sit basis & substerniculum cæterarum omnium uirtutū: ad ui-
tam animę spirituales conducentium. ¶ Sed nunquid ex eo quod
III. fidē admittim^o esse necessariā ad regni celestis introitum: ipsi recte
colligere queunt, eam etiā esse sufficientē, & præter illā nihil aliud
in nobis expositū? Nonne ita ratiocinantes, ex unaquaq; assumpta
rū propositionū sine exclusionē prolata: exclusiuam faciunt: hoc
mō: excludendi particulam singulis adiçientes, Fide tm̄ purificans
corda

corda eorum & saluati estis solum per fidem. Et rursus. Iustus autem: in fide sua tantum uiuet. Et ita de reliquis ante citatis sententijs. cum tamen in sancta scriptura, nulla earum cum nota exclusionis proponatur: sed potius, aliud quippiam includendi uim atque significationem teneat: scilicet ipsam charitatem, una cum fide operantem. Planum est igitur quomodo hi improbi dogmatistae sacras deprauant literas: easque ad sensum detorquent alienum, suae tamen impietati consonantem. quos certe non fuerit operosum neque difficile: ex ipsis etiam diuinae scripturae testimonijs conuincere fallitatis atque confutare. ¶ Et primum ex beato Iacobo: qui in sua epistola canonica dicit: quod Abraam ex operibus iustificatus est, immolans filium suum Isaac: & non ex fide tantum. Quinimmo idem apostolus in toto secundo praedictae suae epistolae capite contendit & astruit: quod fides sine operibus ociosa est ac mortua. Cui astipulatur & facit Paulus: ita scribens ad Corinthios. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero: nihil sum. Quid hoc uerbo dari potest apertius aut ualentius: quod aduersarios contundat? Nonne ex eo primum id colligitur, fidem etiam uniuersalem & omnium credentium: a charitate separari posse ac seiungi: ne ad id confugiant Lutherani: se dictum suum de fide ad salutem sufficiente, intelligere tantum de fide charitati coniuncta. Nam haec, semper opera habet se comitantia: neque a bonis operibus sequestrat unquam. Ipsi autem quos improbamus: opera bona, a fide sua (quam dicunt sufficere ad salutem) secludunt. quare necessarium est, eos facere sermonem de fide seiugata ab operibus: & non de fide per dilectionem operante. Ex hisdem quoque uerbis apostoli modo citatis dilucidum est: charitatem esse necessariam ad salutem, & sine ea, quaeuis opera de genere bonorum: nihil ad assequendam uitam aeternam conferre. quod diffuse deducit beatus Paulus: in praedicto suae epistolae ad Corinthios loco. Ex quo consequens est protinus: solam fidem haudquam esse sufficientem ad obtinendum salutis praemium. Rursum idem apostolus in eadem ad Corinthios epistola scribit. State in fide: uiriliter agite & confortamini. Omnia autem uestra: in charitate fiant. Ecce rursum post fidem: charitatis habendam eos admonet. quod illa necessaria quidem sit: at non sufficiens, sed indigens adminiculo aliarum uirtutum. ¶ Insuper dominus noster adulescenti uiam possidendi uitam aeternam aperiens: si uis (inquit) ad uitam

IIII.
Iacobi. 2.

1. Corin. 13.

1. Corin. 16.

V.
March. 19.

LIBER PRIMVS

- uitam ingredi: serua mādata. Et legisperito post enarrata dei praecepta: idem respondit. Hoc fac: & uiues. utrunq; eorū, non ad fidem (nā eam habebāt) sed ad opera bona exercēda: mittēs & inuitans. Ad hęc. Ipse cęlestis disciplinę magister optim^o: apud Matthæū ait. Non omnis qui dicit mihi dñe, dñe: intrabit in regnū cęlorū. sed qui facit uoluntatē patris mei: hic introibit in regnum cęlorū. At qui syncerā habent & integram fidei cōfessionē: ij sunt qui Christo dicunt dñe, dñe. Nō omnibus igitur illis patebit regni cęlestis ianua: sed ijs tantū, qui fidei habent cōiuncta pia opera. etenim hi, per boni operis exercitium: patris cęlestis faciūt uolūtātē.
- Lucæ 12. Adde, quod & apud Lucam dixisse scribitur Christus, quod seruus qui cognouit uoluntatem domini sui & non se pręparauit, & non fecit secundum uoluntatem eius: uapulabit multis. At qui sciens uoluntatem domini sui & non faciens: is profecto est qui fidei sacrīs est initiatus & nouit quęnam sunt agenda, non tamē ea exequitur. Igitur ex eo euangelij loco: talis conuincitur esse reus æternę damnationis. Quod & ex eo beati Iacobi uerbo: identidē colligitur. Scienti ergo bonum facere & non facienti: peccatum est illi. Ecce quomodo fides sine operibus: grauiorem exaggerat culpam & pœnam. tantum abest: ut suo auctori salutem operetur.
- Iacobi 4. ¶ Sed & beatus Paulus ad Hebręos scribens: idē subinsinuat hisce uerbis. Terra sæpe uenientem super se bibens imbrem, & proferens herbā oportunam ijs à quibus colitur: accipit benedictionē à deo. Siquidē terra mysticę est anima nostra. quę ut benedictionē accipiat à deo: nō id sufficit, quod uenientē de super sæpe bibat imbrem, doctrināq; sanam orthodoxę fidei capeat. sed præterea & id requiritur: quod germinet herbā oportunā suis cultoribus, bonorumq; operum fructum proferat. cū alio etiā loco: dictū sit à domino. Omnis arbor quę nō facit fructū bonū: excidēt & in ignem mittēt. Demū in extremo iudicio, de operib^o ipsis aut factis aut p̄termiſſis: districta fiat discussio. & iusti quidem propter opa misericordię impensā pauperibus: inuitabuntur ad æternum glorię cęlestis præmiū. Reprobi uero pro eisdem neglectis: detrudētur in perpetuū gehennę suppliciu. Proinde diuinus apostolus ad sedulum bonorū operū studiū: solícite nos exhortatur dicēs. Dum tēpus habemus: operemur bonū ad omnes, maxime autē ad domesticos
- Lucæ 10.
- Matthæi 7.
- Lucæ 12.
- Iacobi 4.
- Hebręo. 6. VI
- Matthæi 12.
- Matthę. 25.
- Gala. 6.

sticos fidei. Quod & Sapiens etiam facit: his uerbis. Quodcunq; fa- Ecclēs. 9
cere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio
nec sapientia, nec scientia: erunt apud inferos quo tu properas.

¶ Neq; contra hāc operū ad salutē necessariorū assertionē: militāt VII,
ea beati Pauli uerba ad Romanos cōscripta. Arbitramur iustifi- Roma. 3
cari hominē p̄ fidē sine operibus legis. Nā ex operibus legis; nō iu-
stificabit̄ omnis caro corā illo. Neq; alia eiusdem dicta, cōsimilē ex
primētia sententiā: sparsim in epistola ad Galatas necnō & Philip-
pensēs annotata. Nēpe in omnibus istis locis; per opera legis intel-
ligit apostolus sacra & cærimonias legis Mosaicæ, & obseruationē
institutorū ueteris rit⁹. quæ post euangelicæ lucis coruscationē nō
modo nihil contulerūt ad iustificationē: sed & plurimū obfuerunt
ihs, qui spem salutis ac fiduciā in ipsis collocarunt. Quocirca aduer-
sarij applicantes illa Pauli uerba ad opera legis nouæ, de quibus i-
bidē nō loquit̄ apostolus: peruertūt apostolicā sententiā, & perpe-
rā interpretant̄. Ipsi igit̄ nō iniuria uerbū illud euāgelicū obiecta- Mat. 22
ri potest. Erratis, nescientes scripturas.

¶ Opera bona in nobis nō esse peccata: ut sentit p̄perā
Lutherus. & per ea hominē iustificari atq; iustum red-
di: quod idem negat.

Cap. XXVII.

Praterea circa bonorū operū materiam in præce- I.
dente pertractatā cap. Lutherus duas alias dissemi-
nat in suis libris & euomit impias assertiones. unam
quidē, omnia opera nostra quātūuis recta & bona:
esse peccata, & optimū quodq; opus humanū, quā-
tūlibet recte factū: esse peccatū. Alterā uero: per bona opera non
iustificari hominē, nec fieri iustū corā deo. sed solū corā hominib⁹
per ea: interiorē iustitiā ostendi. Vtrāq; uero harū improbarū p-
positionū, subinsinuat in suo de libertate Christiana opusculo, his
uerbis. Verbū dei (inquit) non operibus: sed sola fide suscipit̄. Ideo ”
dum credere incipis: simul discis omnia quæ in te sunt, esse prorsus ”
culpabilia, peccata, damnanda. Et cum hęc fides non nisi in inte- ”
riore homine regnare possit: manifestū est hominē interiorē pror- ”
sus nullo externo ope uel negocio posse iustificari, liberū & saluū ”
fieri, & opera quocūq; nihil ad eum pertinere. Quare cuiuslibet Chri ”
stiani prima cura eē debet: ut posita operū opinione, solā fidē ma- ”

p gis ac

LIBER PRIMVS

» gis ac magis roboret. Et paulo post. Christianus p̄ fidē suā cōsecra-
 » tus: bona facit opera. sed nō per hęc: magis sacer aut Christianus
 » efficit. Hoc enim, solius fidei est. immo nisi ante crederet & Chri-
 » stian⁹ esset: nihil prorsus ualerēt omnia sua opera, essentq; uere im-
 » pia ac dānabilia peccata. Itaq; bona opera nō faciūt bonū uirū: sed
 » uir bonus facit bona opera, sicut fructus nō facit arborē bonā: sed
 » arbor bona fructū bonū. Et iterū deinceps. Hoc sane uerū est: o-
 » peribus fieri hominē bonū aut malū corā hominibus. Hoc aut̄ fie-
 » ri: est idē quod ostendi aut cognosci, quis sit bonus aut malus, sicut

Mat. 7.

- » Christus dicit. Ex fructibus eorū: cognoscetis eos. Hęc Luther⁹.
 Cæterz propter cognationē & cōformitatē prædictorū duoz; er-
 roz; cum materia præcedētis capitis, & quoniā ambo uersant̄ cir-
 ca opera humana, quē dmodū & is q; proximo capite est cōfutat⁹:
 non incōgruū uisum est, hic & ambas has assertiōes impias paucis
 II. improbare ac cōuellere. ¶ Itaq; primo ostendendū nobis est: bona
 opera humana non esse peccata. quod haud difficile factu fuerit:
 si in primis attenderimus peccati rationē consistere in eo, aut quo-
 niā fit quod à deo est uetitū: aut quoniā omittitur quod ab eo est
 præceptū. At uir bonus si exequat̄ opus aliquod à deo præceptū:
 ut honoret parentes, aut erogat pauperibus elemosynā, secundū
 debitas loci, tēporis, finis & qualitatis ac cæteras circūstātiās, ut ne
 unā quidē prætermittat quā recta definierit ratio: is nō id cōmittit
 quod deus prohibuit, neq; id omisit quod præcepit deus, immo id
 fecit quod deus fieri præcepit: & eo etiā modo, quo illi est p̄ceptū.
 Per quas igitur rimas subintrabit illic peccatū: aut quomodo in eo
 III. ope locū habebit ratio peccati? ¶ Præterea, deus sua p̄cepta custo-
 diri ab unoquoq; iussit, legēq; decalogi posuit omnibus: quā uoluit
 intemeratā seruari. Opus igit̄ hominis quo studet morigerari deo
 & mādāta eius inuiolata tenere, tēpore & loco cōgruentibus: diui-
 na iussione est p̄ceptū, & secundū dei beneplacitū peragitur. Quo-
 modo igitur huiusmodi opus est peccatū? nunquid dicēdū est, deū
 IIII. peccata nobis p̄cepisse: quæ tantopere odio prosequit̄? ¶ Rursum
 Per prophetas in ueteri testamēto, & p̄ euangeliū ac sanctos apo-
 stolos in suis epistolis in nouo: frequētes hominibus fiunt exhorta-
 tiones ad uirtutis studia, pioz; q; operū officia. Siquidē (ut innūera
 alia sub ticeā) iussus est Hieremias propheta clamare in porta do-
 mus.

mus dñi: ad omnem populū. Bonas facite uias uestras & studia uestra: & habitabo uobiscū in loco isto. Quod si huiusmodi opa bona, p quæ rectas facerent suas uias Israëlita, erant peccata: uerbis igitur illis exhortatorijs, puocauit eos sanctus ppheta ad peccata ppetrāda. Sed quis unq̄ sanæ mētis hoc admiserit: omni infania de testabilius? ¶ Ad hæc. Et in ueteri & nouo testamēto legitur deus ob orationes & pla sanctorū tum adhuc uiuentiū opera: alijs spiritalia impēdisse beneficia. ut ad pces Moysi uiri dei: dedisse populo Israëlítico ueniam peccati, ob uitulū conflatile cōmissi. Et beato Paulo cū immineret naufragiū, donasse animas ducentas ac septuaginta sex: in eadem de uectas nauis, quæ naufraga periit. Si igitur pia illa opera sanctorū erāt peccata, ut uult Lutherus: nōne p̄tinus est cōsequens, deū ppter peccata hominū impendisse alijs non minima beneficia: quæ tamē essent potius graui p̄cena plectēda? Nescio certe: quis has ferre queat ineptias. ¶ Adde, quod deus bonorū operū nostroz p̄cipuus est author: secundū illud uerbū Christi ad suos discipulos. Sine me nihil potestis facere. Cui conso nat & hoc beati Pauli uerbū: de labore suscepto ab eo in p̄dicatio ne euāgelij. Nō autē ego: sed gratia dei mecū. Accedit eidē & id Esaiæ uerbū ad dominū. Omnia opa nostra: opatus es nobis. Cū ergo secundū aduersarios opa nostra bona sunt peccata: nōne cōtinuo id efficitur, deū esse authore maloz, etiā & amatorē? Vbi ergo habebit locū: illud uerbū prophetæ? Non deus uolēs iniquitate: tu es. Et illud etiā: Odisti omnes: qui opantur iniquitatē. Et deniq; id Sapientis dictū: Similiter autē odio sunt deo: impius & impietas ei. Si enim odio est deo impietas: quomodo illi est author? ¶ Demū pro bonis opibus pollicitus est deus homini ex sua benignitate uitā æternā. Gaudete (inqt) & exultate: ecce enim merces uestra copiosa est in celis. Et alijs multis in locis: p̄sertim Matthei quinto cap. & Lucæ sexto expressis. Huiusmodi autē bona opera quātūlibet recte cōfecta, sunt peccata: secundū Lutheri sententiā. Deus igit p̄ peccatis nostris daturus est nobis æternæ glorię coronam: qui tamē mortem p̄petuam pro illis se illaturū est cōminat, quoniā stipendia peccati: mors. Quinimmo ne quid desit infanie ad hanc positionem cōsequēs: omnes etiam sancti & sanctæ dei, pro suis peccatis obtinuissent uitā perennis præmia. Nam illa pro

Hierc. 7.

V.

Exodi. 32

Actuū. 27

VI.

Ioan. 15.
1. Corin. 15
Esaiæ. 26.Psalmo. 5
Sapient. 14

VII.

Matth. 5
Lucæ. 6

Roma. 6

LIBER PRIMVS

- bonis suis operibus obtinuerunt: quæ scđm Lutheri placitū fuerūt
pctā. Sed faceſſant hæ nugæ, immo meræ in deum ac sanctos bla-
VIII. sphemie. ¶ Verꝫ obiectat nobis Lutherana puicacia aliqđ scriptu-
Esaia 64. ræ locos: ut illud Esaia. Quasi pann⁹ mēstruatæ: uniuersæ iustitiæ
Psalmo 147. nræ. Rursum & illud prophetæ uerbū in psal. Nō iustificabit in
cōspectu tuo ois uiuens. Deniq; & hoc dñi uerbum in euangelio.
Luca 17. Cū feceritis oia quæ pcepta sunt uobis dicite, serui inutiles sumus.
3. Regū 8. quod debuim⁹ facere: fecimus. Postremū & id Salomonis. Nō est
hō: qui non peccet. atq; cōsimiles sententias: id sonantes (ut ait) oia
IX. opera nostra esse peccata. ¶ Sed nō animaduertit Luther⁹, ea oia
scripturæ testimonia eō tendere: quod in opibus nostris bonis non
est usquequaq; ea perfectio, quæ deceat ex æquo, diuinæ maiesta-
tis celsitudinē & sublimitatē. sed ex fragilitate nostra: impfectū ali-
quid sp esse admixtū in illis. Illud tñ nequaquā dici debet peccatū aut
malum qm̄ supplet à deo pro sua benignitate, qui adiuuat infirmi-
tatē nostrā nostrosq; supplet defect⁹. In sup & id p̄tendunt prædi-
cta scripturæ testimonia, quod ois iustitia nostra ad dei iustitiā (quæ
syncera ē et summa) collata: qđā mō iniustitia ē propter impropor-
tionalē ab ea distantia. nō tñ idcirco simpliciter est iniustitia: et nō
facta ad illā diuinā collatione. Quēadmodū tenue lumen lucernæ
si ad lucidū solis iubar cōparat: tenebræ qđam mō sunt, non tñ id-
circo absolute dicendū quis censuerit: id exile lumē esse tenebras.
2. paral. 6. Demū etsi secundū Sapientis sententiā fatendū sit, neminē hic ui-
Iacobi 3. tam agere secundū cōmunē legē, q non peccet, nā in multis offen-
Prouer. 20. dim⁹ oēs, et nemo dicere uere pōt, mūdū est cor meū: et pur⁹ sum
à peccato. Nō tñ admittēdū est hominē in omni opere suo etiā bo-
no peccare. neq; eū sensum, ex uerbis illis Salomonis et cōsimilib⁹:
X. elicere quis piā poterit. ¶ Porro secundus error Lutheran⁹ in fron-
te huius capituli designatus, utputa p bona opera nō iustificari ho-
minē: in calce uicesimiquinti capituli magna ex parte elisus est et re-
futatus. Attamen id tantillū hoc loco adijciendū, fidei quidē chari-
tatē habenti sociā, primas esse tribuendas iustificandi partes post
deū: si tps ordinē et rationē attendas. q ipsa tanq solidū fundamē-
tū: substerni debet pulchro uirtutū ædificio. Proinde ubi deest fi-
des, ut i ethnicis et infidelib⁹ iustificationē illic locū habere nō pos-
se. Haud tñ idcirco admittēdū: oia eorū opera, esse dñabilia et pec-
cata.

cata. cū nō oporteat opa oīa quæ bona nō sunt et meritoria: protinus esse mala et uitia. Sunt em̄ quædā etiā in ueræ fidei expertib⁹: opera media p̄ abnegationē, quæ scilicet nec meritoria sunt æternæ salutis nec peccata. Attamen nō sunt soli fidei tribuendæ, iustificationis obtinendæ partes: saltē tpe sequente susceptū fidei signaculū. qñquidē et opera bona, ad iustificationē assequendā et cōseruandā atq; adaugēdā sunt etiā necessaria: secundū illud in Apocalypsi, dei uerbū, Qui iust⁹ est: iustificet adhuc. per boni scilicet operis exercitiū. Neq; huiusmodi iustificatio, solū est latentis iustitiæ corā hominib⁹ exterior manifestatio: sed et interioris iustitiæ corā deo cōparatio atq; aduictio. quæ sane fit: per bonorū operū frequens assiduūq; studiū. Demū similitudo illa quā inducit Luther⁹ de arbore & fructu suo: nequaquā huic loco est conueniēs. Nēpe arbor bona, natiuā habet bonitatē à prima conditione acceptā & nequaquā labefactā. proinde suapte natura bonū ædit fructū: neq; aliq̄ opere indiget p̄cedente, quod corruptā eius naturā emendet. Homo uero p̄ infusum antiqui serpentis uirus: natura sibi insitā bonitatē habet labefactā, carnē etiā & cupiditates illius sustinet, acquirendæ bonitati ab ipso exorto aduersantes. Idcirco diligenti indiget operū studio: ut exorbitationē hanc naturæ à recto, emendet. ut quod obliquū est: dirigat in rectitudinē. ut deniq; iustitiā animæ salutarē: sibi cōparet. Quare necesse, per bona opera hominē reddi iustū: & indies iustiorē fieri. nō tñ similiter oportet per bonorū fructuū productionē, arbore fieri bonā. Sed de his satis.

Apoca. 22.

¶ Quid de quinto Lutheri articulo pri⁹ posito & sequentibus: ferendū est iudicij. Cap. XXVIII.

Ost hęc, ut & quintus Lutheranæ impietatis articulus circa principiū libri huius annotat⁹ nunc excutiat: ex ijs quæ supra sunt adducta, potissimū in decimo capite & duobus proxime sequentib⁹, iā plane liquet: decreta synodalia, summorū etiā pontificū p̄cipuorūq; ecclesiæ pastozū mandata esse faciendā, non solū ad aliorū exemplum & ædificationē: ut ibidem contendit Luther⁹. Quoniā tunc in aliorū tñ cōspectu ac palā fieri deberent, semotis uero arbitris & clanculū: possent sine noxa infringi, cū null⁹ tū adesset: cui illa decreta ecclesiastica si opere cōplerent, in exēplū prodesse possent.

LIBER PRIMVS

possent. Quinimmo ostensum est superioribus in locis sapius, huiusmodi precepta ecclesiae ad unguem obseruanda esse: tanquam ad salutem & iustitiam necessaria, & proinde non minus secreto quam in propatulo implenda. Quomodo enim ad salutem non essent necessaria: quae citra propriae salutis actum non possunt uiolari? Quo etiam pacto non essent eadem necessaria ad iustitiam: quae peruaricatore reddunt iniustum & deo odibilem? Denique cur illa instituta ecclesiastica dici non debent precepta ecclesiae: cum a spiritu sancto edocta ecclesia, ea iusserit esse adimplenda, & poenam transgressoribus eorum statuerit? Vnde Lutherus, quoniam secundum uerbum beati Iob: tanquam pullum onagri libere se natum putat, & quod sanctus prohibet Petrus, quasi uelamen malitiae habet libertatem: huiusmodi iugum ecclesiasticorum preceptorum longe a se excussit & abiicit. Quod ne perperam fecisse dicatur: uult illa nec haberi debere nec dici precepta. Sed toti ecclesiae potius quam uni Luthero: credendum est. Nec minus a uero illud aberrat: quod in eodem asseuerat articulo: ieiunia, disciplinae, labores, & caetera opera corporis afflictiua: eo tamen proposito fieri debere, ut per ea corpus castigetur, & reprimantur eius concupiscentiae. non autem: ut per eadem coram deo quis iustificetur. Nempe quauis castigatio corporis, una sit causa legitima: ob quam suscipienda sunt ieiunia, & alia afflictionum corporis opera. non tamen ipsa, tota ac sola est causa. Alioqui assiduo uirtutis studio quisquam assecutus tranquillam & plenam corporis ad spiritum subiectionem: non amplius obstringeret ad ieiunia ecclesiastica, sed absolutus esset ab illorum uinculo, quod minime est admittendum. Praeter illam certe corporis castigationem: sunt & aliae rationabiles causae obseruationis ieiuniorum. utpote studium assequendi per illa, puritatem mentis: liberiorque in deum eleuationem. obtinendi etiam caeteras uirtutes: ieiuniorum comites, & demum consequendi introitum regni caelestis qui per ieiunium conceditur pie uiuentibus. quemadmodum per gulam primorum parentum: paradisi ianua toti eorum posteritati fuit occlusa. Caeterum si per ieiunia & alia afflictionum genera non iustificatur quisquam, ut hic Lutherus: quomodo ergo Niniuitae indicto publice ieiunio & exacte seruato placauerunt iram dei, & auerterunt a se imminente suae ciuitati secundum prophetam oraculum subuersionem? Quomodo etiam de Tyrijs & Sodomitis perhibet Christus: quod si apud eos factae fuissent uirtutes, quae in ciuitatibus illis Galilaeae (quibus in-

credu-

Iob. 11.

1. Petri 2.

11.

Gene. 3.
Iona 3.

credulitatem & duritiam cordis cum ingratitude exprobrat) facta à se fuerant: olim in cinere & cilicio poenitentiam egissent. si cinis & ciliciū non essent apta, iustitiam assequendi instrumenta: nec deo grata? ¶ Porro nec minus id absurdū: quod in eodē articulo quinto, ex Luthero est adductū. scilicet orationes, ieiunia, & fundationes fieri non debere: ut quis sibi aliquid cōmodi temporalis aut aeterni cōparet. Quis em̄ sanę mentis inficiabit unq̄: illa omnia recte fieri posse ad consequendā beatitudinē eternā per huiusmodi adminicula, quod reuera aeternū est cōmodū? quandoquidem & in quotidiana oratione nostra atq; dominica obnixe petim⁹: re-
 gnū dei cæleste nobis aduenire? Nonne spectatissima illa pri⁹ stertilis Anna & postea felici prole fœcūda, petiuit à dño sobolē in casto cōiugio sibi dari: quod & obtinuit? At illud: tēporale erat cōmodum. Sic & Iacob postulauit à dño: ut erueret de manu fratris sui Esau. & castitate spectabilis Susanna orauit dñm cū lachrymis: ut eriperet ab iniquorū calūnia. Hæc autē duo: nonne tēporalia fuere cōmoda? Certe si Luthero hac in parte fidē habere uoluerim⁹ & assentiri: non erit unq̄ pro pace impetranda, aut depellenda fame aut peste, faciendā ab hominib⁹ oratio ad deū. qm̄ hæc oia: tēporalia sunt cōmoda. Nec erit celebrādū ieiuniū ad auertendā dei irā: in populū, bella & cætera flagella immittentē. Deniq; neq; constitueda erūt in futurū tēpus suffragia officiorū ecclesiasticorū (quas fundationes uulgo dicunt) in subleuamen uiuentiū aut defunctorū. qm̄ per illa, quærit̄ haud dubie aeternū cōmodū: uitæq; perennis possessio. Sed ualeant hæc Lutherana deliria. Et ut uno rē totam uerbo agā: laudabile quidē est: hæc opera bona ante dicta, ad proximorū obsequiū exēplum & subsidiū facere, sed non solū eam ob causam fieri debent. ¶ Deinceps ut ad sextum articulum Lutheranium, circa præsentis libri initium annotatum, transeamus: & id iā exploratū satis habet, ieiunia ecclesiastica & abstinentiam ab esu carniū statis determinatisq; diebus, esse seruanda: non solū ad uitandum scandalum infirmorū ac pusilloꝝ, sed insuper ad propriæ salutis studiū & curam, ubi etiam nullus scandalo esset locus: ut in cubiculo secreto. Qm̄ citra salutis animæ dispendium ea non prætermittunt: ubi commode fieri possunt propter obligatiōis uinculū quo fideles astrinxit ecclesia. quēadmodū passim in obiectio-

Matth. 9.

III.

Matth. 16.

1. Regū 1.

Gene. 32.

Danic. 13.

III.

LIBER PRIMVS

Lucæ. 2.
Actu. 16.
Matt. 17.

num prius positarū dissolutiōibus sæpenūero est declaratū: & in rationibus decimi capitis duorūq; p̄xime sequētiū . sed potissimū in nona ratione; q̄ circa duodecimi capitis principiū affertur. Vbi & id annotatū, q̄ exēpla illa q̄ in hoc sexto articulo citat Luther⁹: de sacratissima uirgine Maria, legē purificationis nō detrectante. de Paulo circumcidēte Timotheū. deniq; & de Christo soluēte di drachma: cōuincūt quidē ad euitandū proximorū scandalū seruāda esse instituta maiorū & decreta ecclesiastica. Non tamen eadē recte cōficiunt; solum ob illā causam esse custodienda huiusmodi statuta, quēadmodū cōtendit in hoc sexto articulo Luther⁹. quādo quidē seclusa scādali occasiōe, multæ sunt aliæ rationabiles causæ & sufficiētes: quæ debeāt queng; impellere ad integrā eorū obseruationē. & potissimū obediētiae promptitudo & obsequētia in deū & ecclesiā: ad quā nemo nō obligatur. Quare cōstanti assertione est sentiendū cōtra Lutherū, q̄ ex ui cōstitutionis ecclesiasticæ, huiusmodi instituta seruari debēt: neq; solui possunt & infringi sine noxa letiferi criminis. Quod etiā manifestius iam euasit p̄ ea, q̄ in uicesimoquarto præsentis libri capite sunt allata: obligationis sacrarū ecclesiæ sanctionū non parum comprobatoria.

¶ Quid demū de septimo, postremoq; Lutheri articulo: c̄erimonijsq; ecclesiasticis est sentiendū. Cap. XXIX.

I.

Postremū & id perspectū persuasumq; debet omnibus haberi (ut deniq; septimus & ultimus Lutheri articulus in secundo p̄sentis libri capite ceteris adiectus: peculiari respōsione etiā elidatur) ritus & c̄erimōias ecclesiastici officij ac ordinis, nō ad tēpus obseruādas esse, & postea ut imperfectū quiddam reijciendas, ut cōtendit ibidē Lutherus, sed perpetuo & toto quo ecclesiæ sanctæ decursus extēdit tēpore diligēter custodiēdas: intematoq; usu exercendas, q̄ mirū afferāt toti ecclesiæ decorē & ornatū: magnā insuper ad Christianæ religionis cultū diuinūq; officij adijciāt dignitatem & splendorem, excitentq; mentes humanas ad synceriores pietatis ac deuotionis in deum affectū. neq; occultis careant mysterijs, spiritualiumq; rerum significatione: sub uisibiliū illorum uelamine signorū delitecēte. Quemadmodū in libro de ecclesiastica hierarchia: præclare & p̄p̄modū diuine adaperit sublimia factorum

crorum rituum sacramenta beatus pater Dionysius. & in suo de sacramentalibus inscripto luculento ope, copiose & sapienter edisserit uenerādis pater, eruditoneq; sacrarū literarū eximius, Thomas Walden: facti ordinis Carmelitani in maiore Britannia quondā puñcialis, cuius in epistola liminari ac nūcupatoria: ante facta est mentio. ¶ Siquidē in prædicto opere, ingenti cōmendatiōe digno: idem author Ioannē Viclefum hæresiarchā cærimonias oēs ecclesiæ sacrosq; ritus, cātica, ornamēta, cōsecrationes, indumenta ecclesiastica, & cetera id genus dānare pestiferis scriptis conatum: rationibus ualidissimis sanctorūq; patrū autoritatibus egregie confutat & improbat. Neq; id solū in uno libri sui admodū diffusilo loco: sed & p totū opus à capite (ut aiunt) ad calcem usq;, molit annis uiribus, & feliciter explet, particulatim p singula cærimoniarū ac rituum ecclesiasticorū genera discurrens: peculiariq; de terminatiōe de omnibus reddēs rationē. At quoniā is liber superiorib⁹ diebus in florentissima Parisiorū academia cū publica sacræ facultatis theologiæ eiusdem studiū Parisiensis approbatiōe, excusoria arte prolatus est in lucem: & opportune quidē, ad cōtundēdas impij Lutheri insanias, qui mores referens auitos, cū suo Viclefo etiam oblatrat in sanctas ecclesiæ cærimonias in hoc septimo articulo: nō est quod amplius his stabiliēdis immoremur. Euoluat (oro) studiosus lector in signe illud opus p̄dicti authoris: & nomine & doctrina celeberrimi. atq; in Viclefo, Lutherū nepotē suū agnoscat: confutatūq; legat & perspiciat attente. Nō nihil etiā ad hāc attinens materiam, neq; huic loco incongruū: dictū est à nobis supra in decima quarta obiectione & eius dissolutiōe, decimonono capite libri præsentis cōprehensa. ¶ Verūtāmē id unū in p̄sentia adicere (ne nihil omnino rationū attulisse pro cōprobandis cærimonijs uideamur) nō incōmodū censebitur, id compertū haberi & exploratum: cærimonias & ritus ueteris legis ad diuinū cultum, offerēda sacrificia, uestimenta sacerdotalia, & cōsecratiōes rerū altari deputandarū, cæteraq; talia pertinētes: à deo quidē ordinatos, & per Moysē legislatorē Hebraici populi promulgatos, nō pro aliquāto tēporis interuallo in usu fuisse: & postea durante adhuc legis illius decursu ac uigore, disperisse, diuina uel ordinatiōe abolitos eē. sed tam diu eos habuisse suū robur & integritatē: quā diu lex illa

q durauit

Dionysius

Thomas
Walden

II.

Cap. 19.
III.

Exo. 25. &
deinceps.

LIBER PRIMVS

duravit, & una cū lege antiq̄ (apparēte iā splendida ueritatis luce) tādē interiſſe. Quid igiſ ſentiēdū eſt de nouæ legis ritibus & cęri monijs, ſpiritus ſancti aſſatu per apoſtolos & uiros apoſtolicos in ſacroſanctis concilijs cum ſumma prudentia & maturitate conſtitutis; eaſne deterioris eē debere cōditiōis: q̄ Moſaicæ legis ritus & ueteres obſeruātias; & ipſas anteq̄ lex noua deſinat; debere aboleri ac reijci tāq̄ iutiles; Nequaq̄ p̄fecto, ſed eaꝝ dignitatē & uſum, ad cōſummationē uſq̄ ſeculi in ſua incolumitate integritateq̄ eſſe p̄maſuꝝ: q̄ ipſius euāgelicæ legis ap̄dices ſunt & fulcimenta: ne quaq̄ ab eiꝝ corpe diuellēda. ¶ Præterea, Nōne ſpiritu ſancto manifeſte reſiſtit & cōtranſiſ: q̄ ritꝝ ac cęrimonias in miſſaꝝ celebratiōe cōſtitutas, officiꝝ eccleſiaſtici cātica, benedictiōes eozꝝ q̄ diuino cultui applicātur, cōſecratiōes altariū, dedicatiōes tēploꝝ, & reliqua ad Chriſtianæ religionis ſynceriorē obſeruatiōē cōſtituta cęrimoniazꝝ genera impie dānat & improbat; quādoquidē ſpiritu ſancto authore & inſpiratore, hæc omnia paulatim & p̄quandā tēpoꝝ ſucceſſionē: à ſacroſanctis ſynodis & p̄ceribꝝ eccleſiaſticiſ ſunt primū ordinata. Eſt igiſ Lutherꝝ in hac ſua abolēdis cęrimonijs eccleſiaſticiſ aſſertiōe, ſpiritu ſancto plane iniurius: id uolēs de

III. ſtruere quod ille cōſtruxit. ¶ Ad hæc, q̄ à domo aliqua magnifica & ſplēdide ædificata ſuſtollere molireſ ipſiꝝ ambulacra, porticus, epīſtyle, feneltras uitreas, ueſtībula, & totā deniq̄ ſupellectilē interiorē: nōne iſ totā domū quātū uis operoſam atq̄ ſup̄bā dehoneſtaret, dedecoraret & deturparet; Atqui cęrimoniæ & ritus ſacri legis euāgelicæ, nequaq̄ ad eā cōferri debēt tanq̄ p̄paramenta illa artificū et fabrozꝝ ad extruendā domū diſpoſita: q̄ pacto ædificio non manēt, ut cōtendit in hoc ſeptimo articulo Lutherus. ſed tāq̄ fulcra & colūnæ domus eccleſiaſticæ, tanq̄ p̄cioſa ſupellex totā domū mirifice exornās: & tanq̄ utēſilia ad uſum diuini cultꝝ rerūq̄ ſacrarū apprime neceſſaria. Nō ſunt igiſ huiuſmodi cęrimoniæ, unq̄ ab eccleſia Chriſti ſuſtollendæ: q̄ illiſ ſublatis, omnis ſimul decor & ornatus eccleſiaſticæ fabricæ tollereſ & deperiret, quin im-

V. mo corrueret demū & ipſa tota eccleſiæ ſtructura. ¶ Adde q̄ diſcipuli à dño miſſi ad ſoluēdū aſinam & pullū, illiq̄ adducēdum: nō modo quod præceperat eiſ Ieſus fecerūt, ſed & impoſuerūt ſuper eos ueſtimēta ſua (quod non legitur ipſe apud euangelīſtas eiſ præcepſiſſe.

VI. *Mat. 21.*

cēpisse) & eum desuper sedere fecerūt. ut scribit Matthæus. Quē locū exponēs beatus Hieronymus: in tertio suorū cōmentariorū sup Matthæū libro, ait. Pullus iste & asina gbus apostoli sternūt uestimēta sua, ut Iesus mollius sedeat: ante aduentū saluatoris nudi erāt, multisq; sibi in eos dominatū uēdicantibus, absq; opimēto frigebāt. Postq; uero susceperē apostolicas uestes: multo pulchrior effecti, dominū habuere sessorē. Vestis autē apostolica: uel doctrina uirtutū, uel edissertio scripturarū; intelligi potest, siue ecclesiasticorū dogmatū uarietates. quibus nisi anima instructa fuerit et ornata: sessorē habere dominū nō meretur. Hæc ille. Ex quibus uerbis liqdo cōstat, qd p uestimēta q̄ imposuerūt apostoli pullo et asinæ ad parandā Christo molliorē sessionē: recte intelligi possunt cærimoniarū sacrarū et ritus ecclesiastici, ab apostolis et uiris apostolicis cōstituti in sacramētorū administrationib; diuinoq; officio. qm̄ quidem huiusmodi ritus et cærimoniarū sunt ecclesiasticorū dogmatum uarietates: superadditæ ab apostolis, et superiectæ fidei populo ad maiorē ornatum. Non sunt igitur abiiciendæ sacrorū rituum obseruantia, ut neq; reiecta sunt à domino uestimenta: quæ discipuli ultra eius iussum imposuerūt iumentis, ad plenius obsequium.

¶ Insuper, apostolus in prima ad Corinthios epistola, cum ecclesiasticæ fabricæ solidū & unicū declarasset esse fundamentū Iesum Christum: subiungit. Siquis autē superædificat supra fundamentū hoc: aurum, argentum, lapides preciosos: unus cuiusq; opus, manifestū erit. In quibus uerbis, nomine auri: doctrina ad charitatem inflāmans. argenti uero appellatione: sana doctrina ad sapiētie ad ducēs cognitionē. lapidū autē preciosorū nuncupatione: recta etiam doctrina ad splendorem uirtutum dignitatemq; inducens, intelligi à plerisq; solet. Et quid etiam prohibet per tria illa preciosorum metallorum genera intelligi uaria rituum sacrorū & cærimoniarū instituta: quæ apostoli & uiri apostolici superaddiderunt doctrinæ Christi, in sacramētorū distributionibus & officio ecclesiastico: tāta quidē cōcinnitate & cōgruētia, ut quæ supadiecta sunt fundamento, obseruationum sacrarū genera: nequaquā ab eo discrepēt, sed decentissime illi cohæreāt & cōueniāt. Qui igitur ritus ecclesiasticos abrogare & cærimonias omnes sacrorū tollere moliantur: etiā aurū, argentū & lapides p̄ciosos (quæ superædificata sunt

Hieronymus

VII.

1. Corin. 3

LIBER PRIMVS

primatio fundamento, mystica quadā structura) diruere annunt
 & suis abrumpere sedibus, qđ summū certe est impietatis genus.

VIII. ¶ Huic accedit & id beati Pauli v̄bū ad Titū: qđ admonet, seruos
 Titū 2. dñis suis subditos esse debere, in omnib⁹ fidē bonā oñdentes: ut do
 ctrinā saluatoris nostri dei ornēt in omnibus. Apostoli autē & eorū
 successores ecclesiastici p̄sules: nōne unī⁹ eiusdēq; summi domini
 fuere serui, fideles in domo eius? Quorū puigil fuit cura, assiduūq;
 studiū: ut doctrinā Christi adornarent multiformi cęrimoniāq; de
 core sacrorūq; rituū institutis, in omnibus: ad dei cultū, altaris mini
 steriū, & fidelis populi deuotionē excitandā p̄tinentibus. Qui igi
 ritus istos ecclesiasticos demoliri uolūt & auferre: id unū certe mo
 liunt, ut ornamenta sedulo apostolorū et reliquorū ecclesię p̄sidū
 ministerio doctrinę Christi dñi nostri circūposita, dilacerent ac di
 rūpant. Sed nunquid hęc tanta eorū impietas: æquo animo est fe
 renda?

IX. ¶ Postremum, Nullos ferme inuenias ritus, in ecclesiastico
 officio, sacramentorū administrationib⁹, deiq; cultu obseruatos: q
 nō accipiant institutionis suę rationē primariā ex sacris literis, et i
 bidē aut uerbo circa consimilē materiā, aut factio non exprimantur
 et insinuent, quēadmodū singula p̄currenti: protin⁹ est perspicuū.
 Cū itaq; tā solido nitant fundamento legis euangelicę ritus antiq;
 quis adeo fuerit impudens, ut abrogandos illos abiiciendosq; cen
 seat? Verū hęc omnia, ex uberrimo (quod ante diximus) fluente:
 potius q̄ hoc tenui riuulo, deprehendas. ¶ Sed iā satis sup̄q; respō
 sum est (ni fallar) à uicesimo quarto capite libri p̄sentis ad hunc usq;
 locū: septē illis articulis Lutheranis: in principio, suo ordine annota
 tis, quorū tñ plenior confutatio: ex rationib⁹ & obiectionū dilutio
 nibus ante positis pendet, facileq; colligi pōt. Ex quib⁹ omnibus di
 lucidū iā esse reor: qđ exitialis et improba est illa libertas Luthera
 na, et qđ utilis ac expetendā est uera libertas euangelica: in præce
 ptorū dei et statutorū ecclesiasticorū integra obseruatione cōsistēs.
 ut quę sit uia cōpendiaria ad assequendā tandē consummatissimā
 illam libertatē incorruptionis: singulari dei beneficio in nouissimo
 die seculi, electis feliciter elargiēdam. Cui sit laus, honor, et gloria,
 ac gratiarum actio: in omnia secula seculorum. Amen.

¶ Primi libri, Lutherana Libertatis improbatōrij:

F I N I S.

Antilu-